

Gereformeerde
Hogeschool

Ha Buurman, Ha Buurvrouw!

*Afstudeeronderzoek naar de effectiviteit van de methodiek van het huiskamergesprek
op informele aandacht, hulp en zorg tussen burens*

AUTEURS: SIMONE BOVEN, KOOS LUITEN, RIK LEYDER HAVENSTROOM

OPDRACHTGEVER: CENTRUM VOOR SAMENLEVINGSVRAAGSTUKKEN

Ha Buurman, Ha Buurvrouw!

Afstudeeronderzoek naar de effectiviteit van de methodiek van het huiskamergesprek op informele aandacht, hulp en zorg tussen burens

Mei 2008

Opdrachtgever:

- Marja Jager-Vreugdenhil, namens Centrum voor Samenlevingsvraagstukken, Gereformeerde Hogeschool Zwolle

Projectcoach:

- Femmianne Bredewold, namens Centrum voor Samenlevingsvraagstukken, Gereformeerde Hogeschool Zwolle

Projectleden, studenten van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Gereformeerde Hogeschool Zwolle:

- Simone Boven
- Koos Luiten
- Rik Leyder Havenstroom

Ha Buurman, Ha Buurvrouw!

Afstudeeronderzoek naar de effectiviteit van de methodiek van het huiskamergesprek op informele aandacht, hulp en zorg tussen burens

In opdracht van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle, in het kader van het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*'. Een gezamenlijk project van de Stichting Welzijn Ouderen Zwolle en de Vrijwilligerscentrale Zwolle.

Uitgevoerd door studenten van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle.

S.P. Boven
R. Leyder Havenstroom
K. Luiten

Mei 2008

Exemplaren van dit rapport zijn te bestellen bij:

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken, Gereformeerde Hogeschool Zwolle
Postbus 10030
8000 GA Zwolle
Tel. 038 - 425 55 14

Alle rechten voorbehouden

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Opzet en verantwoording afstudeeronderzoek	7
1.1 Inleiding.....	7
1.2 Informele zorg en toekomstverwachting	7
1.2.1 Informele zorg	7
1.2.2 Toekomstverwachting.....	9
1.3 Knelpuntanalyse.....	10
1.3.1 Vijf dilemma's.....	10
1.3.2 Beschrijving dilemma's op verschillende analyseniveaus	10
1.4 Project 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' en onze afstudeeropdracht.....	11
1.4.1 Beschrijving project 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'	11
1.4.2 Beschrijving afstudeeropdracht	13
1.5 Doelstelling, vraagstelling en deelvragen	13
1.5.1 Doelstelling.....	13
1.5.2 Vraagstelling	14
1.5.3 Deelvragen.....	14
1.5.4 Onderverdeling deelvragen in analyseniveaus	16
1.6 Onderzoekopzet.....	17
2 Beschrijving resultaten	19
2.1 Inleiding.....	19
2.2 Evaluatie van de gebruikte onderzoeksmethoden en instrumenten.....	19
2.3 Deelname onderzoek	20
2.4 Beschrijving van de resultaten van het onderzoek per deelvraag.....	23
2.4.1 Deelvraag 1: Wat is het effect ten aanzien van het contact met burens?	23
2.4.2 Deelvraag 2: Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?	27
2.4.3 Deelvraag 3: Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?	29
2.4.4 Deelvraag 4: Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?	32
2.4.5 Deelvraag 5: Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?	34
2.4.6 Deelvraag 6: Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?	37
2.4.7 Deelvraag 7: Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?	40
2.4.8 Deelvraag 8: Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?	42
3 Conclusies.....	45
3.1 Inleiding.....	45
3.2 Conclusies per deelvraag	45
3.2.1 Deelvraag 1: Wat is het effect ten aanzien van het contact met burens?	45
3.2.2 Deelvraag 2: Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?	46
3.2.3 Deelvraag 3: Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?	48
3.2.4 Deelvraag 4: Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?.....	49
3.2.5 Deelvraag 5: Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?	49

3.2.6	Deelvraag 6: Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?	50
3.2.7	Deelvraag 7: Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?	51
3.2.8	Deelvraag 8: Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?	52
4	Beantwoording van de vraagstelling	53
4.1	Inleiding.....	53
4.2	Vraagstelling en beantwoording vraagstelling	53
5	Aanbevelingen	55
5.1	Inleiding.....	55
5.2	Aanbevelingen op het niveau van de cliënt.....	55
5.3	Aanbevelingen op het niveau van de methodiek.....	55
5.4	Aanbevelingen op het niveau van de hulpverlener	56
5.5	Aanbevelingen op het niveau van de hulpverlener organisatie	56
5.6	Aanbevelingen op het niveau van de maatschappij.....	57
	Begrippenlijst	59
	Literatuurlijst.....	61
	Geraadpleegde internetsites	62
Bijlage 1	Onderzoeksopzet	64
Bijlage 2	Introductiebrief	85
Bijlage 3	Enquête effectmeting	86
Bijlage 4	Brief bij niet thuis.....	99
Bijlage 5	Observatieschema huiskamergesprekken	100
Bijlage 6	Overzicht sleutelfiguren	102
Bijlage 7	Interview	103
Bijlage 8	Deelname onderzoek.....	105
Bijlage 9	Wat is het effect ten aanzien van het contact met burens?	108
Bijlage 10	Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?	109
Bijlage 11	Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?	110
Bijlage 12	Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?.....	111
Bijlage 13	Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?	112
Bijlage 14	Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijk inzet?	114

Voorwoord

Voor u ligt de eindrapportage van ons onderzoek naar het effect van het huiskamergesprek als methodiek op informele aandacht, hulp en zorg tussen burens. We vonden het boeiend een bijdrage te mogen leveren aan de bezinning op de rol van informele zorg in onze samenleving. Een onderwerp dat mede door de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning opnieuw actueel is geworden.

Met ons verslag richten we ons op een breed publiek. We hopen hiermee zowel beleidsmakers, als professionele hulpverleners en de individuele mantelzorger van dienst te zijn. Iedereen heeft iets te maken met informele aandacht en zorg voor elkaar!

We willen iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan ons onderzoek en aan de totstandkoming van dit verslag. In het bijzonder denken we daarbij aan onze opdrachtgever, Marja Jager-Vreugdenhil, en projectcoach, Femmianne Bredewold. Ook willen we Carriene Roorda bedanken die aanvankelijk onze projectcoach was en ons in de eerste helft van ons onderzoek heeft begeleid.

We wensen u veel leesplezier.

1 Opzet en verantwoording afstudeeronderzoek

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we allereerst in paragraaf 1.2 enkele achtergronden met betrekking tot informele zorg in Nederland. Hierbij zullen we vragen beantwoorden als: Wat is informele zorg? Hoe ziet de informele zorg er momenteel uit en wat zijn de toekomstverwachtingen? In paragraaf 1.3 beschrijven we vervolgens de knelpunten die zich voordoen ten aanzien van de informele zorg in Nederland. Tegen deze achtergrond geven we in paragraaf 1.4 een beschrijving van het project '*Ha buurman, Ha buurvrouw*' en de afstudeeropdracht die wij in het kader van dit project mochten doen. In de paragrafen 1.5 en 1.6 werken we tenslotte onze afstudeeropdracht uit in een onderzoeksopzet en een verantwoording van onze manier van onderzoek doen.

1.2 Informele zorg en toekomstverwachting

1.2.1 Informele zorg

1.2.1.1 Definitie informele zorg

Een veelgebruikte definitie van informele zorg is die van Kwekkeboom (1990):

"Zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende door één of meer leden van diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie".

Deze definitie kan op allerlei manieren toegepast worden. De uitwerking van het begrip informele zorg binnen dit project valt binnen deze definitie.

1.2.1.2 Huidige en toekomstige informele zorg

Dat informele zorg volkomen vanzelfsprekend is blijkt uit het feit dat er in 2003 in Nederland ongeveer 1,6 miljoen volwassen mantelzorgers waren, mensen die in eigen kring geregeld hulp bieden aan zieken en gehandicapten. Het cliché beeld van de mantelzorger is dat van de dochter tussen de 35 en 54 jaar oud, die betaald werkt en daarbij zowel voor haar kinderen als voor hulpbehoevende ouders zorgt en daardoor overbelast is. In een rapportage van het Sociaal Cultureel Planbureau wordt dit onder de loep genomen (De Boer, 2005). De samenstelling van de groep mantelzorgers is in de afgelopen 15 jaar aanzienlijk veranderd. Er is nu een groter aandeel oudere mantelzorgers (65-plus) dan voorheen. Deze mantelzorgers lopen relatief gezien veel risico op overbelasting omdat ze vaak langdurig intensieve zorg verlenen. De vrouwen die van oudsher de grootste aanbieders van informele zorg zijn, gaan steeds vaker buitenshuis werken. Opmerkelijk hierin is dat deze groep toch nog steeds een groot deel van de informele zorg op zich neemt. De informele zorg wordt kennelijk ingepast in het drukker geworden leven. De solidariteit tussen de burgers, een onderwerp waarover veel politici zich ernstig zorgen maken, blijkt op dit vlak nog volop aanwezig.

In veel toekomstverwachtingen ziet men de informele zorg echter langzaam verdwijnen als er geen maatregelen komen om verdringing door professionele hulp te voorkomen. Hoe vanzelfsprekend is die ondergang van de hulp aan familie en andere leden van het

sociale netwerk? Hier zijn diverse onderzoeken naar gedaan (Timmermans en Woittiez, 2004). Het zogenoemde micromodel bevolkingsonderzoek geeft de samenstelling van de bevolking weer over een aantal kenmerken in de komende jaren. Dit onderzoek veronderstelt dat de veranderingen in vraag en aanbod geheel bepaald worden door veranderingen in de samenstelling van de bevolking. Uit het onderzoek blijkt dat de vraag naar informele zorg bescheiden toeneemt en dat het aanbod eveneens in geringe mate stijgt.

Als je deze resultaten leest lijkt er geen sprake van een probleem. Toch is deze aanwezigheid van voldoende informele zorg voor een groot deel schijn. De Boer & Timmermans (2007) geven hiervoor 2 redenen. Ten eerste is de aanwezigheid van een groot zorgpotentieel nog geen garantie voor daadwerkelijke informele zorg. Het blijkt dat potentiële zorg vanuit familie en burens lang niet altijd wordt ingezet als ouderen daadwerkelijk hulpbehoevend worden. Ten tweede blijkt dat het zorgpotentieel dat ontstaat met name toekomt aan ouderen die al informele zorg ontvangen. Het onderzoek houdt geen rekening met mensen die nu al wel behoefte hebben aan informele zorg, maar deze nu niet ontvangen.

Doordat de fysieke afstand tussen de hulpbehoevende persoon en zijn familie of kennissen steeds groter wordt, door toenemende mobiliteitsmogelijkheden, wordt het bieden van zorg ook moeilijker. De kans op zorg van familie of kennissen is het grootst bij een fysieke afstand van maximaal 5 kilometer. Deze kans daalt sterk als de afstand tussen de 5 en 40 kilometer is. Hierdoor zal de hulpbehoevende veel meer aangewezen zijn op hulp van de thuiszorg of van bijvoorbeeld burens. (Timmermans en Woittiez, 2004)

1.2.1.3 Gebruikelijke zorg

In de toewijzing van hulp is kortgeleden het begrip 'gebruikelijke zorg' geïntroduceerd. Het is de hulp die een gezond persoon wordt geacht te bieden aan zijn of haar partner. Een hulpbehoevende die zo'n gezonde partner heeft, komt niet langer voor AWBZ-verstrekingen in aanmerking. Deze overheidsmaatregel heeft al geleid tot een daling van de vraag naar enkelvoudige huishoudelijke verzorging (Wolffensperger et al., 2004). Dat kan nog versterkt worden doordat de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) is ingevoerd. Deze wet, die ook de huishoudelijke verzorging betreft, biedt gemeenten de mogelijkheid collectief gefinancierde hulp te onthouden aan mensen die over voldoende eigen hulpbronnen beschikken. De eerdere AWBZ bood deze mogelijkheid niet. Deze verandering in de rechten van burgers kan de vraag naar informele zorg eveneens doen toenemen.

1.2.1.4 Wet Maatschappelijke Ondersteuning

Het maatschappelijke doel van de WMO is: meedoen. Meedoen van alle burgers aan alle facetten van de samenleving, al of niet geholpen door vrienden, familie of bekenden. Dat is de onderlinge betrokkenheid tussen mensen. En als dat niet kan, is er ondersteuning vanuit de gemeente. Het eindperspectief van de WMO is een samenhangend lokaal beleid op het gebied van de maatschappelijke ondersteuning en aangrenzende terreinen. Voor mensen die langdurige, zware zorg nodig hebben is en blijft er de AWBZ. (Ministerie Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2006; www.info-wmo.nl; www.minvws.nl)

1.2.1.5 Verantwoording WMO

Hoewel de gemeenten nu verantwoording moeten afleggen aan de eigen inwoners, zijn er wel een aantal kaders opgesteld waar de gemeente beleid op moet formuleren. Deze

kaders worden de prestatievelden genoemd. De WMO bepaalt dat gemeenten hun beleid op deze prestatievelden moet vastleggen in een beleidsplan. Dit plan stelt de gemeente één keer in de vier jaar op. Er zijn negen prestatievelden, waarvan we er hier vier noemen:

- het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten;
- het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers;
- het bevorderen van de deelname aan het maatschappelijke verkeer en van het zelfstandig functioneren van mensen met een beperking of een chronisch psychisch probleem en van mensen met een psychosociaal probleem;
- het verlenen van voorzieningen aan mensen met een beperking of een chronisch psychisch probleem en van mensen met een psychosociaal probleem ten behoeve van het behoud van hun zelfstandig functioneren of hun deelname aan het maatschappelijke verkeer.

De focus van de WMO staat op kwetsbaarheid. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is dat kwetsbaarheid niet automatisch verband houdt met afhankelijkheid. De waarde van kwetsbare mensen in de samenleving gaat verloren als er sprake is van een eenzijdige afhankelijkheidsrelatie tussen zorgbieder en zorgvrager. Wederkerigheid in informele zorg is daarom van groot belang. (Ministerie Volksgezondheid en Sport, 2006; www.info-wmo.nl; www.minvws.nl)

1.2.2 Toekomstverwachting

De stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen, de toenemende geografische afstand tussen verwanten en een hoger opleidingsniveau hebben een negatieve invloed op het zorgaanbod. Daarnaast is het zo dat veel hulpbehoevenden juist professionele zorg prefereren omdat zij zich bezwaard voelen om hulp van hun naasten te ontvangen. Er zijn ook positieve ontwikkelingen, zoals de stijging van het aantal potentiële hulpverleners bij ouderen. De balans van aanbod en gebruik hangt niet alleen af van de keuzes die de mensen zelf maken. Het overheidsbeleid is wel degelijk van invloed. Zo combineren steeds meer mensen arbeid en zorg. Dit betekent dat het belang van de verlofregelingen alleen maar groter wordt.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (De Boer & Timmermans) is in oktober 2007 met een rapport gekomen over de toekomstverkenning van informele zorg. De algemene verwachting is dat de vergrijzing van de bevolking gepaard gaat met een sterke stijging van de zorgvraag. Tevens denkt men dat het aanbod van informele zorg door maatschappelijke ontwikkelingen onder druk zal komen te staan. De vraag of er toekomst is voor informele zorg, en of er mogelijkheden zijn om door middel van overheidsbeleid te anticiperen op knelpunten, zijn door het SCP onderzocht.

Onderzoek wijst uit dat er meer zorgpotentieel is onder ouderen (De Boer & Timmermans, 2007). De jongere ouderen hebben tegenwoordig meer zorgpotentieel bij hun burens en de oudste ouderen meer bij hun kinderen en vrienden. Ouderen onderhouden tegenwoordig betere relaties met hun sociale netwerken dan voorheen. Vermoedelijk is dit een positief effect van het nog steeds stijgende opleidingsniveau van ouderen. Eén op de zeven ouderen heeft geen enkele relatie met zorgpotentieel in zijn of haar netwerk. Vooral degenen zonder partner of kinderen, de 85-plussers, de lage inkomensgroepen en de stedelingen horen tot de risicogroep.

De zorgvoorkeur van mensen is in de afgelopen decennia veranderd. Men is tegenwoordig minder vaak van mening dat de overheid geheel of sterk verantwoordelijk is voor de zorg voor ouderen (De Boer & Timmermans, 2007). De afname in de voorkeur voor overheidszorg komt voort uit een toegenomen behoefte aan zelfstandigheid. De

bijbehorende conclusie is dat Nederlanders meer dan voorheen zelf willen bepalen hoe ze verzorgd worden. De bereidheid om verwanten te helpen is groter dan de bereidheid deze steun te aanvaarden. Het is hierin opvallend dat in overheidsbeleid de aandacht vrijwel alleen naar het aanbod uitgaat. De vraag of mensen wel hulp van verwanten willen krijgen, wordt veel minder vaak gesteld.

1.3 Knelpuntanalyse

1.3.1 Vijf dilemma's

Er is vraag naar informele zorg waarvoor (kennelijk) geen aanbod is, er is aanbod dat niet wordt benut, onder andere omdat hulpbehoevenden de voorkeur geven aan professionele steun. In hoeverre het geven en ontvangen daadwerkelijk in evenwicht blijft, hangt af van het beleid. Het huidige beleid omvat vijf dilemma's:

1. Doelstelling arbeidsparticipatie. Deze staan op gespannen voet met het bieden van informele zorg. Denk daarbij aan werkende vrouwen met jonge kinderen.
2. De eigen verantwoordelijkheid van mensen versus de collectieve verantwoordelijkheid. De hulpbereidheid is groot, maar het is de vraag in hoeverre de vervulling van de hulpbehoefte een zaak van burgers is dan wel een verantwoordelijkheid van de overheid.
3. De waardering van de hulpverleners.
4. Dilemma dat voortvloeit uit het idee dat alle burgers moeten meedoen aan de samenleving. Het is de vraag waarop beleidsmakers zich moeten richten: het vergroten van participatie of het verbeteren van zelfredzaamheid en de kwaliteit van leven.
5. Dilemma dat betrekking heeft op het draagvlak van de informele zorg. De vraag rijst welke mensen gerespecteerd zouden moeten worden: die van de hulpontvanger, die van de mantelzorger of van allebei. (de Boer & Timmermans, 2007)

1.3.2 Beschrijving dilemma's op verschillende analyseniveaus

Deze dilemma's doen zich voor op verschillende niveaus. We richten ons hier op het niveau van de cliënt, de methodiek, de hulpverlener, de hulpverlenerorganisatie en de maatschappij.

1.3.2.1 Het niveau van de cliënt

Onder de cliënt verstaan we de persoon die informele zorg ontvangt, de hulpvrager. Op het niveau van de cliënt doet zich onder meer het dilemma voor van de doelstelling arbeidsparticipatie. Hierdoor moeten steeds meer mensen arbeid en zorg combineren. Degene die hier direct de gevolgen van ondervindt is de cliënt zelf. Verder is op dit niveau het dilemma van toepassing dat betrekking heeft op het draagvlak van de informele zorg. Het overheidsbeleid richt zich vooral op degenen die hulp bieden, niet zozeer op degenen die hulp ontvangen. Voor een breed draagvlak van de informele zorg is het nodig om steun van verwanten te aanvaarden.

1.3.2.2 Het niveau van de methodiek

Onder methodiek wordt verstaan: de manier waarop informele zorg wordt gegeven of gestimuleerd. Volgens ons is geen van bovenstaande dilemma's direct te betrekken op het niveau van de methodiek. Wel is volgens ons het dilemma dat voortvloeit uit het idee dat alle burgers moeten meedoen aan de samenleving indirect verbonden met het niveau van de methodiek. In dit dilemma wordt immers de vraag gesteld waarop beleidsmakers zich moeten richten. Beleid gaat vooraf aan methodiek. Een beleid dat zich richt op het

vergroten van participatie zal in een andere methodiek resulteren dan een beleid dat zich richt op het verbeteren van zelfredzaamheid en de kwaliteit van leven.

1.3.2.3 Het niveau van de hulpverlener

De hulpverlener is degene die informele zorg biedt, de mantelzorger. Op het niveau van de hulpverlener doet zich onder meer het dilemma voor van de doelstelling arbeidsparticipatie. Voor de hulpverlener betekent dit dat arbeid en zorg gecombineerd moeten worden. Onder 1.2 beschrijven we dat blijkt dat steeds meer mensen dit ook doen. Dit betekent dat het belang van verlofregelingen groter wordt. Hierin speelt ook het verantwoordelijkheidsdilemma een rol. De vraag daarbij is of de vervulling van de hulpbehoefte de verantwoordelijkheid is van burgers of van de overheid. Met het oog op het toenemende belang van verlofregelingen zou je kunnen zeggen dat het de verantwoordelijkheid van de overheid is om de kaders te scheppen waarbinnen het bieden van informele zorg mogelijk wordt gemaakt. Tenslotte speelt op het niveau van de hulpverlener het dilemma van de waardering van hulpverleners een rol. Dit lijkt de verantwoordelijkheid voor de hele samenleving. De vraag die hierin naar ons toe komt is: hoe kijken we tegen mensen aan die ervoor kiezen om informele zorg te bieden? Hoe beoordelen we dat?

1.3.2.4 Het niveau van de hulpverlenersorganisatie

Onder de hulpverlenersorganisatie verstaan we in dit geval die organisaties die erop gericht zijn mantelzorgers te werven en te ondersteunen. Hierbij kan gedacht worden aan: vrijwilligerscentra, stichtingen voor informele zorg, maar ook het bredere welzijnswerk waarin men in aanraking komt met mantelzorgers. Ook op dit niveau speelt het verantwoordelijkheidsdilemma een rol. We zouden de verantwoordelijkheid van de hulpverlenersorganisatie kunnen zien als het ondersteunen en positief waarderen van mantelzorgers. Dit heeft indirect te maken met overheidsbeleid. De instelling zal zich enerzijds richten naar het overheidsbeleid. Anderzijds zijn het de medewerkers die uitvoering geven aan het beleid. In die zin is de verantwoordelijkheid van de hulpverlenersorganisatie op te vatten als een verantwoordelijkheid van de burgers zelf. De positieve waardering van hulpverleners heeft tevens betrekking op het dilemma van de waardering van de hulpverlener.

1.3.2.5 Het niveau van de maatschappij

Onder de maatschappij wordt de samenleving als geheel bedoeld. Dit heeft te maken met de vraag: Hoe willen wij de samenleving vorm geven? Je zou kunnen zeggen dat alle dilemma's hierop betrekking hebben, maar toch wel in het bijzonder het dilemma dat voortvloeit uit het idee dat alle burgers moeten meedoen aan de samenleving. Dit dilemma heeft namelijk betrekking op het beleid van de overheid. Dit beleid is direct van invloed op onze samenleving en op de overige dilemma's.

1.4 Project 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' en onze afstudeeropdracht

1.4.1 Beschrijving project 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'

1.4.1.1 Samenwerkingsverband SWO-Zwolle en Vrijwilligerscentrale

Het project 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' is een samenwerkingsverband van Stichting Welzijn Ouderen Zwolle en Vrijwilligerscentrale Zwolle.

SWO- Zwolle is een organisatie die als doel heeft het welzijn van ouderen in de gemeente Zwolle te bevorderen. Zij streeft ernaar het zelfstandig functioneren van senioren te stimuleren, te ondersteunen en in stand te houden, zodat zij actief kunnen blijven deelnemen aan de samenleving. Dit wil SWO- Zwolle bereiken door in het dagelijkse leven zoveel mogelijk aan te sluiten aan de wensen en behoeften van senioren. SWO- Zwolle werkt samen met verschillende zorginstanties, zodat de zorg die ze bieden zo volledig mogelijk is. SWO- Zwolle stimuleert de ontwikkeling van, eventueel nieuwe, voorzieningen op het gebied van vervoer, welzijn, wonen en zorg. In samenwerking met de ouderenorganisaties tracht Stichting Welzijn Ouderen het beleid van o.a. gemeenten te beïnvloeden. De organisatie heeft in Zwolle drie dienstencentra waar loketten zijn gevestigd. Hier kan persoonlijk antwoord gegeven worden op de meest uiteenlopende vragen (www.swo-zwolle.nl).

De Vrijwilligerscentrale Zwolle is een steunpunt voor vrijwilligerswerk en informele zorg binnen de gemeente Zwolle. De organisatie heeft als kerntaken:

- bemiddeling
- informatie, advies en deskundigheidsbevordering
- belangenbehartiging, werkontwikkeling en afstemming
- promotie en waardering
- steunpunt informele zorg

Via het steunpunt vrijwilligerswerk biedt de Vrijwilligerscentrale diverse producten en diensten aan om vrijwilligersorganisaties te ondersteunen. Het Steunpunt voor Informele Zorg is er voor iedereen met vragen over mantelzorg en zorg in de thuissituatie. (www.vrijwilligerswerkzwolle.nl)

1.4.1.2 Het project

De provincie Overijssel heeft een subsidie verstrekt aan de gemeenten Zwolle en Hardenberg om een pilotproject op te zetten voor het stimuleren van informele zorg. De resultaten van dit project, dat wil zeggen van de verschillende projecten in Zwolle en in Hardenberg, worden beschreven in een rapportage welke medio maart 2008 gereed zal zijn. De resultaten worden in juni 2008 via een provinciale conferentie gepresenteerd. (www.habuurmanhabuurvrouw.nl)

Vanaf nu richten we ons in deze beschrijving op het project in Zwolle en specifiek op het deelproject in de wijk Aalanden-Oost.

Het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*' richt zich op het ontwikkelen van nieuwe en eigentijdse vormen van 'elkaar helpen'. Om dat te bereiken is gekozen voor een wijkgerichte aanpak. Het gaat er hierbij om processen in de wijk op gang te brengen die men in het kader van dit project wil richten op kwetsbare wijkbewoners. (Stichting Welzijn Ouderen & Vrijwilligerscentrale Zwolle, 2006) Het is de bedoeling dat mensen elkaar leren kennen, inclusief hun vragen en mogelijkheden. Hierop kan vervolgens een beroep worden gedaan, waardoor mensen elkaar wederkerig kunnen gaan ondersteunen. Niet specifiek als vrijwilliger, maar vanuit hun rol als wijkbewoner.

Met dit project sluit de gemeente Zwolle, de Vrijwilligerscentrale en Stichting Welzijn Ouderen aan bij actuele ontwikkelingen op het gebied van welzijn en zorg, zoals de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en het wijkgericht werken. Met de invoering van de WMO op 1 januari 2007 is de gemeente verantwoordelijk geworden voor het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers.

In de wijk Aalanden-Oost is gekozen voor het huiskamergesprek als methodiek om buurtbewoners met elkaar in contact te brengen. Het huiskamergesprek houdt in dat alle bewoners van een bepaalde straat worden uitgenodigd voor een gesprek bij één van de deelnemers thuis. Tijdens het huiskamergesprek worden vragen en stellingen besproken die te maken hebben met het onderlinge contact van de buurtbewoners. Doel daarvan is om buurtbewoners samen na te laten denken over de reikwijdte en de grenzen van het onderlinge contact. Wat houdt een goed contact met burens wel en niet in? Belangrijk hierbij is ook de vraag: hoever gaan we als burens in de informele zorg voor elkaar?

1.4.1.3 Ondersteuning door klankbordgroep en Gereformeerde Hogeschool

Het Zwolse project in de wijk Aalanden-Oost wordt ondersteund door een klankbordgroep. In deze klankbordgroep zitten vertegenwoordigers van Movisie, Gemeente Zwolle, Gereformeerde Hogeschool, Hogeschool Windesheim, Travers en Vilans. Daarnaast is het Lectoraat Samenlevingsvraagstukken van de Gereformeerde Hogeschool ingeschakeld om advies te geven rondom de methodie keuze en om een effectmeting uit te voeren.

1.4.2 Beschrijving afstudeeropdracht

Namens het Lectoraat Samenlevingsvraagstukken doen wij onderzoek naar het effect van de gebruikte methode in de wijk Aalanden-Oost. In het algemeen kijken we daarbij naar het effect van het project in Aalanden-Oost als geheel. Specifiek kijken we daarbij naar het effect van de huiskamergesprekken op de onderlinge betrokkenheid van burens.

Van ons wordt verwacht:

- verslag huiskamergesprekken
- verslag eigen onderzoek naar het effect van de huiskamergesprekken
 Ons onderzoek zal bestaan uit het observeren van de huiskamergesprekken, het uitvoeren van metingen door middel van een enquête onder buurtbewoners en interviews met sleutelfiguren.
- aanbevelingen ten aanzien van de gebruikte methodiek
- o.a. antwoord op de vraag: Kan het ook in andere wijken toegepast worden?
- bijdrage presentatie aan provincie maart 2008

1.5 Doelstelling, vraagstelling en deelvragen

In deze paragraaf beschrijven we de doelstelling, vraagstelling en deelvragen van ons afstudeeronderzoek.

1.5.1 Doelstelling

Doelstelling van het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'* is het vergroten van de zelfredzaamheid van de burgers op kleine schaal, door naast de bestaande vormen van informele zorg, bouwstenen te vinden en te ontwikkelen voor wijkgerichte en wederkerige samenlevingsopbouw. Hierbij is de focus gericht op de kwetsbare buurtbewoners en 'de nieuwe senior' als potentiële vrijwilliger. (Stichting Welzijn Ouderen & Vrijwilligerscentrale Zwolle, 2006)

In de doelstelling van ons onderzoek volgen wij de lijn van de doelstelling van het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'*. Ons onderzoek vindt namelijk plaats binnen het kader van dit project. Wij voeren echter geen project uit, maar doen onderzoek. Wij willen een bijdrage

leveren aan de doelstelling van het project door in ons onderzoek na te gaan of deze doelstelling bereikt wordt in de wijk Aalanden-Oost. De gekozen methodiek van het huiskamergesprek speelt hierin een grote rol. Deze zullen we dan ook nadrukkelijk betrekken in ons onderzoek.

Kort gezegd komt onze doelstelling hierop neer, dat we een bijdrage willen leveren aan de doelstelling van het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'*.

1.5.2 Vraagstelling

Vanuit de knelpuntanalyse en de hierboven beschreven doelstelling van ons onderzoek komen we tot de volgende vraagstelling:

Wat is het effect van de huiskamergesprekken in 13 straten in de wijk Aalanden- Oost in Zwolle, ten aanzien van de bereidheid van wijkbewoners tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?

Aangezien we met ons onderzoek een bijdrage willen leveren aan het project *'Ha Buurman Ha Buurvrouw'*, moet de vraagstelling van ons afstudeeronderzoek worden gezien in relatie tot het knelpunt rondom informele zorg (zoals beschreven in 1.3) waarop door middel van het project naar antwoorden wordt gezocht.

In de vraagstelling staat het effect van de huiskamergesprekken centraal. Een belangrijk doel van de huiskamergesprekken is een beeld te krijgen van de aanwezige sociale cohesie in een straat/buurt. Hoe zijn de contacten? Wat doet men wel en niet met /voor elkaar? Hoe leeft men op buurtniveau met elkaar samen? Daarnaast wil het huiskamergesprek (breder gezien: het project) een positieve stimulans geven aan dit samenleven op buurtniveau. Daarom is het van belang om achteraf te meten of er ten aanzien hiervan een effect is opgetreden. Ook dit is een belangrijk onderdeel van ons onderzoek.

Ten aanzien van de vijf dilemma's in de knelpuntanalyse in 1.3 kunnen we dus zeggen dat onze vraagstelling zich met name richt op het tweede knelpunt. We geven deze nogmaals weer:

De eigen verantwoordelijkheid van mensen versus de collectieve verantwoordelijkheid. De hulpbereidheid is groot, maar het is de vraag in hoeverre de vervulling van de hulpbehoefte een zaak van burgers is dan wel een verantwoordelijkheid van de overheid.

Met andere woorden: wat doe je als burger/buurtbewoner wel en/of juist niet voor mensen in je directe omgeving en waarom? Ook dit *waarom* is voor ons onderzoek van belang omdat mede aan de hand daarvan bepaald kan worden wat mogelijke belemmeringen en succesfactoren zijn ten aanzien van de actiebereidheid van buurtbewoners en hoe dit eventueel gestimuleerd kan worden. In het zoeken naar antwoorden op deze vragen zullen we ook de grenzen en mogelijkheden van de methodiek van het huiskamergesprek ontdekken.

1.5.3 Deelvragen

Op basis van de *Tussenrapportage interviews en huiskamergesprekken in Aalanden- Oost* (Jager-Vreugdenhil, mei 2007) en van bestudeerde literatuur verwachten wij dat er door middel van huiskamergesprekken een verandering kan optreden ten aanzien van onderling burenccontact, de bereidheid tot praktische hulp, de bereidheid tot deelname aan activiteiten in de wijk en hieraan gekoppeld de mening die men heeft over burenhulp

en het doen van vrijwilligerswerk. We zullen hierover kort het één en ander weergeven. Daarna volgt de formulering van onze deelvragen.

1.5.3.1 *Verwachtingen resultaten project Aalanden-Oost*

In het laatste hoofdstuk van haar tussenrapportage, 'conclusies en aanbevelingen voor vervolg', schrijft Jager Vreugdenhil (2007):

"de eerste reacties en ideeën die in de huiskamergesprekken ontstonden zijn veelbelovend. Er zijn concrete vervolgacties geformuleerd. Ook zijn er nieuwe contacten ontstaan tussen burens die elkaar nog nooit gesproken hadden of zijn verwaterde contacten vernieuwd. Dit werd in alle straten ervaren als een prettig resultaat van de huiskamergesprekken."

En verderop in hetzelfde hoofdstuk:

"Of de gesprekken ook inderdaad leiden tot meer informele zorg of vrijwilligersinzet, is nog niet te zeggen. Wel kwamen mensen in de gesprekken op ideeën en dacht men bij het invullen van de enquête na over de mogelijkheden van vrijwilligerswerk en andere gelegenheden om elkaar te ontmoeten."

In deze tussenrapportage wordt geadviseerd het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*' voort te zetten.

Een tweede reden waarop wij onze verwachtingen baseren is het feit dat het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*' is geënt op bestaande methoden die gericht zijn op het versterken van de sociale samenhang in de straat, buurt en wijk. Voorbeelden hiervan zijn: project Roombeek (aanpak mobiliseren van mensen + methodiek matching), kansgericht werken (aansluiten individuele talenten, ontmoeting als methodiek) en project Schellerheem (realisatie voor en door de wijk). Voor ons wil dit zeggen dat het idee achter het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*' geen schot in de lucht is. De mogelijkheid om mensen actief op elkaar te betrekken is al eerder, met succes, door anderen doordacht.

Ook in andere onderzoeken en publicaties blijkt dat het mogelijk is om de burger actief te betrekken op zijn/haar omgeving. Een voorbeeld hiervan is het artikel *Sociaal ontmoeten in de civil society*, door Willemse en Spaargaren (2006). Dit artikel is gepubliceerd in de Vitale Stad in april 2006 en is te lezen op www.publicarea.nl.

1.5.3.2 *Formulering deelvragen*

Op basis van onze verwachtingen zijn we, ten aanzien van de bereidheid van wijkbewoners tot maatschappelijke inzet op *individueel* niveau, tot de volgende deelvragen gekomen:

- Wat is het effect ten aanzien van het contact met burens?
- Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?
- Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?

Op basis van onze verwachtingen zijn we, ten aanzien van de bereidheid van wijkbewoners tot maatschappelijke inzet op *collectief* niveau, tot de volgende deelvragen gekomen:

- Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?

- Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?
- Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

In de begrippenlijst worden de begrippen 'individueel niveau', 'collectief niveau', 'succesfactoren', 'belemmeringen' en 'randvoorwaarden' nader toegelicht.

1.5.4 Onderverdeling deelvragen in analyseniveaus

We hebben de knelpuntanalyse beschreven op het niveau van de cliënt, de methodiek, de hulpverlener, de hulpverlenersorganisatie en de maatschappij. Ook de deelvragen splitsen zich uit naar deze verschillende niveaus. Hieronder beschrijven we welke deelvragen we koppelen aan welk analyseniveau.

1.5.4.1 Het niveau van de cliënt

We hebben in 1.3 de cliënt beschreven als degene die de hulp ontvangt. Op het niveau van de cliënt lijken ons daarom de volgende deelvragen van belang:

- Wat is het effect ten aanzien van het contact met burenen?
- Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?

We zien het contact met burenen als de basis voor informele zorg. Om zorg te ontvangen en ook om zorg te bieden is een relatie nodig waarbinnen men zich voldoende vertrouwd en veilig voelt bij elkaar. Niet alleen een goede relatie is van belang, maar ook de opvattingen ten aanzien van burenhulp spelen een grote rol in het al of niet aanvaarden ervan. We wijzen hierbij op wat we schrijven onder 1.2:

"De bereidheid om verwanten te helpen is groter dan de bereidheid deze steun te aanvaarden. Het is hierin opvallend dat in overheidsbeleid de aandacht vrijwel alleen naar het aanbod uitgaat. De vraag of mensen wel hulp van verwanten willen krijgen, wordt veel minder vaak gesteld."

1.5.4.2 Het niveau van de methodiek

Op het niveau van de methodiek lijkt het ons vooral van belang om te ontdekken welke factoren een rol spelen in de actiebereidheid van buurtbewoners. Hierbij zullen we ook ontdekken wat de mogelijkheden en grenzen zijn van de methodiek van het huiskamergesprek. Concreet gaat het hier om de volgende deelvragen:

- Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

1.5.4.3 Het niveau van de hulpverlener

Op het niveau van de hulpverlener zijn onder andere dezelfde deelvragen van belang als op het niveau van de cliënt. Wat voor de cliënt geldt, geldt op een andere manier ook vanuit het perspectief van de hulpverlener. De vertrouwensrelatie is net zo goed van belang bij het bieden van hulp als bij het ontvangen ervan. Ook de mening ten aanzien van burenhulp is van belang voor de hulpverlener (mantelzorger/vrijwilliger), namelijk bij

het daadwerkelijk tot stand komen van de hulp. Daarom lijkt ons niet alleen de deelvraag met betrekking tot de mening ten aanzien van burenhulp van belang, maar ook de vraag naar de bereidheid tot het bieden van praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burenhulp. Hieronder staan de betreffende deelvragen nogmaals op een rij:

- Wat is het effect ten aanzien van het contact met burenhulp?
- Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?
- Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burenhulp?

1.5.4.4 Het niveau van de hulpverlenerorganisatie

Met hulpverlenerorganisatie bedoelen we in het kader van ons onderzoek de vrijwilligersorganisatie, maar ook clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen. Op dit niveau gaat het om de participatie in informele zorg van buurtbewoners op initiatief van een organisatie of vereniging. Dit in tegenstelling tot de niveaus van de cliënt en de hulpverlener, waarbij het gaat om participatie in informele zorg op particulier initiatief. Op dit niveau vinden we daarom de volgende vragen van belang:

- Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?
- Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?

1.5.4.5 Het niveau van de maatschappij

Zoals ook onder 1.3 beschreven, kunnen alle analyseniveaus gezien worden als onderdeel van de maatschappij. Echter het vraagstuk van de maatschappij (overheid) richt zich op het beleid ten aanzien van informele zorg. Moet bij het ontwikkelen hiervan het vergroten van participatie of het verbeteren van zelfredzaamheid en de kwaliteit van leven voorop staan? Om deze reden noemen we op het niveau van de maatschappij de volgende deelvragen:

- Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

1.6 Onderzoeksopzet

Ons onderzoek bestaat uit een literatuurstudie, een kwantitatief deel namelijk een enquête en twee kwalitatieve delen die door middel van het observeren van huiskamergesprekken en interviews met sleutelfiguren worden uitgevoerd. De opzet en verantwoording van ons totale onderzoek hebben wij opgenomen in bijlage 1. In deze bijlage verwijzen wij ook naar volgende bijlagen, waarin we de brieven aan bewoners, de enquête, het observatieschema van de huiskamergesprekken, een overzicht van de sleutelfiguren en het interview met de sleutelfiguren hebben toegevoegd.

2 Beschrijving resultaten

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van ons onderzoek. In paragraaf 2.2 beginnen we met een evaluatie van onze onderzoeksmethoden. In paragraaf 2.3 beschrijven we de deelname aan het onderzoek. Vervolgens beschrijven we in paragraaf 2.4 per deelvraag onze resultaten. Bij elke deelvraag beschrijven we achtereenvolgens de resultaten vanuit het literatuuronderzoek, het huiskamergesprek, de enquête en het interview. In de bijlagen staan enkele tabellen die de resultaten van een aantal deelvragen samenvatten.

2.2 Evaluatie van de gebruikte onderzoeksmethoden en instrumenten

Door middel van de gebruikte methoden (huiskamergesprek, enquête en interview) en het literatuuronderzoek beantwoorden we de deelvragen van ons onderzoek. We maken hierbij gebruik van drie verschillende invalshoeken en dat is naar onze mening de kracht van ons onderzoek. We hebben gekeken vanuit het gezichtspunt van belangrijke sleutelfiguren uit de wijk, vanuit het gezichtspunt van de buurtbewoners en we hebben onze bevindingen geconfronteerd met de bestaande literatuur. Hiermee is gelijk duidelijk waarom we onze resultaten presenteren met de desbetreffende kopjes. In de volgende fase zullen we de balans opmaken, we beschrijven daar de conclusies vanuit een geïntegreerd gezichtspunt.

In deze paragraaf willen we kritisch stilstaan bij de gebruikte onderzoeksmethodes. Allereerst de literatuurstudie, gevolgd door huiskamergesprekken, de enquête en de interviews.

Literatuurstudie over het onderwerp informele zorg, vrijwilligerswerk, invloed van de overheid, sociale cohesie in wijken en maatschappelijke inzet leverde veel informatie op. Doordat we als onderzoeksgroep instroomden in een bestaand onderzoek, was het moeilijk vooraf tijd te nemen om ons volledig in te lezen. Veel gebeurde dan ook in de tijd van de huiskamergesprekken. Dit is een beperking geweest bij het opstellen van de deelvragen en de onderbouwing hiervan. Ons onderzoek is nu breder opgezet, we hebben een groot aantal deelvragen opgesteld. Het gevolg hiervan is echter wel dat we minder tijd hebben om de theorie volledig te onderzoeken en deze te confronteren met de gegevens van ons onderzoek. Desalniettemin vormt de literatuur voldoende ondersteuning voor de gevonden resultaten en de conclusies die hieraan verbonden kunnen worden.

De huiskamergesprekken worden geleid door medewerkers van Stichting Welzijn Ouderen en de Vrijwilligerscentrale. Als onderzoekers hebben wij de positie van observeerder. Dat houdt onder andere in dat wij geen invloed hebben op de inhoud van de huiskamergesprekken en de vragen die gesteld worden. Zo is er bijvoorbeeld vanuit de eerste drie huiskamergesprekken een aanpassing geweest van de vragen en komen tijdens de verschillende huiskamergesprekken niet altijd alle vragen/stellingen aan de orde. Dit hangt onder andere samen met de rol van de gespreksleider. Verder komen tijdens de huiskamergesprekken niet al onze deelvragen aan de orde. Dit was echter ook niet mogelijk, omdat we wilden kijken naar het effect van de methode van het huiskamergesprek. In de resultaten beschrijven we bij een aantal deelvragen die gaan over het effect, daarom geen resultaten vanuit het huiskamergesprek. Over de laatste drie

deelvragen met betrekking tot succesfactoren, belemmeringen en randvoorwaarden konden we door middel van het huiskamergesprek wel het een en ander te weten komen. De uitnodiging voor het huiskamergesprek lag bij de Stichting Welzijn Ouderen en de Vrijwilligerscentrale. Dit deden zij persoonlijk aan de deur en middels een brief. In sommige straten was de opkomst desondanks zeer laag tot nihil. Dit zwakt de representativiteit van de onderzoeksgroep per straat sterk af. Wat echter opvalt zijn de overeenkomsten tussen de bewoners van de verschillende straten. Ook het feit dat de opkomst in een aantal straten nihil is hebben we meegenomen in ons onderzoek. In het observatieschema noemen we de rol van de gespreksleider. We hebben de verschillende gespreksleiders geobserveerd. We hebben deze observaties echter verder niet meegenomen in ons onderzoek, we hadden hier vragen over kunnen stellen in onze enquête van de effectmeting.

De bewoners van de straten zouden van Stichting Welzijn Ouderen een verslag krijgen van het huiskamergesprek. Dit verslag was een samenvatting van het observatieverslag van de onderzoeksgroep. Dit zou gebeuren voordat de enquête van de effectmeting hen aangeboden zou worden. Dit is echter niet gebeurd. Een aantal buurtbewoners hadden hierdoor geen vertrouwen meer in het onderzoek en wilden daarom niet meewerken aan de effectmeting. De verslagen zijn achteraf alsnog toegestuurd.

De enquête bestaat uit een nulmeting en een effectmeting. Aan de nulmeting hebben wij niet meegewerkt, wij hebben de enquête van de effectmeting opgesteld en deze laten aansluiten bij de nulmeting. Hierdoor hebben we een beeld kunnen krijgen van de mening van de buurtbewoners over de methode, met daarbij een eventueel aantoonbaar verschil van voor en na de methode. De methode van het uitzetten van de enquête, het afgeven en ophalen van de enquête aan de deur, heeft een mooi aantal respondenten opgeleverd.

Voor het interviewen van de sleutelfiguren hebben we gebruik gemaakt van dezelfde sleutelfiguren die voor de start van het project zijn benaderd, plus enkele sleutelfiguren die wij gaandeweg het project als belangrijke figuren in de wijk hebben gesignaleerd. De meeste sleutelfiguren zijn, afgezien van de interviews en enkele informatiebijeenkomsten, verder niet betrokken geweest bij het project. Ze geven ons een indruk waarom burens in bepaalde straten niet meededen aan het onderzoek en geven vanuit hun gezichtspunt hun mening over de verschillende deelvragen.

2.3 Deelname onderzoek

Inleiding

De opzet van de methode is om in dertien straten van de wijk Aalanden-Oost een huiskamergesprek op te starten. In deze paragraaf beschrijven we de deelname aan de huiskamerbijeenkomsten, de deelname aan de enquêtes en redenen om wel of niet aan het onderzoek deel te nemen. Door middel van het bestuderen van literatuur naar andere bestaande methoden met een huiskamergesprek, hebben we alvast gekeken naar factoren die een positief effect kunnen hebben op de deelname.

Literatuur

We hebben ons verdiept in andere reeds bestaande projecten, die ook met een huiskamergesprek als methode bewoners uit een wijk met elkaar in contact laat komen. Het Trimbos instituut heeft een aantal pilotprojecten uitgevoerd om de huiskamerbijeenkomst als methodiek toe te passen. Het betrof hier pilotprojecten met allochtone vrouwen. Vanuit dit project concluderen zij dat een inperking van het aantal samenwerkingspartners de organisatie en communicatie vergemakkelijkt. Voor de

opkomst van de huiskamergesprekken zijn de sleutelfiguren en de gastvrouw van belangrijke waarde. Sleutelfiguren zijn bij het project van het Trimbos instituut in de voorbereidende fase al bij het pilotproject betrokken. De specifieke sfeer, de vertrouwde omgeving, het ontmoeten van bekenden wordt als positief gezien.

Bevorderende factoren voor de huiskamerbijeenkomsten zijn dat ze kunnen dienen als laagdrempelige opstap voor vervolgactiviteiten. Verder zijn enthousiaste gastvrouwen cruciaal voor een succesvol verloop van de huiskamerbijeenkomsten. Daarnaast is betrokkenheid op de doelgroep en organisatietalent gewenst. Een belemmerende factor kan zijn dat de samenwerking tussen verschillende partijen in een regio moeizaam verloopt door verschillende belangen en werkwijzen. Een reeds bestaand breed aanbod voor de betreffende doelgroep in de regio of wijk kan soms eerder een belemmering dan een stimulans vormen voor de introductie van een relatief nieuwe methodiek zoals de huiskamerbijeenkomsten. (website Trimbos)

Deelname nulmeting

In Aalanden-Oost is in alle straten waar een huiskamergesprek voorgenomen was, op ongeveer één derde van de adressen aangebeld met de vraag mee te doen aan een kort mondeling interview en een schriftelijke enquête. In totaal is er aangebeld bij 136 van de 373 adressen. Van al deze vragenlijsten voor de nulmeting zijn er 56 bruikbare enquêtes opgehaald of ingestuurd. Dit is 41 procent van de uitgezette enquêtes en 15 procent van het totale aantal adressen in de pilot.

Deelname huiskamergesprekken

In april en mei 2007 vonden de eerste drie huiskamergesprekken plaats in de Haarbeek, Bolksbeek en Slingerbeek. Aan de hand van de ervaringen in deze gesprekken zijn de vragen en stellingen van de gespreksleider bijgesteld.

In tabel 1 'Deelname huiskamergesprekken' is een aantal kwantitatieve gegevens van alle huiskamergesprekken die hebben plaatsgevonden samengevat.

Tabel 1: Deelname huiskamergesprekken

	Haarbeek	Bolksbeek	Slingerbeek	Tilligterbeek	Roelingsbeek	Bredebeek	Boonkesdiep	Puutbeek
Datum	05-04	26-04	10-05	25-09	27-09	02-10	09-10	24-10
Tijd	20:00-22:30u	20:00-22:30u	20:30 – 22:30u.	20:30 – 21.30	19.30-22.00	19.30-20.30	20.30-21.45	19.30-21.00
Aantal deelnemers	9	7	18	4	6	4	12	7
Aantal mannen	1	3	9	2	1	3	5	2
Aantal vrouwen	8	4	9	2	5	1	7	5
Aantal huisnummers vertegenwoordigd	8	4	12	2	6	3	9	7
Aantal huisnummers in de straat	21	26	30	31	32	20	49	26
Percentage deelnemende adressen	38 %	15 %	40 %	6%	19 %	15 %	18%	27%

Naast deze acht straten zijn nog vijf (delen van) straten benaderd met een nulmeting en met de uitnodiging mee te doen aan een huiskamergesprek. Dit betreft de Hofbeek, de Barneveldsebeek, twee gedeelten van een flat aan de Haringvliet en een gedeelte van een flat aan de Dollard. In deze straten bleek de animo voor het huiskamergesprek te klein te zijn en is het gesprek dus niet doorgegaan.

In de effectmeting is door bewoners aangegeven wat voor hun redenen zijn om niet aan het huiskamergesprek deel te nemen. Tien bewoners hadden geen interesse in het onderzoek, negen bewoners gaven aan geen tijd te hebben, één bewoner gaf aan het vergeten te zijn en zeventien bewoners gaven andere redenen aan. Dit zijn: andere afspraak (4x), familie omstandigheden (2x), geen interesse in gesprek met burens, zoek kennissen zelf wel uit, kleine kinderen thuis, lijkt me niet nodig, loopt in de buurt al goed, niet uitgenodigd, verhinderd, op vakantie, werkzaamheden, wist het niet, ziek.

De participatie van de respondent in het project (nulmeting en huiskamergesprek) is gemeten in de effectmeting. Een overzicht hiervan is weergegeven in tabel 2, *'Participatie respondent in het project'*. Deze tabel is opgenomen in bijlage 8.

Deelname effectmeting

In de straten waar een huiskamergesprek plaatsvond zijn nogmaals vragenlijsten uitgezet voor de effectmeting. Ongeveer de helft van de 235 adressen zijn benaderd. Van de 120 benaderde adressen zijn 57 ingevulde en bruikbare enquêtes opgehaald of ingestuurd. Dit is 48 procent van de uitgezette enquêtes en 24 procent van het totale aantal adressen in de straten waar een huiskamergesprek plaatsvond.

De meeste enquêtes zijn ingevuld door respondenten die 40 jaar of ouder zijn (44 enquêtes door 40 jaar of ouder, 7 enquêtes door respondenten jonger dan 40 jaar). De meeste enquêtes zijn ingevuld door respondenten die meer dan 10 jaar op het adres wonen (65%). De meeste mensen die bij het huiskamergesprek aanwezig waren wonen meer dan 10 jaar op het adres (67%). In vergelijking met het Omnibus onderzoek in geheel Aalanden zien we dat 46% van de bewoners ouder dan 40 jaar zijn. Hieruit zien we dat de betrokkenheid bij het project door mensen boven de veertig jaar aanzienlijk groter is dan mensen onder de veertig jaar. Uit het omnibus onderzoek zien we ook dat 24% van de woningen in Aalanden koopwoningen zijn. Uit de effectmeting blijkt dat 77% procent van de ingevulde enquêtes door mensen met een koopwoning is gedaan.

Van alle respondenten wensen 31 mensen de uitslag van het onderzoek toegestuurd te krijgen, 19 mensen hebben hier geen belang bij, 7 hebben de vraag niet beantwoord.

De achtergrondkenmerken van de respondenten uit beide enquêtes, inclusief enkele relevante gegevens uit het Omnibusonderzoek van geheel Aalanden (peildatum 1-9-2007) zijn weergegeven in tabel 3, *'Achtergrondkenmerken respondenten nulmeting en effectmeting en relevante gegevens Omnibusonderzoek 2007'*. Deze tabel is opgenomen in bijlage 8.

Interview

De deelname aan het onderzoek meten we niet door middel van het interview met sleutelfiguren. De sleutelfiguren geven in een aantal opmerkingen wel aan wat volgens hen bepalend kan zijn voor de deelname aan het onderzoek. Zo denken meerdere sleutelfiguren dat het huiskamergesprek vooral kans van slagen heeft als er in een wijk al enige cohesie aanwezig is. Succesfactoren, belemmeringen en randvoorwaarden voor deelname aan het onderzoek beschrijven we in deelvraag 6, 7 en 8.

2.4 Beschrijving van de resultaten van het onderzoek per deelvraag

2.4.1 Deelvraag 1: Wat is het effect ten aanzien van het contact met buren?

Inleiding

Als observatoren hebben we de huiskamergesprekken bijgewoond. We beschrijven hoe deze gesprekken zijn verlopen, hoe de mensen deze gesprekken hebben ervaren en of er naar aanleiding van deze gesprekken nog nieuwe contacten zijn gelegd. Vanuit de enquête onderzoeken wij hoe mensen vinden dat men in de buurt met elkaar omgaat. Tevens hebben we vanuit de literatuur onderzocht waar een methode aan moet voldoen om effect te realiseren in het contact met buren en hebben we gekeken naar de bereidheid tot het geven en ontvangen van informele zorg.

Literatuur

In Nederland zijn verschillende projecten opgestart om op buurtniveau te investeren. Eén van deze projecten is *'Heel de buurt'*, (De Boer et al., 2003; Engbersen et al., 1998). *'Heel de buurt'* voert op acht locaties vierjarige projecten uit. Deze projecten vormen de basis voor een intensieve landelijke discussie over de mogelijkheden om sociale samenlevingsproblemen op wijkniveau aan te pakken. Dit project is in opdracht van de directie Sociaal Beleid van het ministerie van VWS door het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) en het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) ontwikkeld. De aandacht van dit project gaat uit naar vier samenhangende delen van lokaal beleid: de leefbare buurt, de lerende buurt, de gezonde buurt en de werkende buurt.

Rolpatronen

De sleutel ligt bij een goed samenspel binnen de driehoek die gevormd wordt door de overheid, de instellingen en de actieve betrokkenheid van de burgers. Vooral dat laatste levert nog veel problemen op. Het welzijn kan een activerende rol spelen als het gaat om de betrokkenheid van bewoners en wijkorganisaties. Cruciaal in dit samenspel is de regievoering. In strategisch opzicht wordt de optimale situatie bereikt als de driehoek goed in evenwicht is, maar in de praktijk blijkt dat dit zelden het geval is.

De burger

Voor overheid en aanbieders moet duidelijk zijn wat de burger wil, wat hij kan, welke verantwoordelijkheid hij kan nemen voor zijn eigen welzijn. De concrete vraag blijft vaak onduidelijk. Ook hebben overheden en instellingen weinig zicht op de uitgebreide informele netwerken in wijken, in vrienden- en familiekring die vaak voor een groot deel bepalend zijn voor het individuele welzijn van de mensen die hieraan deelnemen.

In het algemeen is in de driehoek de rol van de burger het zwakst ontwikkeld. Professionele instellingen en lokale overheden houden elkaar beter in evenwicht. Het is de opgave van de wijkgerichte benaderingen om de plaats van de burger in die driehoek te versterken. Het is evident dat de activering en de ondersteuning van de buurtbewoner de hoogste prioriteit moet hebben als het gaat om bevordering van cohesie en participatie. De gemeenschappelijke inspanning van bewoners, aanbieders van zorg en welzijn, maar ook van aanbieders uit andere sectoren en van de lokale overheid zal moeten leiden tot een duurzame diepte-investering in het sociale leefklimaat. Vanuit het project heel de buurt zien we tien oriëntatiepunten voor een geslaagde wijkaanpak:

- Uitgangspunt dat de burger in de eerste plaats zelf verantwoordelijk is voor zijn welzijn. (activerend als leidend principe)
- De vragen van de individuele burger als uitgangspunt nemen
- Formuleer de potenties en problemen scherp en herkenbaar

- Leer van de buurt
- Stel herkenbare normen aan participatie
- Benut sociale cohesie als voertuig, een middel waarmee de maatschappelijke participatie kan worden opgebouwd. Het is geen doel op zich.
- Door de wijk in te gaan, zoek je de springplank voor participatie om problemen daadwerkelijk aan te kunnen pakken
- Denk en handel multicultureel
- Denk en handel intergenerationeel
- Zoek wat bindt. Ontmoeting, ontspanning en ontplooiing vormen een onmisbare basis voor een buurtsamenleving. (sportvereniging, kerk, vrijwilligerswerk etc.)

Het onderzoek *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'* is een activerend onderzoek. Bewoners zijn niet alleen object van onderzoek, maar ook subject. Een activerend wijkonderzoek slaagt alleen als vorm en inhoud van het onderzoek direct aansluiten op de belevingswereld van de betrokken bewoners. Uit het project *'Heel de buurt'* en andere projecten valt een model voor een activerende wijkanalyse te destilleren. Uitgangspunten van dat model zijn:

- Aansluiten bij potenties, vragen en behoeften van groepen bewoners
- Zoeken naar de kracht in de wijk en deze versterken
- De stem van de bewoners 'in verscheidenheid' manifest maken
- Een hoog bereik nastreven (niets slechts praten met een selecte groep bewoners)
- De bandbreedte van het bereik van organisaties oprekken om meerdere categorieën te kunnen dienen
- Direct voeling houden met negatieve en positieve incidenten die geen ontwikkeling in een bepaalde richting op gang kunnen brengen
- Vormgeving van de dialoog in de wijk tussen individuen, groepen, instellingen en organisaties

Een onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau naar de toekomst van informele zorg (de Boer, 2007) geeft het beeld weer dat veel mensen informele zorg willen bieden, ook als ze een baan hebben. Hulpbehoevende personen zitten echter vaak niet op praktische steun van hun verwanten te wachten. Ze geven de voorkeur aan professionele hulp. De voorkeur van professionele hulp hangt samen met gevoelens van ongemak die met het ontvangen van informele hulp gepaard gaat en met inperking van de privacy en zorgen om de gevolgen van informele hulpverleners, zoals minder tijd voor werk, hobby of studie. Sinds de invoering van de WMO wordt sterk de nadruk gelegd op de eigen verantwoordelijkheid van mensen. Van hulpvragers wordt verwacht dat zij eerst in eigen kring problemen compenseren. Pas als netwerken onvoldoende hulp kunnen bieden, komt de professionele hulp in beeld.

Huiskamergesprek

In de huiskamergesprekken komt uitgebreid aan de orde hoe men in de straten met elkaar omgaat. In tabel 1, *'Deelname huiskamergesprekken eerste drie straten'* is zichtbaar dat verhoudingsgewijs de opkomst aan de Tilligterbeek het laagst is. De aanwezigen kennen elkaar al: ze weten dat ze in dezelfde straat wonen. Ze groeten elkaar op straat, maar hebben nog geen gesprek met elkaar gehad. Daarnaast kennen ze elkaar omdat één van hen twee keer per jaar collecteert in de straat.

Het huiskamergesprek in de Bredebeek wordt bezocht door vier buurmannen en buurvrouwen. De burens kennen elkaar, ze spreken elkaar regelmatig aan op straat. Het contact is oppervlakkig. Ze weten bijvoorbeeld wel van elkaar dat ze roken, maar de

namen kennen ze niet allemaal van elkaar. Er komen aan het begin met de koffie direct anekdotes op tafel van wanneer ze elkaar voor het laatst gesproken en geholpen hebben.

Op het huiskamergesprek in de Roelingsbeek komen zes burens af. Sommigen kennen elkaar al. Dat is te merken aan de manier van groeten. Deze mensen geven elkaar geen hand, maar noemen elkaar direct bij de naam en groeten elkaar door hun hand op te steken. Als mensen elkaar nog niet kennen, dan geven ze elkaar een hand en stellen zichzelf voor. Opvallend is dat vier van de zes deelnemers uit hetzelfde huizenblok komen zonder dat dit met elkaar was afgesproken. Dit is het huizenblok waarin ook het huiskamergesprek plaats vindt. Misschien speelt dat een rol.

In de Puutbeek zijn zeven burens aanwezig. Vanaf de start van de bijeenkomst is het al gelijk gezellig. Voordat het formele gedeelte van de avond begint, krijgen we al een aardige indruk van de manier waarop contacten in de straat (Puutbeek met een gedeelte van de Polbeek, het 'koopgedeelte') vormgegeven en onderhouden worden. Er wordt regelmatig wat georganiseerd, met name door de wat jongere moeders in de straat. De oudere deelnemers zien in de buurtbijeenkomsten van nu een continuering van de buurtbijeenkomsten van vroeger. Ze vinden het erg leuk dat de 'jongere' garde dit nu op zich neemt.

Op het huiskamergesprek aan de Bolksbeek komen zeven burens. De deelnemers aan dit gesprek zijn bijna allemaal kopers (mogelijk één huurder), net klaar met studie, geen kinderen en zeer gesteld op hun privacy. Op de gespreksleidster komen de deelnemers over als mensen die "erg bang zijn om met burens een contact te krijgen, wat hun privacy zou kunnen schaden." De bewoners kennen elkaar over het algemeen nog niet (tussen twee adressen was al eens eerder contact geweest, verder niet), maar ze ontdekken in de loop van het gesprek gemeenschappelijke interesses.

In de Haarbeek is de opkomst hoger. Hier zijn over het algemeen oudere deelnemers. Bewoners kennen elkaar vaak al wel en begroeten elkaar bij binnenkomst. Wel is het voor een aantal bewoners een tijd geleden dat ze elkaar voor het laatst gesproken hadden. Er is direct gespreksstof, onder andere over de verschillende katten in de buurt en over de onzekere bestemming van het weiland dat grenst aan de achtertuinen van de huizen aan één kant van de straat. In de loop van het gesprek grijpen veel bewoners terug naar de gezellige contacten die ze vroeger hadden.

Bij het huiskamergesprek aan de Boomkendsdiep zijn twaalf buurmannen en buurvrouwen aanwezig. Een aantal burens kennen elkaar, weten elkaars naam bij het begroeten. Sommige maken deze avond kennis met elkaar. Later op de avond wordt verteld dat een aantal burens elkaar eigenlijk nooit tegenkomen: de straat loopt in een boog, en mensen aan het ene einde van de straat rijden via een andere route van huis weg dan de mensen aan het andere einde van de straat.

De bewoners van de Slingerbeek lijken elkaar goed te kennen. Men groet elkaar, noemt meestal elkaars naam, en is direct in gesprek. In deze straat hebben bij de uitnodiging door de projectorganisatie slechts 5 personen aangegeven te zullen komen, de rest heeft terughoudend gereageerd. Het was dus een grote verrassing dat er maar liefst 18 buurmannen en buurvrouwen aanwezig waren. De leeftijden in dit gesprek zijn gevarieerd, er zijn zowel jongeren als ouderen aanwezig. In de loop van het gesprek wordt veel gepraat over de gezamenlijke geschiedenis van de bewoners (dertig jaar geleden heeft de oorspronkelijke groep bewoners de huizen samen laten bouwen), maar ook over de gezellige contacten vandaag de dag, onder andere de jaarlijkse nieuwjaarsborrel.

Enquête

Mening over het onderlinge contact.

We vragen de respondenten of ze vinden dat mensen in hun straat goed met elkaar omgaan. In tabel 4, '*Mening over onderlinge omgang*', vatten we het antwoord op deze vraag samen. Er is geen aantoonbaar verschil tussen de nulmeting en de effectmeting.

Tabel 4: *Mening over onderlinge omgang*

Antwoord op de vraag: 'Vindt u dat mensen goed met elkaar omgaan in uw buurt?' (percentages)	Nulmeting, 13 straten (n = 56)	Nulmeting, 5 straten zonder huiskamergesprek (n = 11)	Nulmeting, 8 straten (n = 36)	Effectmeting, 8 straten (n = 52)
Ja	86	64	97	83
Nee	10	36	3	17
Totaal	100	100	100	100

In de eerste plaats valt op dat in de straten waar geen huiskamergesprek heeft plaatsgevonden, men vaker aangeeft dat mensen in de buurt niet goed met elkaar omgaan. Dit verschil blijkt significant te zijn. Dit is een belangrijke aanwijzing voor de oorzaak van de lage animo voor het huiskamergesprek in de vijf overige straten. Ook was de bereidheid om aan het onderzoek voor de nulmeting mee te doen beduidend lager in deze vijf straten. Wanneer alleen de 8 straten met huiskamergesprek worden bekeken, is zowel in de nulmeting als in de effectmeting de meerderheid van de respondenten van mening dat mensen in hun buurt goed met elkaar omgaan (97 resp. 86 procent).

De respondenten is gevraagd, door middel van een open vraag, hun antwoord toe te lichten. De meeste respondenten hebben hier verschillende aspecten van het onderlinge contact benoemd. Respondenten die van mening zijn dat mensen in de buurt goed met elkaar omgaan, benoemen hierbij vooral het elkaar helpen wanneer dat nodig is (11x in de nulmeting, 18x in de effectmeting). Verder komt het elkaar groeten en een praatje maken (18x in de nulmeting, 10x in de effectmeting) en de opmerking dat er geen problemen of onenigheid in de buurt zijn (11x in de nulmeting, 4x in de effectmeting) het meest voor. Respondenten die van mening zijn dat mensen in de buurt niet goed met elkaar omgaan, noemen vooral het geringe contact en het veel op zichzelf zijn van de buurt als voornaamste reden (7x in de nulmeting, 7x in de effectmeting). Anderen stellen een zekere terughoudendheid juist op prijs als "respect voor elkaars privacy", ook in termen van: "we lopen de deur niet plat bij elkaar" of "ze vallen je niet lastig" (10x in de nulmeting, 5x in de effectmeting).

Dit lijkt een dubbele boodschap: de respondenten geven over het algemeen aan wel bij burens terecht te kunnen in het geval men hulp nodig heeft. Er is echter ook een groep respondenten die aangeeft dat de buurt erg op zichzelf is en dat er weinig contact is. In deze tweedeling is geen aantoonbare relatie te leggen met de leeftijd van de respondenten of het aantal jaren dat men in de buurt woont. De respondenten die aangeven dat de buurt erg op zichzelf is en dat er weinig contact is, zijn van verschillende leeftijd en wonen zowel kort als langdurig in de buurt.

Effect van de huiskamergesprekken op het onderlinge contact volgens de effectmeting

In de effectmeting is een aantal vragen gesteld over de gang van zaken rond de huiskamergesprekken. Een derde van de respondenten heeft burens gesproken over de eerste enquête. Hiervan hebben uiteindelijk vijf respondenten nieuwe contacten gelegd. Het opvallende hierbij is dat deze respondenten allemaal uit dezelfde straat komen (Slingerbeek). Van de aanwezigen bij het huiskamergesprek zeggen nagenoeg alle respondenten naar aanleiding van dit gesprek nieuwe contacten te hebben gelegd. Hieronder verstaat men hoofdzakelijk dat men elkaar nu groet op straat, maar een paar respondenten hebben ook een bezoek aan elkaar gebracht. Bewoners uit de Slingerbeek

antwoorden op deze vraag ook dat er een barbecue is geweest. Uit het antwoord op een volgende vraag blijkt dat dit ook in twee andere straten gebeurd is. De antwoorden per straat zijn samengevat in tabel 5, *'Effect huiskamergesprek op onderling contact'*. Deze tabel is opgenomen in bijlage 9.

In de huiskamergesprekken is een aantal mogelijkheden geopperd voor gezamenlijke activiteiten in de straat. In de enquête is gevraagd of er daadwerkelijk activiteiten hebben plaatsgevonden naar aanleiding van het huiskamergesprek. In drie straten wordt aangegeven dat er een buurtbarbecue is georganiseerd. Ideeën voor de toekomst zijn vooral een periodieke (jaarlijkse) samenkomst of feest en een paar ideeën voor de omgeving in de buurt (bankje, verkeersveiligheid). In de Slingerbeek is een 'commissie Veiligheid' opgericht naar aanleiding van het gesprek tijdens de huiskamerbijeenkomst over de verkeersveiligheid in de straat. De antwoorden per straat zijn weergegeven in tabel 6, *'Wel/geen activiteiten naar aanleiding van het huiskamergesprek'*. Deze tabel is opgenomen in bijlage 9.

Het effect ten aanzien van het contact met burens is op grond van de verschillen tussen de nulmeting en effectmeting niet aantoonbaar vergroot. Er zijn wel meer contacten gelegd. Deze contacten richten zich hoofdzakelijk op elkaar groeten en het maken van een praatje.

Interview

In de interviews met een aantal sleutelfiguren in de wijk geven de gesprekspartners aan dat het project *"Ha Buurman, Ha Buurvrouw"* mensen dichterbij elkaar heeft gebracht en mensen aan het denken heeft gezet over de vraag: Wat heb ik nu eigenlijk voor mijn burens over en wat verwacht ik van mijn buurt? Dezelfde sleutelfiguren geven echter ook aan dat de reacties op de huiskamergesprekken erg divers zijn. Van 'gezellig' en 'zinnig' tot 'niet nodig' en 'als meneer X komt, dan kom ik niet'. Verder is een veelgehoorde opmerking van sleutelfiguren dat ze denken dat het huiskamergesprek vooral kans van slagen heeft als er in een wijk al enige cohesie aanwezig is.

2.4.2 Deelvraag 2: Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?

Inleiding

Bij deze deelvraag geven we antwoord op de vraag wat mensen in de buurt voor elkaar willen doen, hoeveel uur ze in de week besteden aan vrijwilligerswerk en wat voor werk ze verrichten. We geven weer bij wie mensen terecht kunnen voor informele zorg en zodoende ontstaat er een beeld van het sociale netwerk waar mensen in de buurt een beroep op kunnen doen. Door middel van literatuur hebben we alvast gekeken hoe het over het algemeen in Nederland is gesteld met de mantelzorg en het vrijwilligerswerk.

Literatuur

Zoals we in hoofdstuk 1, paragraaf 1 beschrijven, is de WMO onderverdeeld in 9 prestatievelden. Prestatieveld 1 en 4 hebben beide te maken met deze deelvraag. Prestatieveld 1: *Het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten*. Prestatieveld 4: *Het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers*.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mw. dr. J. Bussemaker schrijft in haar beleidsbrief van 9 oktober 2007: 'Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008-2011' (website minvws) over mantelzorg en vrijwilligerswerk en legt daarin de volgende accenten:

- Nederland telt 4,5 miljoen vrijwilligers en ruim 1 miljoen mantelzorgers.

- Uit de 21minuten.nl editie van 2006 komt naar voren dat een overgrote meerderheid van de burgers een (meer) solidaire samenleving wenst. Nederlanders zetten zich meer dan ooit op grote schaal vrijwillig in voor hun naasten en de maatschappij. Ook in Europees perspectief staat Nederland al jarenlang aan de top als het gaat om het percentage burgers dat zich vrijwillig inzet.
- Los van de intrinsieke waarde die zij zelf bij hun inzet ervaren, geven vrijwilligers en mantelzorgers hét voorbeeld van 'actief burgerschap'. Deelname aan brede sociale netwerken en onderlinge betrokkenheid van burgers hebben ook een breder positief effect. Zij dragen bij aan een sterke sociale cohesie, aan een stabiele samenleving en aan democratie.
- In totaal is er voor mantelzorg een bedrag van 97 miljoen beschikbaar (2007); dat is bijna 13 keer zo veel als in het jaar 2000.
- De inwerkingtreding van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) markeert een nieuwe fase, waarin de lokale ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers expliciet is vastgelegd. De WMO biedt gemeenten de mogelijkheid om - op de lokale situatie toegespitst - integraal beleid te voeren, waarbij verbindingen worden gelegd tussen de ondersteuningsbehoefte van vrijwilligers en mantelzorgers en andere beleidsterreinen, zoals kinderopvang, de toewijzing van woningen, lokaal werkgelegenheidsbeleid enzovoorts. Gemeenten zijn zich ten volle bewust van hun verantwoordelijkheid voor de WMO en dus ook voor mantelzorgondersteuning en vrijwilligerswerk.

Huiskamergesprek

Tijdens de huiskamergesprekken werden de burens de volgende stelling voorgelegd: *"Als ik mijn been zou breken, niet de deur uit kan, dan zou ik mijn burens vragen voor de boodschappen"*. Deze stelling hebben we uitgewerkt in deelvraag 7 (wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet). Met betrekking tot deze deelvraag zijn in het huiskamergesprek geen andere punten aan de orde gekomen die rechtstreeks betrekking hebben op deze deelvraag. Aan de hand van bovenstaande stelling vinden de bewoners in deze straten in het algemeen dat burens best gevraagd kunnen worden voor tijdelijke hulp, maar dat voor meer structurele hulp toch echt professionals moeten worden ingeschakeld. De grens tussen wat nog wel en wat niet meer aan de burens gevraagd kan worden, ligt bovendien voor de hulpvrager eerder dan voor degene die hulp zouden willen geven: vragen is moeilijker en men voelt zich gauw bezwaard, zeker als er geen sprake is van (directe) wederkerigheid.

Enquête

Tijdsbesteding en vrijwillige inzet

In de enquête vragen we de respondenten hoeveel uur zij werken, vrijwilligerswerk doen, cursussen volgen of huishoudelijk werk doen. Vanuit de nulmeting en de effectmeting is te zien dat van de respondenten die vrijwilligerswerk doen, de meeste tussen de 1 en 4 uur vrijwilligerswerk verrichten. Het soort vrijwilligerswerk varieert aanzienlijk. Van bezoeken aan oudere mensen en mantelzorg tot bestuursfuncties. Het is opvallend dat vrijwilligerswerk door ouders op de school van hun kinderen het meest voorkomt. Wanneer we het gemiddelde aantal uren berekenen dat aan betaald- en vrijwilligerswerk wordt besteed, valt op dat in de onderzochte straten minder uren worden besteed aan betaald werk en meer uren aan vrijwilligerswerk dan gemiddeld in heel Nederland. We hebben dit overzichtelijk gemaakt in tabel 7, 'Gemiddeld aantal uren dat wordt besteed aan betaald- en vrijwilligerswerk'.

Tabel 7: *Gemiddeld aantal uren dat wordt besteed aan betaald- en vrijwilligerswerk*

Gemiddeld aantal uren per week besteed per activiteit	Nulmeting, 13 straten (n = 50)	Nulmeting, 8 straten (n = 34)	Effectmeting 8 straten, (n = 57)	SCP (heel Nederland)*
Betaald werk	17,0	15,3	18,1	26,0
Opleiding*	-	-	1,14	2,4
Zorgtaken*	-	-	12,0	20,2
Vrijwilligerswerk	1,7	1,5	1,4	0,8
Bron: SCP 2007				
* Alleen gevraagd in effectmeting				

Geen van de deelnemers aan de effectmeting heeft zich naar aanleiding van het project aangemeld voor vrijwilligerswerk. De meeste vrijwilligers werken al langere tijd als vrijwilliger. Verder is het niet aantoonbaar dat mensen die het huiskamergesprek hebben bijgewoond ook meer aan vrijwilligerswerk doen.

Sociaal netwerk

Om een indicatie te krijgen van het sociale netwerk waarop mensen een beroep kunnen doen voor informele zorg, is in de enquête gevraagd bij wie men terecht kan in geval van nood. Wie bij de respondent terecht kan voor hulp en waar de genoemde personen wonen.

De respondenten geven aan in een noodsituatie veelal een beroep te kunnen doen op familie. Man/vrouw/partner scoort hierbij het hoogst. Ook een vriend, vriendin of kennis is voor veel respondenten een persoon om een beroep op te doen. Opvallend is dat alle respondenten in de effectmeting wel iemand weten die ze om hulp zouden kunnen vragen. We meten geen significant verschil tussen de nulmeting en de effectmeting.

De antwoorden zijn samengevat in tabel 8, '*Personen bij wie men terecht kan of zelf hulp wil bieden*' en 9, '*Woonplaats van personen bij wie men terecht kan of zelf hulp wil bieden*'. Deze tabellen zijn opgenomen in bijlage 10.

Interview

In het interview hebben we hierover geen expliciete vragen gesteld. Wel hebben we daarin de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk besproken. De resultaten hiervan bespreken we in paragraaf 2.4.4.

2.4.3 Deelvraag 3: Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?

Inleiding

In het huiskamergesprek, en de enquêtes hebben we gevraagd naar de daadwerkelijke bereidheid tot burenhulp. Ook geven sleutelfiguren in de wijk weer hoe zij tegen burenhulp over het algemeen aankijken en wat voor effecten zij ervaren in de wijk naar aanleiding van de huiskamergesprekken.

Literatuur

In hoofdstuk 1 paragraaf 1 schrijven we in onder het kopje: "*Huidige en toekomstige informele zorg*" dat zowel het aantal ouderen als het aantal potentiële werkers in de informele zorg stijgt. De vraag is echter of de potentiële werkers ook daadwerkelijk actief worden.

Huiskamergesprek

In de huiskamergesprekken wordt onder andere de stelling besproken: 'Beter een goede buur dan een verre vriend'. Vrijwel iedereen in de verschillende straten reageert positief. Veel zagen het voordeel van een goede buur. Een goede buur is fijn: hij kan je even helpen met

een ladder, of oppassen op de kinderen met de babyfoon. Het gaat vaak om praktische zaken, waarbij je elkaar over en weer goed kunt helpen. De burens geven aan dat het makkelijker is om te helpen, dan zelf om hulp te vragen.

In aansluiting hierop wijzen we nogmaals op de bespreking van de stelling *“Als ik mijn been zou breken, niet de deur uit kan, dan zou ik mijn burens vragen voor de boodschappen”*, zoals we die in paragraaf 2.4.2 onder het kopje ‘huiskamergesprek’ beschrijven. Over het algemeen vinden de bewoners in de onderzochte straten dat burens best gevraagd kunnen worden voor tijdelijke hulp, maar dat voor meer structurele hulp toch echt professionals moeten worden ingeschakeld. De grens tussen wat nog wel en wat niet meer aan de burens gevraagd kan worden, ligt bovendien voor de hulpvrager eerder dan voor degenen die hulp zouden willen geven: vragen is moeilijker, en men voelt zich gauw bezwaard, zeker als er geen sprake is van (directe) wederkerigheid.

Enquête

De vraag naar en het aanbod van aandacht, hulp en zorg is onderzocht aan de hand van een aantal vragen in zowel de nulmeting als de effectmeting.

Uit beide metingen blijkt dat de respondenten bereid zijn om veel te doen voor hun burens. Voor een aantal concrete vormen van aandacht, hulp en (lichte) zorg is gevraagd of men bereid was die voor een buurtgenoot te doen. Vervolgens is ook gevraagd aan welke vormen van aandacht en hulp van de burens men zelf behoefte had. De antwoorden op deze twee vragen zijn hieronder samengevat in tabel 10, *‘Zorgen voor en door burens’*.

Tabel 10: *Zorgen voor en door burens*

	Dit zou ik zelf voor iemand in mijn straat willen doen		Dit kunnen burens voor mij doen, hier heb ik zelf behoefte aan	
Percentage respondenten dat de genoemde optie aankruist	Nulmeting, 8 straten (n = 35)	Effectmeting, 8 straten (n = 54)	Nulmeting, 8 straten (n = 33)	Effectmeting, 8 straten (n = 54)
Groeten op straat	94	96	91	87
Vragen hoe het gaat	85	91	48	57
Planten water geven tijdens vakantie	94	82	64	67
Vuilnis buiten zetten	82	78	36	54
Op bezoek	73	56	39	35
Boodschappen doen	67	57	3	6
Vervoer naar het ziekenhuis	42	43	15	15
Oppassen	36	26	12	11
Kleine klusjes in huis doen	27	24	0	6
Voorlezen	27	11	0	0
Hulp bij het gebruik van de computer	24	24	6	9
Af en toe schoonmaken	15	15	3	2
In de tuin werken	18	22	12	9
Anders, nl.	3	15	3	9

Bijna iedereen wil elkaar wel op straat groeten en vragen hoe het met de ander gaat. Op bezoek gaan, planten water geven, de vuilnis buiten zetten en boodschappen doen is voor meer dan de helft van de respondenten een voorbeeld van wat ze voor hun burens willen doen. Andere klusjes, zoals schoonmaken, klusjes in huis en werken in de tuin scoren aanzienlijk lager.

Andersom blijken respondenten minder behoefte te hebben aan dingen die de burens voor hen kunnen doen. Het zijn wel dezelfde voorbeelden als hierboven die goed en slecht scoren, maar het percentage ligt aanzienlijk lager. Men heeft beduidend minder behoefte aan hulp dan dat ze bereid zijn om hulp te bieden.

Door middel van een aantal stellingen wordt in zowel de nulmeting als de effectmeting de respondenten gevraagd om hun mening ten aanzien van burenhulp. Op één stelling (het is vanzelfsprekend dat burens elkaar helpen) is een significant verschil aangetoond tussen beide metingen. Bij de effectmeting is de veronderstelling dat het vanzelfsprekend is om elkaar te helpen aanzienlijk groter. Zie tabel 11, *'Mening ten aanzien van burenhulp'* in bijlage 11.

Opvallend bij deze stellingen is dat meer dan de helft van de respondenten in beide metingen aangeeft dat ze hun burens goed genoeg kennen om ze om hulp te vragen, dat ze er zeker van zijn dat de burens direct voor ze klaar staan als ze hulp nodig hebben en dat ze hun burens goed genoeg kennen om te vragen of ze hulp nodig hebben.

Verder zien de respondenten in genoemde belemmeringen om burens te helpen (geen tijd, eigen zorgen, te verleggen zijn), nagenoeg geen reden om zich hierdoor van burenhulp te onthouden. Hieruit kan verondersteld worden dat een groot deel van de respondenten van mening is dat burenhulp vanzelfsprekend is. Men ziet over het algemeen weinig problemen hierin en een groot deel is bereid om burens te helpen en er zeker van dat burens hun ook zullen helpen.

De bereidheid om burens te helpen is groot (89% in de effectmeting). Wel heeft een groot aantal van de respondenten (nulmeting 55%, effectmeting 36%) geen idee waar hun burens hulp bij zouden willen hebben. 16 mensen die deze vraag hebben ingevuld, waren ook aanwezig bij het huiskamergesprek. 15 ervan vonden het vanzelfsprekend dat burens elkaar helpen. 38 mensen die deze vraag hebben ingevuld waren niet aanwezig bij het huiskamergesprek. 35 respondenten vonden het vanzelfsprekend dat burens elkaar helpen. Er is geen significant verschil.

In ieder geval kan gesteld worden dat de mening over burenhulp positief is. Het enige significante verschil tussen nulmeting en effectmeting is de grotere vanzelfsprekendheid om elkaar te helpen (52 % in de nulmeting, 89 % in de effectmeting).

We hebben gekeken naar de relaties tussen gezondheid, leeftijd en de behoefte aan burenhulp.

1 persoon heeft een slechte gezondheid, 3 personen soms slecht soms goed. Dit is te weinig om iets van te zeggen. Deze personen geven wel aan weinig hulp bij klusjes te willen hebben. Bij oudere mensen ligt de behoefte aan hulp bij praktische dingen niet hoger dan bij jongere mensen. Dit kan ook mogelijk verband houden met de nog goede gezondheid van de meeste respondenten.

Interview

In de interviews met sleutelfiguren in Aalanden is gevraagd of zij gemerkt hebben dat de bereidheid tot hulp is veranderd naar aanleiding van de pilots. Slechts één van hen kan daar een uitspraak over doen. Zij was als medewerkster van de Vrijwilligers Centrale Zwolle bij vier van de huiskamergesprekken zelf aanwezig ter ondersteuning van de gespreksleidster. In deze gesprekken zag zij vijf mensen die bereid waren tot bieden van praktische hulp en ondersteunende zorg. Wel werd daarbij meestal de voorwaarde gesteld dat de hulp niet structureel moet zijn of worden.

Een veelgehoorde opmerking van sleutelfiguren is dat ze denken dat het huiskamergesprek vooral kans van slagen heeft als er in een wijk al enige cohesie aanwezig is.

Geen van de sleutelfiguren uit organisaties in de wijk geeft aan dat zich naar aanleiding van de huiskamergesprekken nieuwe vrijwilligers hebben aangemeld voor het bieden van

praktische hulp en ondersteunende zorg aan mensen in hun omgeving. Deze vorm van hulp is waarschijnlijk dermate informeel, dat hierbij geen instantie optreedt als tussenpersoon tussen 'hulpvrager' en 'hulpverlener'.

Dezelfde sleutelfiguren geven aan dat de reacties op de huiskamergesprekken erg divers zijn. Van 'gezellig' en 'zinnig' tot 'niet nodig' en 'als meneer X komt, dan kom ik niet'. Niet van alle reacties is duidelijk of ze vóór (namelijk bij de uitnodiging) of na het huiskamergesprek zijn gegeven.

Uit de antwoorden blijkt echter wel dat enkele sleutelfiguren hebben gemerkt dat het project *"Ha Buurman, Ha Buurvrouw"* mensen dichterbij elkaar heeft gebracht en mensen aan het denken heeft gezet over de vraag: Wat heb ik nu eigenlijk voor mijn buurt over en wat verwacht ik van mijn buurt?

2.4.4 Deelvraag 4: Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?

Inleiding

Door gestelde vragen uit de enquête kijken we hoeveel uren mensen in de wijk aan vrijwilligerswerk besteden, wat voor vrijwilligerswerk ze verrichten en of hier een eventuele verandering zichtbaar is tijdens en na het houden van de huiskamergesprekken. Sleutelfiguren in de wijk die met vrijwilligers werken geven hun mening over het effect op de bereidheid tot vrijwilligerswerk. Daarnaast hebben we door middel van literatuur gekeken hoeveel deelnemers er zijn op het gebied van informele zorg, vrijwilligerswerk in 2007 in Nederland.

Literatuur

Bij het beschrijven van de literatuur over informele zorg bij deelvraag 2: "Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en buurt?" staat ook de beleidsbrief van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mw. dr. J. Bussemaker. Zij benoemt daarin ook het vrijwilligerswerk. In aanvulling hierop geven we in deze paragraaf kort weer hoeveel deelnemers er zijn op het gebied van informele zorg, vrijwilligerswerk en of dit op lokaal gebied is of bovenlokaal. Het SCP heeft hier onderzoek naar gedaan en vatte de gegevens samen in tabel 12, *'Deelnemers informele zorg en vrijwilligerswerk op lokaal of bovenlokaal niveau'*. (website scp)

Tabel 12: 'Deelnemers informele zorg en vrijwilligerswerk op lokaal of bovenlokaal niveau'.

	vrijwilligerswerk	informele hulp	deelname (lokale of bovenlokale) actie
geslacht			
man	27	16	28
vrouw	23	23	23
leeftijd			
16-17 jaar	15	7	27
18-34 jaar	20	13	26
35-64 jaar	29	24	29
• 65 jaar	21	18	16
opleidingsniveau			
geen, lager of voortgezet	22	21	16
middelbaar onderwijs	22	21	25
hoger onderwijs	32	16	38
huishoudenvorm			
alleenstaand	22	19	22
paar zonder kinderen	26	22	24
paar met kinderen	28	18	29
alleenstaand met kinderen	16	20	25
inkomensbron			
werk	25	18	28
uitkering	23	26	30
pensioen	25	18	21
anders	25	21	22
stedelijkheidsgraad			
4 grote steden:ad-rt-dh-ut	16	18	26
rest Nederland	26	20	26
totaal	25	20	26

Huiskamergesprek, interview

In het huiskamergesprek en het interview zijn hierover geen expliciete vragen gesteld. Wel is daarin de mate van bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg besproken. De resultaten hiervan hebben we besproken in paragraaf 2.4.2.

Enquête

Vanuit de nulmeting en de effectmeting is te zien dat de respondenten die vrijwilligerswerk doen, de meeste mensen hiervan tussen de 1 en 4 uur vrijwilligerswerk verrichten. Uit de effectmeting is niet gebleken dat er mensen zich hebben aangemeld voor vrijwilligerswerk. De meeste vrijwilligers werken al langere tijd als vrijwilliger. Verder is het ook niet aantoonbaar dat mensen die het huiskamergesprek hebben bijgewoond ook meer aan vrijwilligerswerk doen.

Het soort vrijwilligerswerk varieert aanzienlijk van bezoeken aan oudere mensen, mantelzorg tot bestuursfuncties. Het is wel opvallend dat het vrijwilligerswerk dat het meest voorkomt, ouders zijn die werk verrichten op de school van hun kinderen.

Interview

Eén van de sleutelfiguren geeft aan dat er naar aanleiding van een huiskamergesprek één aanmelding is geweest van een nieuwe vrijwilliger bij het Steunpunt Informele Zorg. Deze nieuwe vrijwilligster was net in Zwolle komen wonen en was al van plan geweest zich op een

of andere manier vrijwillig in te zetten; de contacten met de VCZ via de huiskamergesprekken boden een goede aanleiding om zich daadwerkelijk aan te melden.

Verder zeggen diverse sleutelfiguren dat er binnen hun organisatie nieuwe vrijwilligers zich hebben aangemeld, maar dat dit geen verband houdt met het project *“Ha Buurman, Ha Buurvrouw”*. De meeste sleutelfiguren geven aan geen zicht te hebben op het totale aantal nieuwe aanmeldingen binnen hun organisatie.

Eén sleutelfiguur geeft nog oplettend aan dat zij ‘nul komma nul’ nieuwe vrijwilligers heeft mogen verwelkomen naar aanleiding van het project, maar dat dit ook geenszins het doel was van de huiskamergesprekken. Het zou dus niet goed zijn om hieraan het succes of het falen van de huiskamergesprekken toe te schrijven. Op dit punt zijn wij het met haar eens, in het volgende hoofdstuk zullen we verder ingaan op de conclusies die we hier wel uit kunnen trekken.

2.4.5 Deelvraag 5: Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?

Inleiding

In de enquête hebben we gevraagd hoe vaak mensen naar specifieke ontmoetingsplaatsen gaan in de wijk. We kijken naar wat mensen belangrijke ontmoetingsplaatsen vinden en of ze tevreden zijn met de hoeveelheid activiteiten die ze buiten de deur hebben. Vanuit de literatuur hebben we gekeken wat de participatie van Nederlanders is bij clubs, verenigingen en kerkgenootschappen.

Literatuur

In verschillende onderzoeken kunnen we lezen wat de participatie is van Nederlanders bij clubs, verenigingen en kerkgenootschappen. We willen de gegevens van 2 onderzoeken van het SCP weergeven: het onderzoek van Koen Breedveld en Annet Tiessen- Raaphorst: Rapportage sport 2006 en het onderzoek van Rob Bijl Jeroen, Boelhouwer en Evert Pommer: De sociale Staat van Nederland 2007.

‘Rapportage sport 2006’ schrijft:

- Het aandeel van de Nederlandse bevolking van 18-79 jaar dat gemiddeld eens per maand aan sport doet is gestegen van 60% in 2000 tot 64% in 2005.
- Het aandeel Nederlanders dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (beweegt minstens 5 dagen per week matig intensief), is gestegen van 44% in 2002 tot 50% in 2004.
- De sportdeelname van allochtonen, lager opgeleiden en mensen met lagere inkomens blijft wel nog achter bij die van de rest van de bevolking.
- Het aandeel sporters dat lid is van een sportvereniging is gedaald van 60% in 1991 tot 53% in 2003. Niettemin blijft de sport de vrijetijdssector met de meeste organisaties (28.700 in 2004), leden (28% bevolking 16 jaar en ouder) en vrijwilligers (11%).

Er is een stijging te zien van de Nederlanders tussen de 18-79 jaar die minimaal 12 keer per jaar aan sport doen. Van 60% in 2000 tot 64% in 2005. Een groeiende belangstelling is er ook voor sportprogramma’s op tv: het aantal uren dat Nederlanders gemiddeld per jaar naar sportprogramma’s kijken, steeg van 90 uur in 2001 tot 106 uur in 2005.

De meest beoefende sporten zijn sporten die zowel individueel als recreatief beoefend kunnen worden. Sporten zoals zwemmen, fitnessen, fietsen, hardlopen en wandelen. De meest beoefende *teamsport* is voetbal. Sporten die aantoonbaar populairder zijn geworden de afgelopen jaren zijn hockey, golf en atletiek/hardlopen.

In het 'onderzoek van de sociale staat Nederland 2007' staat dat er een continu dalende lijn is in het aantal aangeslotenen van maatschappelijke organisaties:

" Bevolkingsenquêtes laten zien dat het percentage Nederlanders dat bij geen enkele maatschappelijke organisatie is aangesloten, vanaf het begin van de jaren negentig voortdurend toenam. De teruggang valt zowel bij ideële als bij recreatieve organisaties waar te nemen en manifesteert zich inmiddels ook bij belangenorganisaties. Onder degenen die zich wel tot een organisatie rekenen, zijn er tekenen van een toenemende concentratie op het uitsluitend aangesloten zijn bij echte vrijetijdsorganisaties. Cijfers ontleend aan de tellingen die organisaties zelf bijhouden, bevestigen het overheersende beeld van sterk teruggelopen groei of afbrokkeling van ledenbestanden in de loop van de jaren negentig.

Nadere analyses suggereren dat de afgenomen wervingskracht van traditionele organisaties als de politieke partijen of de kerken niet voortvloeit uit een afgenomen belangstelling voor de thema's waarop zij zich primair richten. Hun geringere aantrekkelijkheid heeft waarschijnlijk eerder te maken met kenmerken van hun organisatiestructuur en de aanwezigheid van een steeds breder scala aan alternatieve mogelijkheden voor burgers om vorm te geven aan hun interesses en affiniteiten.

In het hedendaagse Nederland kunnen zij zich oriënteren op een rijke schakering aan media, vrijetijdsbezigheden, vormen van spiritualiteit en politieke participatie. Het complement hiervan is dat de binding met organisaties steeds vaker de trekken vertoont van een latrelatie die ruimte laat voor wisselende contacten (De Hart 2005; De Hart en Devilee 2005)."

Verder wordt in het onderzoek het aantal leden van de verschillende kerkgenootschappen genoemd, ook hierin is een daling te constateren. Het percentage Nederlanders dat is aangesloten bij een christelijke kerk liep tussen 1970 en 2005 terug van 75% naar 45%. Voor de ontkerkelijking waren vooral de katholieken en de kerken die in 2004 fuseerden tot de protestantse kerk in Nederland, verantwoordelijk. Elk weekend bezoeken ruim 800.000 kerkgangers hun gemeente en steunen op een legertje van 3500 priesters, predikanten en diakens, 800 pastorale werkers en 545.000 vrijwilligers.

Zoals genoemd is bij verschillende kerken een daling te zien in het aantal leden:

"Het aantal leden van deze twee veruit grootste kerkgenootschappen daalde tussen 1990 en 2005 met respectievelijk 16% en 43%. Daarnaast zette de sterke leegloop zich ook bij de veel kleinere en liberale doopsgezinden en de remonstranten door. In het totaal hebben de christelijke kerken in deze periode een kwart van hun aanhang verloren."

Daarnaast waren er echter ook kerkgenootschappen die een grote groei doormaakten:

"Te midden van alle malheur zijn er ook kerkgenootschappen die juist een onstuimige groei doormaakten. Dat geldt voor de Evangelische Broedergemeente⁶ en voor een aantal pinkstergemeenten en evangelische gemeenten (die tussen 1970 en 1990 konden bogen op een groeicijfer van maar liefst 300%); in mindere mate ook voor de Jehova's getuigen en de mormonen. De groei van deze conservatieve en sterk op missionering ingestelde groepen lijkt inmiddels (vrijwel) tot staan gekomen.

Het totale aantal moslims en hindoes in ons land nam tussen 1990 en 2005 toe met respectievelijk 106% en 62%." (website scp)

Huiskamergesprek

In het huiskamergesprek zijn hierover geen expliciete vragen gesteld.

Enquête

Aan de respondenten is gevraagd hoe vaak zij naar een aantal specifieke ontmoetingsplaatsen gaan. Respondenten vinden een sportclub/vereniging de belangrijkste ontmoetingsplaats of activiteit. In tabel 13, 'Ontmoetingsplaatsen en activiteiten die zeer belangrijk en belangrijk zijn, nulmeting' worden de antwoorden in de nulmeting samengevat. In tabel 14, 'Ontmoetingsplaatsen en activiteiten die zeer belangrijk en belangrijk zijn, effectmeting' worden de antwoorden op deze vraag in de effectmeting samengevat.

Tabel 13: *Ontmoetingsplaatsen en activiteiten die zeer belangrijk en belangrijk zijn, nulmeting*

Straat	Nulmeting: ontmoetingsplaatsen en activiteiten die zeer belangrijk en belangrijk zijn. (n=53)							
	Sportclub/ vereniging (n=39)	Hobby of creatieve activiteit (n=39)	Gezellig- heidsclu b/ soos (n=39)	Café (n=39)	Kerk (n=39)	Moskee (n=39)	Buurthuis (n=39)	Andere plaats of activiteit (n=38)
Bolksbeek	2	1	0	0	0	0	0	0
Haarbeek	2	1	0	1	2	0	1	2
Slingerbeek	1	0	1	0	2	0	1	1
Tilligterbeek	1	0	0	0	0	0	0	1
Roelingsbeek	2	2	2	1	2	0	1	0
Bredebeek	2	0	0	0	0	0	0	0
Boomkesdiep	2	2	4	1	4	1	1	1
Puutbeek	3	2	0	2	0	0	0	2
Onbekend								
Totaal	15	8	7	5	10	1	4	7
Totaal	38%	21%	18%	13%	26%	3%	10%	18%

Tabel 14: *Ontmoetingsplaatsen en activiteiten die zeer belangrijk en belangrijk zijn, effectmeting*

Straat	Effectmeting: ontmoetingsplaatsen en activiteiten die zeer belangrijk en belangrijk zijn.							
	Sportclub/ vereniging (n=51)	Hobby of creatieve activiteit (n=49)	Gezellig- heidsclu b/ soos (n=42)	Café (n=43)	Kerk (n=45)	Moskee (n=38)	Buurthuis (n=43)	Andere plaats of activiteit (n=20)
Bolksbeek	3	2	3	2	2	2	1	0
Haarbeek	3	2	0	1	1	0	0	0
Slingerbeek	8	3	2	3	2	0	2	4
Tilligterbeek	3	2	1	0	0	1	0	1
Roelingsbeek	1	1	0	2	1	0	0	1
Bredebeek	0	1	1	0	0	0	1	1
Boomkesdiep	7	5	2	0	3	0	0	5
Puutbeek	4	3	1	0	4	0	1	1
Onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	29	19	10	8	13	3	5	13
Totaal in %	57%	39%	24%	19%	29%	8%	12%	65%

Bij de effectmeting hebben 13 respondenten andere plaatsen en/of activiteiten benoemd die ze belangrijk c.q. zeer belangrijk vinden. Namelijk één keer de camping, één keer een culturele activiteit of het huis van hun dochter. Verder gaven drie personen de school als een ontmoetingsplaats aan, vier personen het werk en drie personen de contacten in de straat.

Bij de nulmeting hebben 7 respondenten aangegeven een andere plaats en/of activiteit belangrijk c.q. zeer belangrijk te vinden. Twee respondenten hebben een andere activiteit vermeld. Het betreft de kindermiddagen en de speeltuin voor kinderen.

Aan de respondenten is gevraagd of zij tevreden zijn met de hoeveelheid activiteiten die ze buiten de deur hebben. Uit beide metingen komt naar voren dat het overgrote deel van de respondenten daar tevreden over is (effectmeting 90%, nulmeting 84%). Activiteiten die men graag nog meer zou willen ondernemen gaven in de effectmeting geen ander beeld op dan in de nulmeting. Een enkeling wilde meer sporten, bewegen en sociale contacten onderhouden.

De gegevens zijn weergegeven in tabel 15, '*Activiteiten buiten de deur*' van bijlage 12.

Interview

De sleutelfiguren geven allemaal aan dat ze geen zicht hebben op het effect van het project op deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen. Eén van de sleutelfiguren zegt wel dat sport in deze tijd een belangrijke plaats van ontmoeting is, net als de kerk dat vroeger was en voor heel wat mensen nog steeds is. Ze zegt hierover dat de 'spelregels' ten aanzien van het onderlinge contact (m.b.t. wat wel en niet hoort) op zulke plaatsen van ontmoeting veel duidelijker is dan in een buurt/woonwijk. In een buurt vraagt het meer van jezelf om het contact aan te gaan.

2.4.6 Deelvraag 6: Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

Inleiding

Om een beeld te krijgen welke factoren tot een succes kunnen leiden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet, zijn in de huiskamergesprekken onderwerpen aan bod gekomen over hoe het men bevalt in de buurt en een stelling die luidt: beter een goede buur dan een verre vriend. Ook in de enquête zijn stellingen voorgelegd die een eventuele succesfactor kunnen aantonen. Verder zijn sleutelfiguren gevraagd naar hun mening over succesfactoren. Door middel van literatuur hebben we alvast gekeken naar succesfactoren die andere projecten met huiskamergesprekken hebben opgeleverd.

Literatuur

De huiskamer methodiek die het Trimbosinstituut heeft toegepast (Geestelijke gezondheid en ouder worden, 2005), zoals al beschreven bij de deelvraag over de deelname van het project, hebben op basis van een procesevaluatie verschillende succesfactoren opgeleverd. Een toepasbaar voorbeeld is dat het huiskamergesprek namelijk kan dienen als een laagdrempelige opstap voor vervolgactiviteiten. Door middel van de huiskamergesprekken ontstaat een goed beeld bij de mensen over hun onderlinge mening over de buurt. Mensen gaan meedenken en meepraten over wat er in hun woon- en leefomgeving gebeurt. Onderzoek op deze basis kan mensen helpen te activeren. Enkele andere succesfactoren die vanuit de ervaring van de projecten "*Heel de buurt*" (Boer de N, et al, 2003) naar voren zijn gekomen zijn: Het is de eerste stap om de huidige situatie goed in kaart te brengen, de kwaliteit van de professionals is belangrijk, zij moeten ook voldoende vrijheid van handelen hebben, aandacht hebben voor proces en ontwikkeling.

Huiskamergesprek

De vraag 'hoe bevalt het hier?' werd in de meeste huiskamergesprekken gesteld (niet in de Tilligterbeek) om het gesprek op gang te brengen en bleek een aardig beeld van de straten op te leveren. Het antwoord dat in de eerste drie straten het meeste gegeven werd, betrof het huis, de groene omgeving en de rust. Niet verwonderlijk, omdat de drie straten allemaal aan de rand van de bebouwing liggen en in elk geval een deel van de huizen vrij uitzicht hebben vanuit de achtertuin. Aan de Haarbeek en Slingerbeek werd ook genoemd dat de huizen mooi ruim waren. Een gedeelte van de bewoners aan de Slingerbeek had het huis zelf laten bouwen, en had dus de mogelijkheid gehad het helemaal naar eigen wens in te delen.

De onderlinge contacten kwamen pas voor op een latere plaats. In de Slingerbeek werd dit nog het vaakst genoemd. In de Bolksbeek kwam dit antwoord niet voor. Hier gaven bewoners juist aan gesteld te zijn op privacy.

In de Roelingsbeek wordt gesproken over het verleden van de buurt. Het was er onveilig en verpauperd. Een aantal bewoners hebben die tijd zelf meegemaakt. De laatste jaren is de straat echter opgeknapt. Mensen geven aan dat dit met name komt doordat huurwoningen verkocht zijn. Op dit moment zijn de aanwezigen grotendeels tevreden, ze zijn blij met het groen in hun wijk en de rust die ze er vinden.

In de Bredebeek klinkt iets van het verlangen terug naar het begin van deze buurt en straat, toen het net gebouwd was. Mensen kenden elkaar en zagen naar elkaar om, dit is nu anders. Op een barbecue komt niemand af en de betrokkenheid is minder geworden. Problemen (bijvoorbeeld te weinig parkeerplekken) in de buurt aankaarten bij gemeente lijkt niet soepel te verlopen, er is het gevoel geen gehoor te krijgen. Daar tegenover staat dat kinderen in de buurt veilig kunnen spelen. Mensen hebben dan wel weinig contact, maar ze hebben ook geen last van elkaar.

Aan de Boomkensdiep staan grotendeels grote koopwoningen. De bewoners geven aan op hun privacy gesteld te zijn. Ze zijn hier komen voor het groen en de rust, maar vinden het tegelijk heerlijk dat de meeste voorzieningen op loopafstand zijn. Bewoners die hier al vanaf het begin wonen geven aan meer contact met elkaar te hebben dan mensen die hier later zijn komen wonen. Contact tussen burens lijkt meer functioneel te zijn dan dat dit gericht is op vriendschap.

Ook in de Puutbeek komt naar voren dat de buurt kindvriendelijk is, mooi groen en rustig en dat voorzieningen dichtbij zijn. Mede ook doordat deze straat van de wijk Aalanden het meest dichtbij het winkelcentrum ligt.

In de huiskamergesprekken wordt onder andere de stelling besproken: *'Beter een goede buur dan een verre vriend'*. Vrijwel iedereen in de verschillende straten reageerde positief. Veel zagen het voordeel van een goede buur. Een goede buur is fijn, hij kan je even helpen met een ladder, of oppassen op de kinderen met de babyfoon. Het gaat vaak om praktische zaken, waarbij je de hulp van de burens goed kunt gebruiken, of de burens zelf goed kunt helpen. Aangegeven wordt dat het makkelijker is om de ander te helpen, dan zelf om hulp te vragen.

Enquête

Met betrekking tot de succesfactoren hebben we de respondenten enkele stellingen voorgelegd:

- De bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk
- Ik voel me thuis in deze buurt
- Als ik op vakantie ga, zeg ik dat even tegen de burens

- Ik heb veel contact met mijn directe buren
- Ik heb veel contact met andere buurtbewoners
- Ik voel mij mede verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt.
- Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt.

De uitkomsten zijn in tabel 16, *'Succesfactoren aan de hand van stellingen, effectmeting'* van bijlage 13 weergegeven. In tabel 17, *'Succesfactoren aan de hand van stellingen, nulmeting'* eveneens in bijlage 13, worden de uitkomsten van de nulmeting weergegeven.

Opvallend is dat alle stellingen met betrekking tot succesfactoren in de enquête (effectmeting) minder hoog scoren dan in de nulmeting. Met name de stellingen met betrekking tot het contact met andere buurtbewoners en de tevredenheid over de bevolkingssamenstelling in de buurt zijn minder respondenten het (min of meer) eens. Met betrekking tot de bevolkingssamenstelling in de buurt is toch nog 74% van de respondenten (min of meer) tevreden. Met betrekking tot het contact met andere buurtbewoners (dan de directe buren) zegt slechts 33% dat ze daarmee veel contact hebben. Met betrekking tot het contact met directe buren zegt slechts ongeveer de helft dat ze daarmee veel contact hebben. Het contact met buren kan hiermee een belemmering zijn voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet.

Met betrekking tot de overige stellingen kan gezegd worden dat het merendeel (namelijk 79% of meer) van de respondenten hiermee (min of meer) eens is.

Uit de enquête komt duidelijk naar voren dat mensen die minder lang in de buurt wonen, minder contact hebben dan degene die er al geruime tijd wonen. Vooral de mensen die er tot maximaal twee jaar wonen, hebben minder contact. In de leeftijd van 21-30 jaar valt het op dat men nagenoeg geen contact heeft met directe en andere buren. Het gaat hier wel om een klein respondenten aantal, daardoor kan het niet als een geheel betrouwbaar beeld vastgesteld worden. Met betrekking tot de grootte van het huishouden, het opleidingsniveau van de respondent of het aanhangen van een religie hebben we geen aantoonbaar verband kunnen leggen.

Interview

Op één na hebben de sleutelfiguren allemaal wel ideeën over wat succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet zouden kunnen zijn. Het aanwezig zijn van positief contact tussen de buren wordt door al deze sleutelfiguren als succesfactor genoemd. Als middel tot contact is ontmoeting erg belangrijk. Dit kan op verschillende manieren. Sommige sleutelfiguren noemen een buurtbarbecue of buurtborrel (iets met elkaar doen) als manier om elkaar te ontmoeten en zo beter te leren kennen. Een ander merkt hierbij op dat subsidies voor buurtactiviteiten hiertoe kunnen stimuleren. Een gezamenlijke geschiedenis wordt door een sleutelfiguur ook als succesfactor genoemd. Je hebt elkaar dan al leren kennen en er is contact.

Verder wordt als succesfactor genoemd dat buren op de hoogte zijn van hoe en waarmee ze elkaar kunnen helpen. Hiervan wordt ook gezegd dat het elkaar helpen in eerste instantie een taak van de burgers is en niet van de overheid. Het gaat om omzien naar elkaar als een soort 'noaberplicht'. De ervaring zelf ooit geholpen te zijn door een buur kan hierbij stimulerend werken en wordt zodoende als succesfactor genoemd.

Als succesfactor wordt ook genoemd dat de professionele hulpverlening het informele netwerk van de cliënt (in dit geval de buren) direct benadert als potentiële vrijwilligers.

Ook wordt de geloofs- /levensovertuiging van de hulpaanbieder gezien als mogelijke succesfactor. Van hieruit kan iemand er bewust voor kiezen voor de ander/naaste klaar te staan.

Erkenning wordt door twee sleutelfiguren genoemd. Dit kan op twee manieren. 1) door de hulpvrager, in de vorm van dankbaarheid. 2) door een leidinggevende in een vrijwilligersorganisatie, bijvoorbeeld door een presentje.

Het is lastig een strikt onderscheid te maken tussen succesfactoren en randvoorwaarden. Het onderscheid wat we zelf maken is: een randvoorwaarde is minimaal nodig en een succesfactor heeft vooral een stimulerend effect.

2.4.7 Deelvraag 7: Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

Inleiding

In de huiskamergesprekken en de enquête wordt gekeken in hoeverre mensen bereid zijn om hulp te verlenen aan hun burens. Verder hebben we gekeken of er in de uitkomsten van de enquêtes verbanden zijn te leggen tussen gezondheid, leeftijd en andere omstandigheden die tot een belemmering kunnen leiden voor maatschappelijke inzet. In de enquêtes zijn ook stellingen voorgelegd die een beeld kunnen geven van eventuele belemmeringen. In de literatuur hebben we alvast gekeken naar algemene belemmeringen tot maatschappelijke inzet.

Literatuur

De nadelen van helpen worden veel vaker belicht dan de voordelen. Helpen kost tijd, brengt kosten met zich mee en belast de helpers emotioneel zwaar. De meeste artikelen en documenten bevatten een eenzijdig oordeel: de bereidheid om zorg te verlenen gaat achteruit. De bezorgdheid wordt mede veroorzaakt doordat vrouwen, van oudsher de grootste aanbieders van informele zorg, steeds vaker buitenshuis (blijven) werken. Toch blijkt in de praktijk dat informele zorg nog steeds verleend wordt en kennelijk ingepast wordt in het drukker geworden leven. Dit kan er toe leiden dat in formele zorgdragers zwaarder belast zijn dan vroeger.

Door een toename van professionele zorg en de welvaartsgroei zijn mensen minder afhankelijk van informele zorg. Dit kan een belemmering zijn tot maatschappelijke inzet, wanneer de veronderstelling is dat een ander geen informele zorg nodig heeft. (Kijk op informele zorg, 2005).

Huiskamergesprek

In de huiskamergesprekken wordt onder andere de stelling besproken: *“Als ik mijn been zou breken, niet de deur uit kan, dan zou ik mijn burens vragen voor de boodschappen”*. Hierop wordt wisselend gereageerd. Aan de Tilligterbeek en de Bredebeek geven deelnemers aan dit niet aan hun burens te vragen. Ze zouden familie of vrienden vragen dit voor hen te doen. Burens aan de Roelingsbeek geven aan dit wel eens gevraagd te hebben aan burens en dit ook wel eens voor een buur gedaan te hebben. Anderen in de straat geven aan eerst familie of vrienden te vragen, maar als het echt nodig is te weten dat ze de burens kunnen vragen hen te helpen. Dit is ook aan de Puutbeek het geval.

In de Bolksbeek merkte een bewoner op nog liever kruipend naar de winkel te gaan dan hulp te vragen. Ook bleek bij doorvragen dat men wel voor tijdelijke hulp bereid zou zijn hulp te bieden en te vragen, maar niet voor structurele hulp. De meeste burens aan de Boomkensdiep geven aan op hun privacy gesteld te zijn, de meesten zullen hun burens hiermee niet willen belasten. Ze zullen familie inschakelen of professionele diensten.

Over het algemeen vinden de bewoners in deze straten dat burens best gevraagd kunnen worden voor tijdelijke hulp, maar dat voor meer structurele hulp toch echt professionals moeten worden ingeschakeld. De grens tussen wat nog wel en wat niet meer aan de burens gevraagd kan worden, ligt bovendien voor de hulpvrager eerder dan voor degenen die hulp zouden willen geven: vragen is moeilijker, en men voelt zich gauw bezwaard, zeker als er geen sprake is van (directe) wederkerigheid.

Enquête

Van een aantal achtergrondkenmerken is nagegaan of er een verband aantoonbaar was met de bereidheid tot het verlenen van hulp. Het is uit de enquête niet aan te tonen of er een verband is tussen de gezondheid van de respondenten en hun behoefte aan hulp. Slechts 4 personen noemen hun eigen gezondheid 'slecht' of 'soms slecht, soms goed'. Dit aantal is te laag om er statistische analyses aan te verbinden. Opvallend is wel dat deze vier personen zelden aangeven hulp bij klusjes te willen hebben. Ook een verband tussen leeftijd en behoefte aan hulp is niet aantoonbaar: bij oudere mensen ligt de behoefte aan hulp bij praktische dingen niet hoger dan bij jongere mensen. Dit kan ook verband houden met de nog goede gezondheid van de meeste respondenten. Tenslotte is er geen aantoonbaar verband tussen de bereidheid tot hulp en de levensbeschouwing van de respondent.

In de enquête is gevraagd naar belemmeringen van mensen om meer activiteiten buiten de deur te ondernemen. In de nulmeting gaven vier mensen (10%) aan te druk te zijn met werk, gezin en andere dagelijkse bezigheden. Bij de effectmeting was dit aantal twaalf (22%). Verder gaven drie personen in de effectmeting aan dat de gezondheid van henzelf of een ander persoon uit hun huishouding een belemmering vormde. Een persoon uit de nulmeting had niet voldoende financiële middelen. Als iets anders wat in de weg staat om meer activiteiten buiten de deur te ondernemen, hebben drie personen bij de enquête iets anders beschreven. Dit zijn problemen thuis, geen interesse en "ik doe al veel mantelzorg". Bij de nulmeting is dit één persoon geweest, namelijk: te druk en financieel niet toereikend.

De respondenten wordt gevraagd aan te geven of ze last hebben van één of meer langdurige ziekten, aandoeningen of handicaps. Dit zou een belemmering kunnen zijn in de mate van activiteit buitenshuis, praktische hulp en ondersteunende zorg aan anderen. Dit is een ja/ nee vraag. In de nulmeting geven 29 van de 50 respondenten (58%) aan geen last te hebben van langdurige ziekten aandoeningen of handicaps. 5 van de 50 (10%) geven aan hier wel last van te hebben. Van 16 respondenten (8%) blijft het antwoord onbekend. In de effectmeting geven 43 van de 53 respondenten (81%) aan geen last te hebben van langdurige ziekten aandoeningen of handicaps. 10 van de 53 (19%) geven aan hier wel last van te hebben.

Opvallend is dat in de enquête 9% meer respondenten aangeven wel last te hebben van langdurige ziekten aandoeningen of handicaps. Tegelijk geeft 23% meer van de respondenten in de enquête aan dat ze hier geen last van hebben. Mede doordat in de nulmeting 8% van de antwoorden onbekend blijft, is het lastig op basis van deze gegevens iets te zeggen over de mate waarin last van langdurige ziekten aandoeningen of handicaps een belemmering is voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet. Wel kan gezegd worden dat dit voor een kleine groep respondenten een rol speelt.

In de enquête hebben we de respondenten ook enkele stellingen voorgelegd met betrekking tot mogelijke belemmeringen:

- Als het mogelijk is ga ik uit deze buurt verhuizen
- Ik ben bang in deze buurt om lastig gevallen en beroofd te worden
- Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks

De uitkomsten zijn in tabel 18 *'Mening over de buurt die een belemmering kunnen zijn, effectmeting'* en 19 *'Mening over de buurt die een belemmering kunnen zijn, nulmeting'* van bijlage 14 weergegeven.

De buurt vormt voor de overgrote meerderheid geen aanleiding om te verhuizen. De verhuisgeneigdheid van buurtbewoners lijkt dus geen grote belemmering in de

bereidheid tot maatschappelijke inzet. Slechts 4% van de respondenten is bang om lastiggevallen of beroofd te worden. We kunnen daarmee dus zeggen dat een overgrote meerderheid het oneens is met de stelling, dit zal dan waarschijnlijk geen grote belemmering zijn in de bereidheid tot maatschappelijke inzet.

De laatste stelling is opvallend vanwege het lage aantal respondenten dat het met deze stelling (min of meer) eens is, vergeleken met de andere stellingen over het buurencontact. Slechts 19% van de ondervraagden zegt dat de mensen in de buurt elkaar nauwelijks kennen. Dit terwijl 57% aangeeft veel contact te hebben met de directe buuren (dus 43% niet) en 33% aangeeft veel contact te hebben met andere buurtbewoners (dus 67% niet). Ondanks dat ongeveer de helft of meer van de respondenten niet veel contact heeft met directe en/of andere buuren heeft 81% de indruk dat de meeste mensen in de buurt elkaar wel redelijk kennen.

Interview

Net als bij de succesfactoren is ook bij de belemmeringen het contact erg belangrijk. In de kern zijn er twee vormen van contact die een belemmering kunnen zijn voor buuren om zich voor elkaar te willen inzetten. De afwezigheid van onderling contact en te intiem contact (geen distantie). Een oorzaak van geen contact kan zijn dat er een groot verschil is tussen buuren met betrekking tot sociaal milieu, inkomen of nationaliteit. Ook angst voor ingrijpen van buitenaf in het privéleven van mensen kan hiervan een oorzaak zijn. Te intiem contact kan een belemmering zijn, omdat je dan als buur steeds weer je grenzen moet aangeven, niet iedereen heeft daar zin in. Hulp kan ook te structureel worden, ook dat wordt door sleutelfiguren als een belemmering genoemd.

Verder worden als belemmeringen genoemd de persoon van de hulpvrager en hulpbieder. Je moet elkaar niet alleen kennen, maar je moet als persoon ook in staat zijn een relatie op te bouwen met een ander. De drukte van het alledaagse bestaan wordt ook genoemd als een belemmering, hierdoor kan het mensen aan tijd ontbreken om zich voor elkaar in te zetten.

Tenslotte is het een belemmering als er in een buurt helemaal geen sociale samenhang aanwezig is.

2.4.8 Deelvraag 8: Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

Inleiding

De randvoorwaarden zijn onderzocht middels een aantal stellingen in de enquêtes die een beeld geven over de sociale cohesie in de wijk. Daarnaast zijn sleutelfiguren in de wijk benaderd met de vraag wat zij aan randvoorwaarden zien ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet.

Literatuur

Het vergt het een en ander van de gemeente, zowel van de professionals als van de bewoners, om aan goede randvoorwaarden te voldoen om de bereidheid tot maatschappelijke inzet te vergroten. We denken hierbij aan het delen van zeggenschap, de betrouwbaarheid van de beroepskrachten en het investeren in het zelf organiserend vermogen van de bewoners. (Heel de buurt gebundeld, 2003)

Huiskamergesprek

Op de stelling 'Nieuwe buuren nodig ik uit' werd in de verschillende straten eigenlijk hetzelfde gereageerd. De meeste mensen steken de nieuwe buur wel even een hand toe om zich voor te stellen. Een uitnodiging verwachten ze echter eerder van de nieuwkomer zelf, hij kan toenadering zoeken als hij dat wil. Dit wordt overigens door de meeste buuren

wel op prijs gesteld. Dit mede omdat elkaar kennen door de meeste burens gezien wordt als voorwaarde voor het hulp vragen en aanbieden. Deze code is niet bij iedereen bekend. De bewoners die de 'code' wel kennen, zien het als een teken van zich afzijdig willen houden van de burens wanneer er niet een dergelijk 'voorstellen' wordt georganiseerd door de nieuwe bewoners. Nieuwe bewoners waren echter zelf soms niet op de hoogte van het gebruik, ze hadden het vaak wel overwogen, maar gedacht dat het te opdringerig zou zijn. Hier liggen verschillende verwachtingen tussen de bewoners en de nieuwkomers. Een buur aan de Puutbeek sprak nog over de 'noaberplicht'. Dit houdt in dat je je burens expliciet vraagt of ze burens voor je willen zijn. Zo ja, dan brengt dit wederzijdse plichten met zich mee. Je staat voor elkaar klaar.

Enquête

De sociale cohesie in de straten is onderzocht aan de hand van een aantal stellingen in de enquêtes. De getallen uit de enquêtes worden verder ingekleurd met observaties en uitspraken uit de huiskamergesprekken.

Stellingen met betrekking tot de sociale cohesie en mening over de buurt

Aan de respondenten is zowel in de nulmeting als de effectmeting een aantal stellingen voorgelegd over hun buurt. In de effectmeting zijn minder stellingen voorgelegd dan in de nulmeting. De lijst met stellingen bleek namelijk voor de respondenten erg lang en zij zagen het nut van de soms op elkaar lijkende stellingen niet. Om het invullen van de vragenlijst leuk te houden – en daarmee de respons hoog – is voor de effectmeting een selectie gemaakt uit de stellingen. In tabel 20, '*Stellingen sociale cohesie, effectmeting*' zijn de antwoorden samengevat.

Tabel 20: *Stellingen sociale cohesie, effectmeting*

Percentage respondenten dat het (zeer) eens is met de stelling.	Nulmeting (Aalanden; n = 53)	Effectmeting (Aalanden; n = 57)	SCP 2006 (NL)
Ik voel mij thuis in deze buurt.	91	81	94
De bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk	77	72	
Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen.	4	9	
Ik heb veel contact met mijn directe burens.	54	54	58
Ik heb veel contact met andere buurtbewoners.	48	30	
Als ik op vakantie ga, zeg ik dat even tegen de burens	77	77	
Ik ben bang in deze buurt om lastiggevalen of beroofd te worden.	6	4	8
Ik voel mij mede verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt.	83	79	
Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	24	18	20
Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt.	77	70	78
Het is vervelend om in deze buurt te wonen	0		
Ik ben gehecht aan deze buurt	73		
Als er iemand ziek is in de straat, helpen andere bewoners hem of haar	58		
Ik help mijn burens wel eens als ze ergens hulp bij nodig hebben	89		
In deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	74		77
Ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	40		50
Ik leen wel eens iets, bijvoorbeeld een kopje suiker bij de burens	62		
Ik vind de verkeerssituatie in deze buurt veilig	56		
Mijn burens helpen mij wel eens als ik hulp nodig heb	88		

In de straten waar het huiskamergesprek heeft plaatsgevonden, is voor geen van de stellingen een aantoonbaar verschil tussen de nulmeting en de effectmeting (getoetst met de Mann-Whitney-test). Wel is er binnen de nulmeting een verschil aangetoond tussen de straten waarin wel en geen huiskamergesprek heeft plaatsgevonden. Dit verschil is getoetst voor de vijf stellingen die indicatief zijn voor de sociale cohesie¹. Deze staan samengevat in tabel 21, 'Verskil in beantwoording stellingen met betrekking tot sociale cohesie tussen straten waar wel en straten waar geen huiskamergesprek plaatsvond, nulmeting'.

Tabel 21: *Verskil in beantwoording stellingen met betrekking tot sociale cohesie tussen straten waar wel en straten waar geen huiskamergesprek plaatsvond, nulmeting*

Percentage respondenten dat het (zeer) eens is met de stelling	Nulmeting straten met huiskamergesprek (n = 39)	Nulmeting straten zonder huiskamergesprek (n = 14)
Ik heb veel contact met mijn directe bureu.	62 %	36 %
In deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	79 %	57 %
Ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	49 %	14 %
Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	18 %	43 %
Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt.	85 %	57 %

Voor de eerste vier van deze stellingen is het verschil significant (Mann-Whitneytoest) met een betrouwbaarheid van 95 %, voor de laatste stelling met een betrouwbaarheid van 90 %.

Interview

Randvoorwaarden liggen volgens de sleutelfiguren in:

- de tijd die men heeft
- de persoon van de hulpvrager en hulpbieder. Deze moeten een relatie met elkaar kunnen opbouwen. Deze personen moeten ook willen samenwerken.
- De algehele samenhang in de wijk. Gesteld wordt dat er een minimale samenhang in de wijk aanwezig moet zijn om naar elkaar om te zien. Interessant is wat één van de sleutelfiguren hierover zegt, namelijk dat eerst de primaire biologische behoeften en de veiligheidsbehoeften vervuld moeten zijn voordat men zich kan richten op hulp aan anderen. Dit naar aanleiding van de behoeften theorie van Maslow. Mensen kunnen alleen datgene geven wat ze zelf al hebben. Een positieve invloed op de samenhang in de wijk zou zijn: een gezamenlijke geschiedenis en gezinnen en oudere stellen.

¹ SCP 2007

3 Conclusies

3.1 Inleiding

Aan de hand van onze onderzoeksresultaten beschrijven we in hoofdstuk 3 per deelvraag onze conclusies. Tevens beschrijven we per deelvraag onze reflectie op de betrouwbaarheid van onze conclusies.

3.2 Conclusies per deelvraag

3.2.1 *Deelvraag 1: Wat is het effect ten aanzien van het contact met burens?*

In een aantal straten hebben huiskamergesprekken plaatsgevonden en in een aantal straten hebben deze gesprekken geen doorgang gevonden. Het valt op dat in de straten waar geen huiskamergesprek plaats heeft gevonden, men vaker aangeeft dat mensen in de buurt niet goed met elkaar omgaan. Dit is een significant verschil met de straten waarin wel een huiskamergesprek heeft gevonden. Wij zien dit als een belangrijke aanwijzing voor de oorzaak van de lage animo voor de huiskamergesprekken in deze vijf straten. Ook de bereidheid om aan de nulmeting mee te doen is beduidend lager in deze vijf straten. Als we alleen de resultaten van de acht straten waarin wel een huiskamergesprek heeft plaats gevonden bekijken, zien we dat zowel in de nulmeting als in de effectmeting de meerderheid van de respondenten vindt dat de mensen in hun buurt goed met elkaar omgaan.

Deze respondenten die vinden dat mensen in de buurt goed met elkaar omgaan, hebben grotendeels ook aangegeven waarom ze dit vinden. Deze antwoorden bevatten een dubbele boodschap. Aan de ene kant geven de respondenten over het algemeen aan bij burens terecht te kunnen in het geval men hulp nodig heeft. Aan de andere kant geven de respondenten aan dat de buurt erg op zichzelf is en dat er weinig contact is. Hierin is geen aantoonbare relatie te leggen met de leeftijd van de respondenten of het aantal jaren dat men in de buurt woont. We moeten hierbij denken aan het vierde dilemma zoals we dat in de knelpuntanalyse beschrijven: dilemma dat voortvloeit uit het idee dat alle burgers mee moeten doen aan de samenleving. Het is de vraag waarop beleidsmakers zich moeten richten: het vergroten van participatie of het verbeteren van zelfredzaamheid en de kwaliteit van het leven.

In de literatuur wordt dit verschil verklaard vanuit eventuele gevoelens van ongemak die het ontvangen van informele zorg met zich mee kan brengen. Ook de inperking van de privacy van de hulpvrager en zorgen over de gevolgen voor de informele hulpverleners, zoals minder tijd voor werk, hobby of studie, kunnen hierbij een rol spelen.

Uit verschillende projecten die zijn opgestart om op buurtniveau te investeren blijkt dat de sleutel ligt bij een goed samenspel binnen de driehoek die gevormd wordt door de overheid, de instellingen en de actieve betrokkenheid van de burgers. Voor overheid en aanbieders moet duidelijk zijn wat de burger wil, wat hij kan en welke verantwoordelijkheid hij kan nemen voor zijn eigen welzijn. De concrete vraag blijft vaak onduidelijk. Ook hebben overheden en instellingen weinig zicht op de uitgebreide informele netwerken in wijken, in vrienden- en familiekring die vaak voor een groot deel bepalend zijn voor het individuele welzijn van de mensen die hieraan deelnemen. (*Heel de buurt*, de Boer, et al. 2003; Engbersen, et al. 1998).

Het effect van de huiskamergesprekken ten aanzien van het contact met buren is op grond van de verschillen tussen de nulmeting en de effectmeting niet aantoonbaar vergroot. Er zijn wel meer contacten gelegd. Deze contacten richten zich hoofdzakelijk op het elkaar groeten en het maken van een praatje.

De positieve uitgangspunten van dit project zijn (*Heel de buurt*, de Boer, et al. 2003; Engbersen, et al. 1998):

- het grote bereik van de hele buurt en het niet-beperken tot een aantal bewoners
- vormgeving van de dialoog in de wijk door middel van een huiskamergesprek
- aansluiten bij de potenties, vragen en behoeften van bewoners met behulp van resultaten uit de huiskamergesprekken en enquêtes.

Gezien de geringe opkomst tijdens de huiskamergesprekken in sommige straten, is het voor ons onduidelijk in hoeverre dit project aansluit bij de behoefte van de burger. Op basis van bovenstaande concluderen wij dat het huiskamergesprek meer in een behoefte voorziet in de straten waar men de contacten als positief ervaart dan in de straten waar men geen of weinig positief contact ervaart. Sleutelfiguren bevestigen deze conclusie door de verschillende reacties te noemen die zij hebben gekregen op de huiskamergesprekken. Deze zijn erg divers van 'gezellig' en 'zinnig' tot 'niet nodig' en 'als meneer X komt, dan kom ik niet'. Deze sleutelfiguren in de wijk geven aan dat het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*' mensen dichterbij elkaar brengt. Verder delen de sleutelfiguren de mening dat het huiskamergesprek vooral kans van slagen heeft als er in een wijk al enige mate van cohesie aanwezig is.

Betrouwbaarheid conclusie

Het onderzoek laat resultaten zien waarbij de opkomst groter is in straten waar al enige cohesie is. Dit is door middel van een significant verschil aangetoond. Het zal duidelijk een gevolg kunnen zijn van wat in de literatuur al beschreven is over het ongemakkelijk voelen van informele hulp vragen en de gevoeligheid van privacy. Bij enige sociale cohesie is de drempel om hulp te vragen kleiner en is het ook gemakkelijker om grenzen aan te geven. Over het feit of de methode daadwerkelijk effect heeft, ten aanzien van het contact met buren, is geen betrouwbare conclusie uit te trekken. Uit het onderzoek komt wel een grotere mate van contact naar aanleiding van het huiskamergesprek naar voren, maar van een daadwerkelijk effect van de methode op dit punt kunnen we niet spreken. Wat open blijft staan is de vraag of deze methode wel in de behoefte voorziet van de bewoners. In straten met meer cohesie lijkt dit meer het geval te zijn dan in straten met minder cohesie. Vanuit de literatuur kunnen we stellen dat een methode het grootste succes heeft als het aansluit bij de wensen en behoeften van de bewoners. Deze vraag blijft dus gedeeltelijk onbeantwoord.

3.2.2 Deelvraag 2: Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en buren?

In paragraaf 1.1.2. beschrijven we dat onderzoek uitwijst dat er meer zorgpotentieel is onder ouderen (de Boer & Timmermans, 2007). De jongere ouderen hebben tegenwoordig meer zorgpotentieel bij hun buren en de oudste ouderen meer bij hun kinderen en vrienden.

Uit de enquêtes komt naar voren dat de respondenten in een noodsituatie veelal een beroep kunnen doen op familie. Man/vrouw/partner scoort hierbij het hoogst. Opvallend is dat alle respondenten in de effectmeting wel iemand weten die ze om hulp zouden kunnen vragen. Dit valt op omdat we in de literatuur kunnen lezen dat een op de zeven ouderen geen enkele relatie heeft met zorgpotentieel in zijn of haar netwerk. Vooral

degenen zonder partner of kinderen, de 85-plussers, de lage inkomensgroepen en de stedelingen horen tot de risicogroep. (de Boer & Timmermans, 2007). Een mogelijke verklaring voor dit verschil met de literatuur kan zijn dat we juist deze mensen hebben gemist in ons onderzoek. Het is onduidelijk of mensen zonder zorgpotentieel in staat zijn naar een huiskamergesprek te gaan of een enquête in te vullen. Een andere verklaring voor dit verschil kan zijn dat in de straten waarin een huiskamergesprek heeft plaatsgevonden relatief weinig risico ouderen wonen.

De zorgvoorkeur van mensen is in de afgelopen decennia veranderd. Men is tegenwoordig minder vaak van mening dat de overheid geheel of sterk verantwoordelijk is voor de zorg voor ouderen (de Boer & Timmermans, 2007). De afname in de voorkeur voor overheidszorg komt voort uit een toegenomen behoefte aan zelfstandigheid. De bijbehorende conclusie is dat Nederlanders meer dan voorheen zelf willen bepalen hoe ze verzorgd worden. De bereidheid om verwanten te helpen is groter dan de bereidheid deze steun te aanvaarden. Het is hierin opvallend dat in overheidsbeleid de aandacht vrijwel alleen naar het aanbod uitgaat. De vraag of mensen wel hulp van verwanten willen krijgen, wordt veel minder vaak gesteld.

Uit verder literatuuronderzoek blijkt dat met de inwerkingtreding van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) een nieuwe fase is aangebroken, waarin de lokale ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers expliciet is vastgelegd. De WMO biedt gemeenten de mogelijkheid om - op de lokale situatie toegespitst - integraal beleid te voeren, waarbij verbindingen worden gelegd tussen de ondersteuningsbehoefte van vrijwilligers en mantelzorgers en andere beleidsterreinen, zoals kinderopvang, de toewijzing van woningen, lokaal werkgelegenheidsbeleid enzovoorts.

Tijdens het huiskamergesprek geven de bewoners aan dat burens best gevraagd kunnen worden voor tijdelijke hulp, maar dat voor meer structurele hulp toch echt professionals moeten worden ingeschakeld. De grens tussen wat nog wel en wat niet meer aan de burens gevraagd kan worden, ligt bovendien voor de hulpvrager eerder dan voor degenen die hulp zouden willen geven: vragen is moeilijker, en men voelt zich gauw bezwaard, zeker als er geen sprake is van (directe) wederkerigheid. Dit sluit aan bij het dilemma dat betrekking heeft op het draagvlak van de informele zorg, zoals we die in de knelpuntanalyse beschrijven. De vraag rijst welke opvattingen gerespecteerd zouden moeten worden: die van de hulpontvanger, die van de mantelzorger of van allebei. (de Boer & Timmermans, 2007). De bewoners die we hebben gesproken tijdens de huiskamergesprekken geven de voorkeur aan het respecteren van de hulpvrager, voor hem is het moeilijker de hulp te vragen en te ontvangen van een mantelzorger dan van een professional.

We meten geen significant verschil in de bereidheid tot zorg en hulp tussen de nulmeting en de effectmeting, dit betekent dat we kunnen zeggen dat de methode geen (positief of negatief) effect heeft gehad op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens.

Betrouwbaarheid conclusie

Uit de conclusie is geen significant verschil aan te tonen over de bereidheid tot praktische hulp of ondersteunende zorg. Dit lijkt ook een logisch gevolg te zijn doordat in de huiskamergesprekken al aangegeven is dat de voorkeur wordt gegeven aan het respecteren van de hulpvrager. Vanuit de literatuur blijkt dat de hulpvrager steeds meer zelf wil bepalen hoe hij verzorgd wil worden. Hulpvragers voelen zich daarbij snel bezwaard. De grens tussen wat nog wel en wat niet meer aan de burens gevraagd kan

worden, ligt bovendien voor de hulpvrager eerder dan voor degenen die hulp zouden willen geven.

De vraag die open blijft staan na het lezen van de literatuur en de uitvoering van dit onderzoek, is welke opvattingen gerespecteerd zouden moeten worden: die van de hulpontvanger, die van de mantelzorger of van allebei, waarbij onze voorkeur naar de laatste uitgaat.

3.2.3 Deelvraag 3: Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?

We beschrijven in het plan van aanpak dat informele zorg vanzelfsprekend is, dit blijkt uit het feit dat er in 2003 in Nederland ongeveer 1,6 miljoen volwassen mantelzorgers waren, mensen die in eigen kring geregeld hulp bieden aan zieken en gehandicapten. In een rapportage van het Sociaal Cultureel Planbureau wordt de groep mantelzorgers onder de loep genomen (De Boer, 2005). De samenstelling van de groep mantelzorgers is in de afgelopen 15 jaar aanzienlijk veranderd. Er is nu een groter aandeel oudere mantelzorgers (65-plus) dan voorheen. Deze mantelzorgers lopen relatief gezien veel risico op overbelasting omdat ze vaak langdurig intensieve zorg verlenen. De vrouwen die van oudsher de grootste aanbieders van informele zorg zijn, gaan steeds vaker buitenshuis werken. Opmerkelijk hierin is dat deze groep toch nog steeds een groot deel van de informele zorg op zich neemt. De informele zorg wordt kennelijk ingepast in het drukker geworden leven. De solidariteit tussen de burgers, een onderwerp waarover vele politici zich ernstig zorgen maken, blijkt op dit vlak nog volop aanwezig.

Dit blijkt ook uit de opmerkingen tijdens de huiskamergesprekken. Een goede buur is fijn: hij kan je even helpen met een ladder, of oppassen op de kinderen met de babyfoon. Het gaat vaak om praktische zaken, waarbij je elkaar over en weer goed kunt helpen. De burens geven wel aan dat het makkelijker is om te helpen, dan zelf om hulp te vragen. Uit beide enquêtes blijkt dat de respondenten bereid zijn om veel te doen voor hun burens. Voor een aantal concrete vormen van aandacht, hulp en (lichte) zorg is gevraagd of men bereid is die voor een buurtgenoot te doen. In ieder geval kan gesteld worden dat de mening over burenhulp positief is. Er is een significant verschil gemeten tussen de nulmeting en de effectmeting op de vanzelfsprekendheid om elkaar te helpen. Vindt 52 % in de nulmeting het nog vanzelfsprekend zijn buur te helpen, in de effectmeting is dit 89 %.

Verder zien de respondenten geen reden om zich door belemmeringen als geen tijd, eigen zorgen of te verlegen zijn om burens te helpen, zich van het geven van burenhulp te onthouden. Hieruit kan verondersteld worden dat een groot deel van de respondenten van mening is dat burenhulp vanzelfsprekend is. Men ziet over het algemeen weinig problemen om burens te helpen en is hiertoe daadwerkelijk bereid. Ook is men er in het algemeen zeker van dat burens hen ook zullen helpen.

Uit de interviews met enkele sleutelfiguren blijkt dat ook zij hebben gemerkt dat het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'* mensen dichterbij elkaar heeft gebracht en mensen aan het denken heeft gezet over de vraag: Wat heb ik nu eigenlijk voor mijn burens over en wat verwacht ik van mijn buurt?

We kunnen stellen dat de bewoners het belang inzien van burenhulp en hier ook positief tegenover staan. Ze vinden het makkelijker hulp te bieden dan te ontvangen. Verder is er door het project een gesprek op gang gekomen over burenhulp, wat er mee voor heeft gezorgd dat de vanzelfsprekendheid om burens te helpen is gegroeid.

Betrouwbaarheid conclusie

Het onderzoek geeft weer wat in de literatuur al beschreven is: informele zorg is in Nederland eigenlijk vanzelfsprekend. Mensen vinden het belangrijk om elkaar te helpen. In

zowel onderzoek als literatuur komt wel weer naar voren dat het geven van hulp makkelijker is dan het ontvangen ervan. De vanzelfsprekendheid om burens te helpen laat een hoger effect zien na het huiskamergesprek. Dit wordt door sleutelfiguren onderstreept. Waardoor gesteld kan worden dat het praten en nadenken over burenhulp mensen stimuleert om het vanzelfsprekend te vinden om burens te helpen.

3.2.4 Deelvraag 4: Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?

Uit het onderzoek naar de methode blijkt geen positieve of negatieve verandering in de bereidheid tot vrijwilligerswerk. Er kan geconcludeerd worden dat het soort vrijwilligerswerk zeer divers is. Ouders blijken veel vrijwilligerswerk te verrichten op de school van hun kinderen. Aangezien de school veelal in dezelfde wijk staat, kan de school ook een centrale functie, ontmoetingsplaats vervullen in een wijk. Hier hebben wij verder geen onderzoek naar gedaan.

Uit de effectmeting blijkt dat de respondenten gemiddeld 1,4 uur per week aan onbetaald vrijwilligerswerk besteden, de mensen die vrijwilligerswerk verrichten doen dit 1 tot 4 uur per week. Landelijk besteden Nederlanders gemiddeld genomen (2005) circa anderhalf uur per week aan hulp en vrijwilligerswerk. De mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk komt overeen met landelijke gemiddelden.

Bij doorvragen tijdens enkele interviews met sleutelfiguren blijkt dat deze het aantal nieuwe aanmeldingen van vrijwilligers geen goede maatstaf vinden voor het succes van het project, waarvan in het bijzonder de huiskamergesprekken. Het doel van het project was volgens hen niet het werven van vrijwilligers, maar onderzoeken wat er aan gezamenlijkheid is in de wijk.

Wat er zoal gebeurd en of er ook behoeften zijn waarin nog niet is voorzien. Eén van de sleutelfiguren concludeert op basis van de huiskamergesprekken dat er mogelijk behoefte is aan een infopunt voor ouderen in de wijk Aalanden-Oost.

Betrouwbaarheid conclusie

De mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk komt overeen met landelijke gemiddelden, zoals die in de literatuur beschreven staan. Een groei in de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk door de huiskamergesprekken is door de effectmeting niet aangetoond, we hebben in de effectmeting vooral de daadwerkelijke activiteit binnen vrijwilligerswerk gemeten. De mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk, zonder daadwerkelijke activiteit, kwam hierin minder naar voren en was vaak nauw verbonden met deelvraag 2: wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?

3.2.5 Deelvraag 5: Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?

De huiskamergesprekken hebben niet geleid tot een aantoonbaar verschil ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen. Wel is er in de enquête en de interviews aandacht besteedt aan andere activiteiten dan het huiskamergesprek om elkaar te ontmoeten en meer met elkaar in contact te komen. In de enquête is gevraagd hoe vaak de respondenten naar een aantal specifieke ontmoetingsplaatsen gaan. Hieruit blijkt dat een sportclub/vereniging voor hen de belangrijkste plaats van ontmoeting is. De interviews met sleutelfiguren bevestigen dit beeld. Eén van de sleutelfiguren zegt dat sport in deze tijd een belangrijke plaats van ontmoeting is, net als de kerk dit vroeger was en voor veel mensen nog steeds is. Ze zegt

hierover dat de 'spelregels' ten aanzien van het onderlinge contact (met betrekking tot wat wel en niet hoort) op zulke plaatsen van ontmoeting veel duidelijker is dan in een buurt/woonwijk. In een buurt vraagt het meer van jezelf om het contact aan te gaan. Verder kunnen we concluderen dat het overgrote deel tevreden is over de hoeveelheid activiteiten die ze buiten de deur hebben (nulmeting 84%, effectmeting 90%).

Betrouwbaarheid conclusie

Mensen geven in het onderzoek duidelijk aan tevreden te zijn met de hoeveelheid activiteiten die ze buiten de deur hebben. Dit hebben we niet door middel van literatuur onderzocht op landelijke gemiddelden. Wel worden de belangrijkste plaatsen (sportclub/vereniging) door sleutelfiguren bevestigd. De verklaring over de 'spelregels' van het onderlinge contact, komen vervolgens weer overeen met eerdere literatuur onderbouwingen. Er is geen sprake van hulpvrager en hulpgever, waardoor dergelijke eventuele bezwaren in dit contact niet aan de orde zijn. Wat wel en wat niet hoort is duidelijker vastgelegd waardoor grenzen duidelijker zijn en minder aangegeven hoeven worden. Een eventueel effect in het vergroten van de deelname aan activiteiten hebben we niet kunnen meten. De periode tussen nulmeting en effectmeting was beperkt, het kan zijn dat mensen later alsnog activiteiten hebben ontplooid. Of dit dan echter nog het effect is van het huiskamergesprek valt te betwijfelen, we verwachten dat andere factoren dan ook een rol spelen.

3.2.6 Deelvraag 6: Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

We hebben ontdekt dat het lastig is een strikt onderscheid te maken tussen succesfactoren en randvoorwaarden. We hebben ervoor gekozen om het op de volgende manier te onderscheiden: een randvoorwaarde is minimaal nodig voor maatschappelijke inzet en een succesfactor heeft vooral een stimulerend effect op de maatschappelijke inzet.

Uit de literatuur kunnen we de volgende conclusies trekken ten aanzien van de positieve effecten van het huiskamergesprek:

- het dient als laagdrempelige opstap voor vervolgactiviteiten
- er ontstaat een goed beeld bij de mensen over hun onderlinge mening over de buurt
- mensen gaan meedenken en meepraten over wat er in hun woon- en leefomgeving gebeurt
- het is de eerste stap om de huidige situatie goed in kaart te brengen

Uit de enquête komt duidelijk naar voren dat mensen die minder lang in de buurt wonen minder contact hebben met andere burens dan degenen die er al geruime tijd wonen. Vooral de mensen die er tot maximaal twee jaar wonen, hebben minder contact. Het valt op dat in de leeftijdscategorie van 21-30 jaar, men nagenoeg geen contact heeft met directe en andere burens. Het gaat hier wel om een klein aantal respondenten. Deze resultaten zijn daarom niet representatief voor de hele wijk. We hebben geen aantoonbaar verband gevonden tussen de mate van contact en de grootte van het huishouden, het opleidingsniveau of het hebben van een religie. Een mogelijke verklaring voor het geringe contact met burens van mensen in de leeftijdscategorie van 21-30 jaar kan zijn dat deze mensen al hun energie en aandacht richten op het verwerven van hun plaats in de maatschappij of het maken van carrière. Een andere mogelijke oorzaak kan zijn dat mensen in deze leeftijd er een meer individualistisch levenspatroon op na houden, waardoor ze minder behoefte hebben aan contacten met hun burens. Ze zijn jong en vitaal en kunnen zich prima zelfstandig redden.

Uit interviews met sleutelfiguren in de wijk kunnen we bovenstaande conclusies enkel bevestigen. Positief contact tussen buren is een succesfactor voor maatschappelijke inzet. Daarbij is het van belang dat buren van elkaar weten hoe en waarmee ze elkaar kunnen helpen. Professionele hulpverlening zou het informele netwerk van de cliënt (in dit geval de buren) direct moeten benaderen als potentiële vrijwilligers, zij kunnen hen vertellen hoe en waarmee ze hun buren van dienst kunnen zijn. Hiervan wordt ook gezegd dat het 'elkaar helpen' in eerste instantie een taak van de burgers is en niet van de overheid. Het gaat om omzien naar elkaar als een soort 'noaberplicht'. De ervaring zelf ooit geholpen te zijn door een buur kan hierbij stimulerend werken en wordt zodoende als succesfactor genoemd.

Tot slot concluderen we op basis van de interviews dat erkenning een belangrijke succesfactor is. Dit kan op twee manieren: 1) door de hulpvrager in de vorm van dankbaarheid en 2) door een leidinggevende in een vrijwilligersorganisatie, bijvoorbeeld door een presentje. Hierbij komen we op het niveau van de hulpverlenerorganisatie, deze organisaties moeten erop gericht zijn mantelzorgers te werven en te ondersteunen. Zij hebben hierin een belangrijke rol te vervullen.

Betrouwbaarheid conclusie

Positief contact wordt zowel vanuit het onderzoek, de literatuur als de sleutelfiguren aangegeven als een succesfactor voor hulp. De literatuur onderbouwt de methode van het huiskamergesprek als een prima laagdrempelige opstap voor vervolgactiviteiten. Bij een eerdere deelvraag werd al geconcludeerd dat het huiskamergesprek in sommige straten leidt tot meer contact en dus een succesvolle factor is. Hierbij de opmerking dat deze methode beter geschikt is het positieve contact te bevorderen, niet om deze te initiëren.

3.2.7 Deelvraag 7: Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

De literatuur die we gebruiken bij het onderzoek schept een beeld dat met elkaar in conflict lijkt te zijn. In hoofdstuk 1 (1.1.2) schrijven we, dat aan de ene kant steeds meer mensen die informele zorg verlenen een betaalde baan hebben, met name de vrouwen. Aan de andere kant blijkt dat de groep die informele zorg verleent niet kleiner wordt, maar dat de groep potentiële zorgverleners zelfs groeit (De Boer, 2005). De groep verandert wel van samenstelling, het zijn vooral de ouderen, 65+ers die zorg verlenen.

Verder literatuuronderzoek bevestigt dit beeld. Hierbij wordt opgemerkt dat de groep die informele zorg verleent waarschijnlijk steeds zwaarder belast wordt. Hiermee worden onder andere vrouwen bedoeld, die naast een betaalde baan ook informele zorg blijven verlenen (De Boer, 2005).

Uit de huiskamergesprekken concluderen we dat buren moeite hebben met hulp die niet wederkerig is. Hulp ontvangen ze dan ook het liefst van professionals, vooral als het om langdurige hulp gaat. De grens tussen wat nog wel en wat niet meer aan de buren gevraagd kan worden, ligt overigens voor de hulpvrager eerder dan voor degenen die hulp zouden willen geven: vragen is moeilijker, men voelt zich gauw bezwaard.

Een belemmering om hulp te geven kan een eigen handicap of langdurige ziekte zijn. Verhuizen of onveiligheid wordt door de buren niet erkend als belemmering voor maatschappelijke inzet.

Opvallende conclusie vanuit de enquête is dat hoewel ongeveer de helft of meer van de respondenten niet veel contact heeft met directe en/of andere buren, 81% de indruk heeft dat de meeste mensen in de buurt elkaar wel redelijk kennen. Om informele zorg te vergroten in deze buurt is het van belang dat de succesfactor: 'weten hoe en waarmee een buur geholpen wil worden', aanwezig is.

De conclusie die we trekken uit het contact met de sleutelfiguren is dat het contact tussen burens in balans moet zijn, niet te weinig, maar ook niet te intiem. Als het te weinig is, speelt angst voor inbreuk op de eigen leefwereld vaak een rol, een oorzaak van geen contact kan zijn dat er een groot verschil is tussen burens met betrekking tot sociaal milieu, inkomen en nationaliteit. Te intiem contact kan een belemmering zijn omdat je dan als buur steeds weer je grenzen moet aangeven, niet iedereen heeft daar zin in of is hiertoe in staat. Als laatste is er nog de belemmering tijd, de drukte van het alledaagse bestaan vormt een belemmering in het aangaan en onderhouden van contacten.

Betrouwbaarheid conclusie

Bezwaren bij het vragen van hulp en het aangeven van grenzen bij het geven van hulp of te intiem contact zijn steeds herkenbare belemmeringen. Deze komen terug in de literatuur, de verrichte metingen en vanuit de interviews met sleutelfiguren. De vraag hoe deze belemmeringen voorkomen kunnen worden blijft deels nog open staan. Voor een gedeelte is het duidelijk dat positief contact als succesfactor ook een middel zal zijn tegen de belemmering.

3.2.8 Deelvraag 8: Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

Zoals we bij deelvraag 6 (succesfactoren) al beschrijven, is een randvoorwaarde datgene wat minimaal nodig is voor de maatschappelijke inzet. Voor het project *Ha buurman, Ha buurvrouw* is het van groot belang dat er aandacht is besteed aan de drie verschillende partijen. Dat wil zeggen de overheid/gemeente, de instellingen en de buurtbewoners. Het moet duidelijk zijn hoe de verhoudingen zijn, hoe de zeggenschap is verdeeld en er moet aangesloten worden bij de wensen van de bewoners. Bij de uitvoering van het project *Ha buurman, Ha buurvrouw* is het uitgangspunt: onderzoek doen naar de effectiviteit van de toegepaste methode. Hierdoor is er geen sprake van de randvoorwaarde om aan te sluiten bij de wensen van de bewoners, aangezien dit niet vooraf onderzocht en getoetst is, maar onderdeel van het project is.

Het is een randvoorwaarde dat er al enige cohesie in de straat/wijk aanwezig is. De nulmeting en de effectmeting laten zien, dat waar de mensen vinden, dat men goed met elkaar omgaat, er meer mensen op het huiskamergesprek afkomen. De sleutelfiguren onderbouwen deze randvoorwaarde voor een succesvol verloop. Een andere randvoorwaarde is de beschikbare tijd om aan het project deel te nemen. Mensen die geen enquête in willen vullen geven daarvoor verschillende redenen aan, veelvoorkomende redenen hebben te maken met tijdgebrek, of tijdstip van enquêteren.

Betrouwbaarheid conclusie

Als belangrijkste randvoorwaarden komen uit het onderzoek naar voren: aandacht voor de driehoek van overheid, professionele instellingen en buurtbewoners; aanwezigheid van enige mate van cohesie; tijd. Wij denken dat deze conclusie betrouwbaar is, mede omdat de resultaten van ons onderzoek elkaar op dit punt bevestigen. Zowel in de literatuur, als in de enquête en de interviews met sleutelfiguren worden deze randvoorwaarden genoemd. We denken hiermee niet een volledige opsomming van randvoorwaarden te geven. Uit de beschrijving van de resultaten en de conclusies zouden meer randvoorwaarden genoemd kunnen worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan: het durven vragen van hulp; de aanwezigheid van bereidheid tot het bieden van hulp; het kunnen aangaan van een wederkerige (werk)relatie e.d. Echter, door dit allemaal opnieuw te benoemen, zouden we in herhaling vallen. Daarom hebben we ons beperkt tot wat wij denken dat de belangrijkste randvoorwaarden zijn.

4 Beantwoording van de vraagstelling

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraagstelling van ons onderzoek. We doen dit op de verschillende niveaus van de cliënt, de methodiek, de hulpverlener, de hulpverlenersorganisatie en de maatschappij. Hiermee handhaven we de structuur die we ook al gebruikten in paragraaf 1.3.2 (beschrijving knelpuntanalyse) en paragraaf 1.5.4 (beschrijving deelvragen).

4.2 Vraagstelling en beantwoording vraagstelling

Onze vraagstelling is:

Wat is het effect van de huiskamergesprekken in 13 straten in de wijk Aalanden- Oost in Zwolle, ten aanzien van de bereidheid van wijkbewoners tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?

Als we kijken op het niveau van de cliënt, in ons onderzoek de hulpvrager, kunnen we constateren dat het huiskamergesprek maar een beperkt middel is om burens met elkaar in contact te brengen. Burens komen enkel op het huiskamergesprek als ze al een bepaalde mate van contact met elkaar hebben, er een bepaalde mate van sociale cohesie in de straat bestaat. Meerdere malen is in het onderzoek naar voren gekomen dat mensen het moeilijk vinden om hulp te vragen. Hulp ontvangen geeft een gevoel van afhankelijkheid en wanneer er dan ook geen sprake is van (directe) wederkerigheid is de stap te groot om hulp te vragen aan burens. Hulpvragers stappen daarom sneller naar professionele instanties. Hulpvragers geven aan dat het makkelijker is om burens om hulp te vragen als ze hen kennen. Ze geven daarom vooral het belang van (kennismakings)activiteiten aan, zoals barbecues en mogelijkheden tot sporten. Het huiskamergesprek op zich, geeft weinig mogelijkheden om hulp te vragen of wensen hieromtrent te uiten. Het huiskamergesprek kan in aansluiting daarop wel een manier zijn om met elkaar plannen te maken over activiteiten of om een bepaald probleem in de wijk aan te pakken. Het is echter de vraag of zij dit uit zichzelf zouden oppakken, wellicht dat hier vanuit de overheid of vanuit hulpverlenings/vrijwilligers- organisaties een eerste voorzet nodig is.

Hierbij aansluitend komen we op het niveau van de hulpverlener, in ons onderzoek de mantelzorger/ vrijwilliger. In het onderzoek geeft 85% van de respondenten aan dat ze hun burens willen helpen. Het probleem is echter dat ze daarbij aangeven dat ze niet weten hoe en waarmee ze hun burens kunnen helpen. Ook hierbij geven ze aan dat het goed zou zijn om hun burens te leren kennen. Een belemmering voor het geven van hulp is de angst geclaimd te worden door hun hulpbehoevende buur, daardoor wordt soms ook het basale contact, van groeten op straat en dergelijke vermeden. Het zou goed zijn als de hulpvrager zou leren zijn grenzen aan te geven en daarbij ondersteuning zou ontvangen. Op het niveau van de organisaties is dit een belangrijk aandachtspunt. Het inschakelen van burens, door professionele hulpverleners, wordt waarschijnlijk door de meeste burens positief beantwoordt. Het is echter wel van belang dat deze 'mantelzorgers/ vrijwilligers' worden ondersteund in het contact wat ze hebben met de hulpbehoevende buur, zodat ze niet overvraagd worden en ze hun bijdrage kunnen blijven geven.

Het valt op dat op het niveau van de methodiek, het huiskamergesprek een goed beeld oplevert over de mening die buurtbewoners over hun buurt hebben. Ook is het huiskamergesprek een goed middel om vast te stellen of er bereidheid is tot informele zorg en wat er zoal gebeurt op dat gebied. Het huiskamergesprek leidt echter niet tot aantoonbaar meer aanmeldingen van vrijwilligers. Uit interviews met sleutelfiguren is gebleken dat slechts één persoon zich naar aanleiding van het huiskamergesprek heeft aangemeld als vrijwilliger bij een organisatie. Echter, dit is in eerste instantie ook niet het doel van de huiskamergesprekken. Eén van de sleutelfiguren wijst ons erop dat het effect/succes van de methodiek niet afhangt van het aantal aanmeldingen van nieuwe vrijwilligers. Het doel is volgens deze persoon juist het in kaart brengen van de bereidheid tot en de aanwezigheid van informele zorg en/of eventuele gezamenlijke activiteiten.

Het huiskamergesprek als methode lijkt ons dus vooral geschikt om meningen en situaties zoals die zijn in kaart te brengen en niet zozeer om mensen te activeren. Een huiskamergesprek kan volgens ons wel een opstap zijn tot activering van buurtbewoners, maar dan zullen er ook duidelijke vervolgactiviteiten georganiseerd moeten worden.

Verder komt naar voren dat het belangrijk is om de buurtbewoners bij de methode te betrekken en hen op de hoogte te houden van de voortgang.

Voor het werken van de methode is het van belang dat de opkomst van de huiskamergesprekken groot is, het is daarmee van belang om voldoende aandacht te besteden aan de uitnodiging van de bewoners in de buurt voor het huiskamergesprek.

Tenslotte concluderen we op het niveau van de maatschappij en de overheid dat het van belang is dat de overheid werkt aan beide kanten van het dilemma wat we stelden in de knelpuntanalyse. Daarin beschrijven we dat de overheid zich afvraagt waar het haar beleid op moet richten: het vergroten van participatie of het verbeteren van zelfredzaamheid en de kwaliteit van leven. Uit het onderzoek blijkt dat beide de aandacht verdienen en het dus van belang is dat de overheid zich moet richten op beide, zowel op het vergroten van de participatie als op het verbeteren van zelfredzaamheid en de kwaliteit van leven.

5 Aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk doen wij onze aanbevelingen. Ook dit doen we op het niveau van de cliënt, de methodiek, de hulpverlener, de hulpverlenerorganisatie en de maatschappij.

5.2 Aanbevelingen op het niveau van de cliënt

Uit de conclusie hebben we geconstateerd dat bewoners over voldoende bereidheid tot burenhulp beschikken en dit ook als vanzelfsprekend ervaren. Aan de andere kant voelt de hulpvrager zich vaak bezwaard om hulp te ontvangen. Zeker wanneer het om meer gestructureerde hulp gaat, prefereert men juist professionele zorg.

Het is lastig om voor deze doelgroep aanbevelingen te doen. Het probleem ligt er dat zij belemmeringen of ongemakken voelen om tot het vragen van hulp over te gaan. Om dit te stimuleren zal de hulp van zorgverlenende instellingen, opbouwwerkers etc. ingeschakeld moeten worden. Om zorg te ontvangen en ook om zorg te bieden is een relatie nodig waarbinnen men zich voldoende vertrouwd en veilig voelt bij elkaar. Onze aanbeveling richt zich dan ook op het bevorderen van de relaties tussen buurtbewoners, door middel van die zorgverlenende instellingen, opbouwwerkers etc., die ook kennis van de buurt hebben. Deze aanbeveling is gericht op de conclusie dat het vragen van hulp pas kan geschieden wanneer er enige vorm van cohesie/relatie is.

Het is dus belangrijk om bewoners bewust te maken van de mogelijkheden om hun eigen woon- en leefsituatie te verbeteren. Hierbij is het belangrijk dat de medeverantwoordelijkheid van burgers voor hun eigen leefsituatie bevordert wordt en dat initiatieven van actieve burgers ondersteund worden. Beleidsmakers en maatschappelijke organisaties zullen hiervoor mogelijkheden moeten bieden zodat bewoners elkaar kunnen ontmoeten. Voorbeelden van deze mogelijkheden in de wijk zijn: multifunctionele centra's bijvoorbeeld een Brede school, buurthuizen etc. Informele zorg en leefbaarheid in de buurt is dus niet alleen een aangelegenheid van buurtbewoners. Een deskundige professional die het proces initieert en zorgt voor diversiteit van betrokken buurtbewoners. Het bieden van professionele begeleiding, dichtbij waar nodig, op afstand waar mogelijk, kan ervoor zorgen dat deze informele zorg en leefbaarheid in de buurt een blijvend karakter krijgt.

5.3 Aanbevelingen op het niveau van de methodiek

Het huiskamergesprek levert een goed beeld op van de mening van de mensen over hun buurt. Het levert weinig aantoonbaar resultaat op het gebied van de bereidheid tot maatschappelijke inzet. De informatie uit de verkregen methode is goed toe te passen om de wensen en behoeften van de buurt beter te leren kennen. Aan de hand van deze wensen en behoeften is echter een vervolgmethode/ activiteit noodzakelijk om tot eventuele aantoonbare resultaten te komen.

Het op de hoogte stellen van de voortgang van het project is van groot belang voor de belangstelling en interesse van de bewoners. Uit onderzoek blijkt ook dat het belangrijk is dat bewoners zelf verantwoordelijk blijven en er naar hun wensen en behoeften gehoord

wordt. Het niet nakomen van de afspraak het verslag van het huiskamergesprek te versturen leidt tot minder geïnteresseerde bewoners bij het project. Bewoners wilden geen effectmeting meer invullen, aangezien ze niet het gevoel hadden dat het project iets zou opleveren. Het dient dan ook de aanbeveling om een goed plan op te stellen om bewoners zoveel mogelijk bij het project te betrekken en op de hoogte te houden van de voortgang.

Enige mate van sociale cohesie is bevorderend voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet. Ook voor de opkomst van de huiskamergesprekken heeft dit invloed op het aantal aanwezigen. In straten waar men vindt dat men niet goed met elkaar omgaat is de opkomst van de huiskamergesprekken veel lager. Aangezien de methode hiermee valt of staat is het van belang om zoveel mogelijk aandacht te besteden aan de uitnodiging van het huiskamergesprek. Een voorbeeld hiervan is de uitnodiging te laten doen door een bewoner die al geruime tijd in de straat woont in plaats van een extern persoon.

5.4 Aanbevelingen op het niveau van de hulpverlener

Bewoners geven aan dat ze bereid zijn hun burens te helpen, ze weten echter vaak niet hoe en waarmee. Van belang is dat het duidelijk wordt hoe mensen elkaar vertellen waar ze (structureel) hulp bij nodig hebben of wat voor soort omgangsvormen ze prettig vinden. Bewoners geven aan dat hier eerst allereerst kennismaking voor nodig is. Als er gevraagd wordt naar activiteiten die ze graag zouden willen hebben in de buurt, zijn dit vooral kennismakingsactiviteiten zoals een barbecue en sport- en spelactiviteiten. Om elkaar te leren kennen, de rest komt later wel, lijken de bewoners te verwachten. De methode lijkt ook enkel uitgevoerd te kunnen worden als er al een bepaalde mate van sociale cohesie in de straat aanwezig is. Onze aanbeveling zal dan ook zijn om eerst te werken aan de sociale cohesie in de straat, middels kennismakingsactiviteiten. De methode van het huiskamergesprek lijkt een stap te ver om contact te maken en elkaar te vertellen wat iemand nodig heeft in de buurt. De methode zou naar onze verwachting wel werken als er na een aantal kennismakingsactiviteiten een avond in de huiskamer georganiseerd zou worden over een maatschappelijk thema in de straat, bijvoorbeeld over burenhulp, schone straat of kinderen in de straat.

5.5 Aanbevelingen op het niveau van de hulpverlener organisatie

Uit de conclusies komt naar voren dat de burens zich naar aanleiding van het huiskamergesprek niet hebben aangemeld als vrijwilliger. Tegelijk geven ze aan wel beschikbaar te willen zijn voor anderen. Ze geven daarbij echter te kennen dat hun burens voor structurele hulp beter hulp kunnen zoeken bij professionele instellingen. Wij willen een aanbeveling doen naar de hulpverlenerorganisaties om mensen in de buurt te betrekken bij het hulpverleningsproces. Burens zijn bereid ingeschakeld te worden voor kortdurende hulp en wellicht ook voor langdurige hulp als deze duidelijk wordt omschreven zodat de vrijwilliger wordt beschermd tegen een te grote claim van de hulpvrager. Daarnaast blijft de verantwoordelijkheid van de hulp dan bij de organisatie liggen en niet bij de vrijwilliger. De vrijwilliger heeft dan ook meer vrijheid om na verloop van tijd zijn taak neer te leggen of te wijzigen. Hij kan dit bij de organisatie aangeven waarna zij naar andere vrijwilligers kunnen zoeken.

Uit de conclusies komt verder naar voren dat sportclubs/verenigingen een belangrijke ontmoetingsplaats is voor de respondenten. Het is van belang dat deze clubs/

verenigingen goed toegankelijk, bereikbaar en betaalbaar zijn, ook voor ouderen en mensen met een handicap.

Tenslotte komt naar voren dat er bepaalde risicogroepen in de samenleving zijn die weinig tot geen relatie hebben met zorgpotentieel in zijn of haar netwerk: Dit betreft één op de zeven ouderen, vooral degenen zonder partner of kinderen, de 85-plussers, de lage inkomensgroepen en de stedelingen horen tot de risicogroep. Ondanks dat uit ons onderzoek naar voren komt dat iedereen iemand weet bij wie hij terecht kan willen we dit cijfer vanuit de literatuur niet negeren. Het is namelijk onduidelijk of de mensen zonder zorgpotentieel goed in staat zijn naar een huiskamergesprek te komen of een enquête in te vullen. Het kan zijn dat we juist deze mensen hebben gemist in ons onderzoek. Vervolgonderzoek naar deze doelgroep zou van belang zijn om dit verder te onderzoeken. Organisaties zouden in hun hulpverlening aandacht moeten geven aan deze doelgroep, wellicht vooral outreachend, het is namelijk niet te verwachten dat deze risicogroep zichzelf aanmeldt voor hulp.

5.6 Aanbevelingen op het niveau van de maatschappij

Uit de conclusies ten aanzien van de succesfactoren, belemmeringen en randvoorwaarden komt één aspect telkens weer terug, namelijk het onderlinge contact tussen buurtbewoners. Hierover kan gezegd worden dat mensen zowel gesteld zijn op hun privacy als op het kennen van elkaar. Een positief contact wordt genoemd als succesfactor en randvoorwaarde voor onderlinge informele zorg. Het ontbreken van positief contact en een te intiem contact worden genoemd als een belemmering. Op basis hiervan willen we de maatschappij, waarmee we hier vooral de overheid bedoelen, aanbevelen te investeren in deze onderlinge contacten tussen burens. Dit valt onder andere onder prestatieveld 1 van de WMO: *Het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten*. Een positief contact is hiertoe het sleutelwoord en bestaat uit de juiste afstemming tussen afstand en nabijheid.

Samenwerking tussen de lokale overheid, professionals en buurtbewoners zelf is belangrijk om dit positieve contact te bereiken (Heel de buurt, 2003). Verder zal hier op een praktische manier aan moeten worden gewerkt. Uit onze resultaten blijkt onder andere dat niet zozeer de huiskamergesprekken leiden tot een beter contact, maar dat de aanwezigheid van een positief contact leidt tot deelname aan de huiskamergesprekken. Het contact zelf wordt gelegd tijdens activiteiten waarbij buurtbewoners elkaar op een informele manier ontmoeten en kunnen leren kennen, zoals een buurtbarbecue of sport- en spelactiviteiten. Een praktische manier om een positief contact te bevorderen is bijvoorbeeld het stimuleren van dergelijke buurtactiviteiten of het steunen van organisaties die iets voor hun buurt willen betekenen.

Begrippenlijst

B

Belemmeringen: Factoren die de bereidheid tot maatschappelijke inzet in de weg kunnen staan. Voorbeelden hiervan zijn gezondheid en gebrek aan financiële middelen.

C

Civil Society: De relatie tussen burgers onderling. Waarbij buurtbewoners elkaar informele zorg bieden en het beroep op individuele voorzieningen beperkt zal zijn.

Collectief niveau: (in de context van maatschappelijke inzet) Het bieden van hulp gericht op de gemeenschap

E

Effectmeting: Evaluatieonderzoek.

I

Individueel niveau: (in de context van maatschappelijke inzet) Het bieden van hulp aan familie, buren of kennissen.

Informele zorg: Verzamelnaam voor de zorg die familie, vrienden en bekenden bieden aan mensen die dat nodig hebben.

K

Klankbordgroep: Speciaal samengestelde groep mensen die als luisterend oor fungeert of aangeeft wat er leeft in de samenleving.

Kwetsbare buurtbewoners: Binnen dit project verstaan we hieronder de bewoners die zorg of hulp nodig hebben en daarin zelf niet voldoende in kunnen voorzien. Dit kan te maken hebben met bijvoorbeeld te weinig mensen in hun omgeving kennen (partner, familie, vrienden, kennissen) of geen financiële middelen.

M

Maatschappelijke inzet: De inzet tussen buurtbewoners onderling. Hierbij verstaan we het bieden van praktische hulp, ondersteunende zorg en/of het doen van vrijwilligerswerk.

Mantelzorg: Onder mantelzorg verstaan we de zorg die mensen bieden aan een naaste; deze zorg wordt vrijwillig (al kunnen de omstandigheden zodanig zijn dat de mate van vrijwilligheid beperkt is) en niet vanuit een bepaald georganiseerd verband geboden door mensen die al voor het ontstaan van de zorgvraag een bepaalde sociale relatie met elkaar hadden.

N

Nieuwe senior: de buurtbewoner die momenteel nog niet valt onder de noemer senior. In landelijke onderzoeken worden senioren aangeduid als 55+. Deze "nieuwe senior" wordt momenteel niet als doelgroep gezien die het meest hulpbehoevend is, maar juist een doelgroep is die zich mogelijk zou in kunnen zetten voor vrijwilligerswerk.

R

Randvoorwaarden: Voorwaarden die noodzakelijk kunnen zijn om over te gaan tot maatschappelijke inzet. Een voorbeeld hiervan is je veilig voelen in de buurt.

S

Sleutelfiguur: Contactpersoon van een instelling. Iemand in een sleutelpositie in een bepaald gebied of bepaalde plaats. Ook wel 'sleutelinformant' of 'key person'.

Sociale cohesie: De sociale samenhang in de maatschappij. In dit geval de betrokkenheid van buurtbewoners op elkaar.

Succesfactoren: Factoren die mede bepalend kunnen zijn om tot maatschappelijke inzet te komen. Voorbeelden hiervan zijn: reeds bestaande contacten met burens, verantwoordelijkheidsgevoel voor de leefbaarheid van de buurt en tevreden zijn met de bevolkingssamenstelling.

Literatuurlijst

Bijl, R., Boelhouwer, J. & Pommer, E. (2007). *De sociale staat van Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau

Boer de, A. (2005) *Kijk op informele zorg*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau

Boer de, A., (2007). *Toekomstverkenning informele zorg*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Boer de, N., Broekman, H., Kagie, P., Sprinkhuizen, A. & Wild de, J. (2003). *Heel de buurt gebundeld*. Utrecht: NIZW

Breedveld, K. & Tiessen-Raaphorst, A. (2006). *Rapportage sport 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Engbersen, R., Sprinkhuizen, A., Vlaar, P. & Wild de, J. (1998). *In de ban van de buurt*. Utrecht: NIZW

Smits, C. & Vries de, W. (2005). *Geestelijke gezondheid en ouder worden*. Utrecht: Trimbos-instituut

Geraadpleegde internetsites

www.minvws.nl/images/dmo-2800827b_tcm19-153686.pdf ; retrieved at 01-04-2008

www.rapportage-sport.nl; retrieved at 01-04-2008

www.scp.nl/publicaties/boeken/9789037703214/De_sociale_staat_van_Nederland_2007.pdf ; retrieved at 01-04-2008

www.trimbos.nl ; retrieved at 01-04-2008

Bijlagen overzicht

Bijlage 1	Onderzoeksopzet
Bijlage 2	Introductiebrief enquête
Bijlage 3	Enquête effectmeting
Bijlage 4	Brief bij niet thuis
Bijlage 5	Observatieschema huiskamergesprekken
Bijlage 6	Overzicht sleutelfiguren (interview)
Bijlage 7	Interview
Bijlage 8	Deelname onderzoek
Bijlage 9	Wat is het effect ten aanzien van het contact met buren
Bijlage 10	Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en buren?
Bijlage 11	Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?
Bijlage 12	Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?
Bijlage 13	Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
Bijlage 14	Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

Bijlage 1 Onderzoeksopzet

1. Literatuurstudie

In deze paragraaf beschrijven we welke relevante aspecten van de deelvragen we willen onderzoeken door middel van een literatuuronderzoek en de concrete vraagstellingen die we daarbij gebruiken.

Deelvraag 1

- Wat is het effect ten aanzien van het contact met burenen?
 - o Relevante aspecten:
 - Effecten van eerder uitgevoerde methodes ten aanzien van contacten tussen burenen
 - o Toegespitste vraagstellingen:
 - Wat leren we van andere methodes ten aanzien van de effecten op contacten tussen burenen?
 - Zijn er methodes bekend die op dit terrein werken en hebben zij bepaalde aandachtspunten?
 - o Bestudeerde literatuur:
 - Boer de, N., Broekman, H., Kagie, P., Sprinkhuizen, A. & Wild de, J. (2003). *Heel de buurt gebundeld*. Utrecht: NIZW
 - Engbersen, R., Sprinkhuizen, A., Vlaar, P. & Wild de, J. (1998). *In de ban van de buurt*. Utrecht: NIZW
 - Boer de, A., (2007). *Toekomstverkenning informele zorg*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Deelvraag 2

- Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burenen?
 - o Relevante aspecten:
 - Bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burenen
 - o Toegespitste vraagstellingen:
 - Wat leren we van ander sociaal onderzoek over de mate van bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burenen?
 - Wat is de verwachting van de overheid inzake activiteit van burgers binnen mantelzorg en vrijwilligerswerk?
 - Wat is de rol van de invoering van de WMO in het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers?
 - o Bestudeerde literatuur:
 - http://www.minvws.nl/images/dmo-2800827b_tcm19-153686.pdf
 - Bussemaker, J. (9 oktober 2007) 'Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008-2011'. Beleidsbrief staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Deelvraag 3

- Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?
 - o Relevante aspecten:
 - Meningen ten aanzien van burenhulp

- o Toegespitste vraagstellingen:
 - Wat leren we van ander sociaal onderzoek over meningen ten aanzien van burenhulp?
 - Wat leren we over de behoefte aan burenhulp?
 - Wat leren we over het aanbod van burenhulp?
- o Bestudeerde literatuur:
 - Boer de, A., (2007). *Toekomstverkenning informele zorg*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Deelvraag 4

- Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?
 - o Relevante aspecten:
 - Bereidheid tot vrijwilligerswerk
 - Deelname aan informele zorg en vrijwilligerswerk
 - o Toegespitste vraagstellingen:
 - Wat leren we van ander sociaal onderzoek over de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk in Nederland?
 - Wat blijkt uit onderzoek ten aanzien van het aantal deelnemers aan informele zorg en vrijwilligerswerk in Nederland?
 - o Bestudeerde literatuur:
 - Bussemaker, J. (9 oktober 2007) 'Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008-2011'. Beleidsbrief staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
 - Bijl, R., Boelhouwer, J., Pommer E. (SCP 2007) http://www.scp.nl/publicaties/boeken/9789037703214/De_sociale_s_taatvan_Nederland_2007.pdf

Deelvraag 5

- Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?
 - o Relevante aspecten:
 - Deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen in Nederland
 - Betekenisgeving aan deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen in Nederland
 - o Toegespitste vraagstellingen:
 - Wat leren we uit ander onderzoek over de daadwerkelijke deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen in Nederland?
 - Wat leren we uit ander onderzoek over de betekenis die men geeft aan deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?
 - Wat leren we uit ander onderzoek over de effecten ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen in Nederland?
 - o Bestudeerde literatuur:
 - Breedveld, K., en Tiessen-Raaphorst, A., 07/06/2006 (SCP-publicatie 2006/10) <http://www.rapportage-sport.nl/>
 - Bijl, R., Boelhouwer, J., Pommer E. (SCP 2007) http://www.scp.nl/publicaties/boeken/9789037703214/De_sociale_s_taatvan_Nederland_2007.pdf

Deelvraag 6, 7 en 8

- Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Relevante aspecten:
 - Succesfactoren
 - Belemmeringen
 - Randvoorwaarden
 - o Toegespitste vraagstellingen:
 - Wat leren we uit ander sociaal onderzoek over de succesfactoren, belemmeringen en randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet op wijkniveau?
 - o Bestudeerde literatuur:
 - <http://www.trimbos.nl/Downloads/Producten/procesevaluatie%20huiskamerbijeenkomsten%20totaal.pdf>
 - Boer de, N., Broekman, H., Kagie, P., Sprinkhuizen, A. & Wild de, J. (2003). *Heel de buurt gebundeld*. Utrecht: NIZW

2. Kwantitatief onderzoek, enquête

In deze paragraaf beschrijven en verantwoorden we de wijze van steekproeftrekking van de enquête. We gaan in op hoe we de mensen benaderd hebben en welke regelingen we ten aanzien van privacy hebben gehanteerd. De deelvragen werken we vervolgens uit in relevante aspecten en concrete vraagstellingen. Ten slotte geven we een toelichting op de gekozen formulering van de enquêtevragen.

2.1 Beschrijving en verantwoording van wijze van steekproeftrekking

De effectmeting zal net als de nulmeting door middel van een enquête plaatsvinden. We kiezen hierbij voor een schriftelijke enquête. Het voordeel hiervan is dat het goed te organiseren is, ondanks de grote aantallen. Tevens is het anoniem en minder gevoelig voor sociaal wenselijke antwoorden. Het is de bedoeling om deze aan de deur te overhandigen en een week later weer op te halen. Het voordeel hiervan is dat we mondeling kunnen navragen wat de reden is om niet aan het onderzoek deel te nemen. Zo krijgen we ook een beeld van de mensen die niet deel willen nemen aan het onderzoek, aangezien het onderzoek zich toch hoofdzakelijk richt op de personen die juist wel deel nemen. Een tweede voordeel hiervan is dat mensen eerder de enquête in zullen vullen als deze persoonlijk is overhandigd met tevens de boodschap deze een week later weer op te komen halen.

De effectmeting vindt plaats in alle straten waar een huiskamergesprek heeft plaatsgevonden. We gaan hierbij steekproefsgewijs te werk, net zoals dat in de nulmeting is gedaan. Het nadeel van het benaderen van een steekproef is dat de hoeveelheid informatie altijd minder is dan wanneer we onze hele populatie zouden benaderen. Toch verwachten we door middel van een steekproef voldoende informatie te krijgen. Deze verwachting is gebaseerd op de methode die is gebruikt voor de nulmeting. Voor de nulmeting is 1/3 van alle adressen benaderd, wij zullen de helft van alle adressen benaderen.

Onze steekproef is willekeurig. Dit is een niet-gerichte steekproef op niet- toevalsbasis. Onze steekproef is willekeurig omdat we van te voren bepalen welke huisnummers we zullen benaderen. In elke straat beginnen we bij het tweede adres en vervolgens slaan we

steeds één huis over. De eenheden van ons onderzoek hebben daardoor een ongelijke kans om in onze steekproef te komen.

Het voordeel van deze steekproef is dat óf de mensen zelf óf beide burens benaderd worden voor de effectmeting. Dit kan het effect krijgen dat bewoners/burens hierover met elkaar in gesprek raken. Hoewel we vragen de enquêtes persoonlijk in te vullen, is het gesprek erover een vorm van contact dat in het kader van het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'* als een positief neveneffect gezien kan worden. Het voordeel van het benaderen van de helft van alle adressen en niet 1/3 is dat we hierdoor niet alleen mensen bereiken die al eerder (voor de nulmeting) een enquête hebben ingevuld. Dit verhoogt naar onze mening de kans op respons. Aangezien de verwachting is dat de respons iets lager uit zal vallen dan de respons bij de nulmeting is het goed dat we de helft van alle adressen benaderen. Hierdoor zullen we voldoende ingevulde enquêtes terug ontvangen om een betrouwbare meting uit te kunnen voeren.

Hieronder is een overzicht vermeld van alle dertien straten in de wijk Aalanden- Oost met de huisnummerreeksen die voor de enquête in de nulmeting meegenomen zijn en de totale hoeveelheid huisnummers van de straat. Voor de effectmeting zullen wij dezelfde nummerreeksen benaderen als voor de nulmeting is gedaan.

Adres	Huisnummers in enquête		Totale huisnummers straat
1. Haarbeek	2 t/m 16	1 t/m 25	(totaal idem)
2. Slingerbeek	2 t/m 34	1 t/m 25	(totaal idem)
3. Bolksbeek	2 t/m 24	1 t/m 27	(totaal idem)
4. Tilligterbeek	2 t/m 36	1 t/m 25	(totaal 1 t/m 99 en 2 t/m 80)
5. Roelingsbeek	26 t/m 32	43 t/m 97	(totaal 2 t/m 36 en 1 t/m 97)
6. Bredebeek	96 t/m 114	61 t/m 79	(totaal 1 t/m 79 en 2 t/m 114)
7. Hofbeek	2 t/m 16	1 t/m 23	(totaal idem)
8. Boomkensdiep	2 t/m 52	1 t/m 45	(totaal idem)
9. Haringvliet		97 t/m 153	(totaal 1 t/m 395)
10. Puutbeek	2 t/m 12	1 t/m 39	(totaal idem)
11. Haringvliet		1 tot 53	(totaal 1 t/m 395)
12. Dollard		11 tot 65	(totaal 1 t/m 395)
13. Barneveldsebeek	2 t/m 28	1 t/m 47	(totaal idem)

2.2 *Introductiebrief, motivering en regelingen rondom privacy*

De enquête start met een duidelijke introductiebrief. Deze brief is opgenomen in bijlage 2. Hierin verwoorden we welke partijen betrokken zijn bij het project en welke onderdelen van het project al hebben plaatsgevonden. We vertellen in het kort over welke onderwerpen de vragen in de enquête gaan en hoeveel tijd het kost om deze vragen te beantwoorden. In de brief wordt benoemd hoe de privacy gewaarborgd wordt. We doen dit door de respondenten niet te vragen naar hun naam en adres. De respondenten die op de hoogte gehouden willen worden van de resultaten van ons onderzoek vragen we wel om hun naam en adresgegevens op te schrijven. Hierbij vermelden we nadrukkelijk dat deze losgekoppeld zullen worden van de ingevulde enquête. Tenslotte vermelden we dat de door ons verkregen informatie alleen gebruikt zal worden voor dit onderzoek en niet voor anderen beschikbaar is.

Omdat we de enquêtes een week nadat we ze hebben uitgezet weer willen ophalen hebben we ook een brief opgesteld voor de mensen die dan niet thuis zijn. Deze brief, de 'brief bij niet thuis', hebben we voor de volledigheid opgenomen in bijlage 4 bij dit verslag.

2.3 *Uitwerking deelvragen in relevante aspecten en operationalisatie in concrete vraagstellingen*

Vanuit de nulmeting en de huiskamergesprekken in de eerste drie straten zijn een aantal conclusies getrokken en aandachtspunten gesignaleerd waarvan in de effectmeting naar voren zal moeten komen welk effect dit project op deze aandachtspunten heeft. Deze aandachtspunten zijn daarom voor ons relevante aspecten die we zullen onderbrengen bij de verschillende deelvragen. De volgende signalen en vraagstukken zullen door middel van de enquête getoetst worden:

- De activerende werking van dit project in de contacten tussen de burens over dit project.
- Worden er door de huiskamergesprekken duurzame resultaten bereikt.
- Helpen de huiskamergesprekken om op ideeën te komen van vrijwilligerswerk of andere gelegenheden om elkaar te ontmoeten.
- De rol van de gespreksleider in de huiskamergesprekken.
- Is er verandering opgetreden in wat mensen zelf zouden willen doen m.b.t. burenhulp en waar ze zelf behoefte aan hebben, door dit project.
- Verandering over mening burenhulp door dit project.
- Is er verband tussen leeftijd en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband tussen hechting aan de buurt en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband tussen koop- en huurwoning en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband in de tijdsduur dat men in de buurt woont en bereidheid tot burenhulp.
- Reden om niet aan onderzoek mee te willen doen.

Hieronder zullen we de genoemde en andere relevante aspecten onderbrengen bij de verschillende deelvragen. Ook geven we per deelvraag aan tot welke concrete vraagstellingen we zijn gekomen. We verwijzen u daarvoor per deelvraag naar de bijbehorende vragen in de enquête. De enquête is opgenomen in bijlage 3. Een verantwoording van de enquêtevragen volgt in de paragraaf '*adequate toelichting op de gekozen formuleringen*'.

Deelvraag 1

- Wat is het effect ten aanzien van het contact met burens?
 - o Relevante aspecten:
 - Mate van contact tussen de burens
 - Mening over onderlinge omgang tussen burens
 - Zich veilig voelen in de buurt
 - Zich verantwoordelijk voelen voor de buurt
 - Algehele tevredenheid over de buurt
 - De activerende werking van het project in *bestaande* contacten tussen burens over het project.
 - De activerende werking van het project in *nieuwe* contacten met burens over het project.
 - (Duurzaamheid van) resultaten n.a.v. huiskamergesprek
 - o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 9, 10, 13, 14, 19, 20, 23 en 24 in de enquête.

Deelvraag 2

- Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?
 - o Relevante aspecten:

- Heeft er praktische hulp en/of ondersteunende zorg plaatsgevonden n.a.v. het huiskamergesprek of zijn hiervoor plannen gemaakt?
- Is er verandering opgetreden in wat mensen zelf zouden willen doen m.b.t. burenhulp en waar ze zelf behoefte aan hebben, door dit project?
- Is er verandering opgetreden ten aanzien van het willen raadplegen van burenhulp in noodsituaties en ten aanzien van het geraadpleegd willen worden door burenhulp in noodsituaties?
- Is er verband tussen leeftijd en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband tussen hechting aan de buurt en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband tussen koop- en huurwoning en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband in de tijdsduur dat men in de buurt woont en bereidheid tot burenhulp.
- o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 20, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31 en 32 in de enquête.

Deelvraag 3

- Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?
 - o Relevante aspecten:
 - Mate van vanzelfsprekendheid van burenhulp
 - Behoeft aan burenhulp
 - Bereidheid tot burenhulp
 - Belemmerende factoren ten aanzien van burenhulp
 - o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door vraag 26 in de enquête.

Deelvraag 4

- Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?
 - o Relevante aspecten:
 - Tijd die men aan onbetaald-/vrijwilligerswerk besteedt
 - Soort onbetaald-/vrijwilligerswerk men doet
 - Sinds wanneer men dit onbetaald-/vrijwilligerswerk doet
 - In welke mate de huiskamergesprekken helpen om op ideeën te komen van vrijwilligerswerk
 - o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 1, 2 en 3 in de enquête.

Deelvraag 5

- Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?
 - o Relevante aspecten:
 - Deelname aan activiteiten
 - Wensen met betrekking tot deelname aan activiteiten
 - Het belang dat gehecht wordt aan ontmoetingsplaatsen waar gebruik van gemaakt wordt en de activiteiten die gedaan worden.
 - In welke mate de huiskamergesprekken helpen om op ideeën te komen van activiteiten en gelegenheden om elkaar te ontmoeten.
 - o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 4, 5 en 33 in de enquête.

Deelvraag 6

- Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Relevante aspecten:
 - Mate van contact met de buurt
 - Mate van tevredenheid over de buurt
 - Gezondheid
 - Financiën
 - Mening over burenhulp
 - o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door vraag 10 in de enquête.

Deelvraag 7

- Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Relevante aspecten:
 - Gezondheid
 - Financiën
 - Contacten in de buurt
 - Geen passende activiteiten
 - Reden om niet aan het huiskamergesprek mee te doen
 - o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 6, 7, 8, 10 in de enquête.

Deelvraag 8

- Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Relevante aspecten:
 - Mate van contact met de buurt
 - Mate van tevredenheid over de buurt
 - o Concrete vraagstellingen: Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door vraag 10 in de enquête.

Voor de beantwoording van de laatste drie vragen verwachten we tevens gebruik te kunnen maken van de antwoorden op de overige deelvragen.

De rol van de gespreksleider

- Wat is de rol van de gespreksleider tijdens het huiskamergesprek?
 - o Relevante aspecten:
 - de inleiding op het gesprek
 - de invloed tijdens het gesprek.
 - eventuele andere opvallendheden
 - o Concrete vraagstellingen: op deze deelvraag willen we geen antwoord krijgen door middel van de enquête, maar door middel van onze observaties van het huiskamergesprek. Voor de operationalisatie van aspecten in concrete formuleringen voor dit onderdeel verwijzen wij u naar het bijgevoegde observatieschema (bijlage 4).

2.4 Relevante aspecten voor zover mogelijk onderbouwd met literatuurgegevens

De relevante aspecten komen voort uit:

- De nulmeting en de huiskamergesprekken in de eerste drie straten. Om welke aspecten het hierbij gaat, is hierboven benoemd.

- Relevante noties uit de literatuur. Deze zijn beschreven in de eerste twee hoofdstukken van ons Plan van Aanpak.
- We stellen onze vragen op een manier die wordt beschreven in *Basisboek methoden en technieken* (Baarda, D.B. & de Goede, M.P.M., 2006) en *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn* (F. Migchelbrink, 2000/2001).

2.5 Adequate toelichtingen op gekozen formuleringen

Hieronder volgt een verantwoording van de enquêtevragen. We zullen per vraag aangeven waarom we ervoor hebben gekozen deze in onze enquête op te nemen, wat voor soort vraag het is en hoe de vraag is gesteld. Omdat we naast de antwoorden op onze deelvragen ook een beeld willen krijgen van de participatie van de respondenten in het project en hoe zij het project hebben ervaren, hebben we ook daarover enkele vragen opgenomen in de enquête. Ook deze zullen we verantwoorden.

Een gedeelte van de vragen zijn gelijk aan vragen uit de vragenlijst van het Woononderzoek (module Woningmarkt 2006) van het Ministerie van VROM. Dit betreft een landelijk onderzoek. De resultaten komen in de eerste helft van 2007 beschikbaar. Hierdoor is vergelijking van de cijfers met landelijke cijfers mogelijk. Dit geldt voor de vragen 1, 7, 8, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42. Dit geldt voor een gedeelte van de stellingen in vraag 26. Een aantal stellingen hieruit zijn bovendien ook terug te vinden in het Zwolse Omnibusonderzoek. De vragen 27 en 28 zijn vergelijkbaar met een aantal vragen uit het Zwolse Omnibusonderzoek.

De opdrachtgever heeft de resultaten van het Woon- onderzoek opgevraagd.

Deelvraag 1

- Wat is het effect ten aanzien van het contact met burens?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 9, 10, 13, 14, 19, 20, 23 en 24 in de enquête. Een verantwoording van de vragen volgt hieronder.
 - o (9) In de nulmeting is de mensen gevraagd een mening te geven over de buurt waarin ze wonen, we doen dit nu opnieuw, om een eventueel verschil te meten. Dit betreft een open vraag, respondenten zullen wellicht iets over het contact met burens noemen, maar ook andere zaken kunnen aan de orde komen.
 - o (10) In de nulmeting is de respondenten gevraagd naar hun mening ten aanzien van de buurt, deze vraag komt terug in vraag 10 van de enquête. Deze vraag is opgesteld in een 5-punts Likertschaal. In de vraag staan 2 stellingen tav het contact met burens, een over het contact met directe burens en een over het contact met buurtbewoners. We meten hiermee het verschil in contact voor en na de uitvoering van de methode.
 - o (13,14) We stellen de respondenten de vraag of de enquête heeft geleid tot contact met burens, vraag 13, en of zij daarbij nieuwe contacten hebben gelegd, vraag 14. Beide vragen zijn een ja/nee vraag.
 - o (19) We vragen de respondenten of ze door het huiskamergesprek in contact zijn gekomen met nieuwe burens. Dit is een ja/nee vraag.
 - o (20) We vragen de respondenten of ze na het huiskamergesprek contact hebben gehad met de ontmoette burens bij het huiskamergesprek en in welke vorm dit was. Dit betreft dus zowel de contacten die er al waren, als

de nieuwe contacten. Mensen die al eerder contact hadden gehad, maar wat verwaterd was kunnen dit hebben opgepakt, ook deze situatie wordt daarmee meegenomen in het onderzoek. Contact wordt in de volle breedte uitgevraagd, van elkaar groeten, tot bij elkaar op bezoek gaan of iets praktisch voor elkaar betekenen. Verder is er ook ruimte om zelf een omschrijving te geven aan het contact wat er is geweest.

- o (23) We vragen de respondenten of ze na het huiskamergesprek activiteiten hebben ondernomen met burens. In de nulmeting is gevraagd naar de activiteiten in de buurt, met deze vraag kunnen we het verschil meten van voor en na het huiskamergesprek. Dit is een ja/ nee vraag, met ruimte om aan te geven welke activiteiten er geweest zijn.
- o (24) We stellen de respondenten de vraag of er ideeën zijn blijven liggen na het huiskamergesprek en we geven de ruimte om in te vullen welke ideeën dit zijn. Verschillende vormen van contact zouden hierin naar voren kunnen komen.

Deelvraag 2

- Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 20, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31 en 32 in de enquête. Een verantwoording van de vragen volgt hieronder.
 - o (20) We vragen de respondenten of ze na het huiskamergesprek contact hebben gehad met de ontmoette burens bij het huiskamergesprek en in welke vorm dit was. Dit betreft dus zowel de contacten die er al waren, als de nieuwe contacten. Mensen die al eerder contact hadden gehad, maar wat verwaterd was kunnen dit hebben opgepakt, ook deze situatie wordt daarmee meegenomen in het onderzoek. Contact wordt in de volle breedte uitgevraagd, van elkaar groeten, tot bij elkaar op bezoek gaan of iets praktisch voor elkaar betekenen. Verder is er ook ruimte om zelf een omschrijving te geven aan het contact wat er is geweest.
 - o (23) We vragen de respondenten of ze na het huiskamergesprek activiteiten hebben ondernomen met burens. In de nulmeting is gevraagd naar de activiteiten in de buurt, met deze vraag kunnen we het verschil meten van voor en na het huiskamergesprek. Dit is een ja/ nee vraag, met ruimte om aan te geven welke activiteiten er geweest zijn. Verschillende vormen van praktische hulp en ondersteunende zorg zouden hierin naar voren kunnen komen.
 - o (24) We stellen de respondenten de vraag of er ideeën zijn blijven liggen na het huiskamergesprek en we geven de ruimte om in te vullen welke ideeën dit zijn. Verschillende vormen van praktische hulp en ondersteunende zorg zouden hierin naar voren kunnen komen.
 - o (27) In deze vraag noemen we allerlei dingen die burens onderling voor elkaar kunnen doen, van aandacht tonen voor elkaar tot het doen van klusjes. De respondenten worden gevraagd wat ze kunnen en willen doen voor mensen in hun straat. Ze kunnen daarbij meerdere antwoorden aankruisen.

- o (28) In deze vraag noemen we allerlei dingen die burens onderling voor elkaar kunnen doen, van aandacht tonen voor elkaar tot het doen van klusjes. De respondenten worden gevraagd waar ze behoefte aan hebben van mensen in hun straat of waar ze blij van zullen worden als iemand van de straat dit voor hen zou doen. Ze kunnen daarbij meerdere antwoorden aankruisen.
- o (29) In de nulmeting wordt de vraag gesteld *op wie* de respondent een beroep kan doen in een noodsituatie voor praktische hulp of ondersteunende zorg. Als voorbeelden worden genoemd plotselinge ziekte of het breken van een been. Verschillende opties worden genoemd en men mag meerdere opties aankruisen. Door deze vraag terug te laten komen in de enquête willen we meten welk effect het huiskamergesprek heeft gehad op deze vorm van hulp.
- o (30) Deze vraag slaat terug op vraag 29 en is ook gesteld in de nulmeting. Met deze vraag willen we meten of de mensen die hulp verlenen in noodsituaties in de buurt wonen of daarbuiten. Respondenten kunnen meerdere mogelijkheden aankruisen.
- o (31) In de nulmeting wordt de vraag gesteld *wie op* de respondent een beroep kan doen in een noodsituatie voor praktische hulp of ondersteunende zorg. Als voorbeelden worden genoemd plotselinge ziekte of het breken van een been. Verschillende opties worden genoemd en men mag meerdere opties aankruisen. Door deze vraag terug te laten komen in de enquête willen we meten welk effect het huiskamergesprek heeft gehad op deze vorm van hulp.
- o (32) Deze vraag slaat terug op vraag 31 en is ook gesteld in de nulmeting. Met deze vraag willen we meten of de respondent die hulp verleent in noodsituaties dit doet aan mensen die in de buurt wonen of daarbuiten. Respondenten kunnen meerdere mogelijkheden aankruisen.

Deelvraag 3

- Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door vraag 26 in de enquête. Een verantwoording van de vraag volgt hieronder.
 - o (26) In deze vraag worden 13 stellingen voorgelegd aan de respondent ten aanzien van hun mening over burenhulp. Deze vraag is ook gesteld in de nulmeting, zodat het effect van de methode goed te meten is. De vraag is opgesteld met een 5-punts Likertschaal. Over de volgende stellingen wordt van de respondenten hun mening gevraagd:
 - Het is vanzelfsprekend dat burens elkaar helpen
 - Ik zou willen dat mijn burens me wat vaker hielpen
 - Ik kom tijd tekort om mijn burens te helpen
 - Ik heb geen idee waar mijn burens hulp bij zouden willen hebben
 - Ik ken mijn burens goed genoeg om ze om hulp te vragen
 - Ik heb mijn burens wel eens om hulp gevraagd, maar men wilde niet helpen
 - Ik heb mijn burens wel eens om hulp gevraagd, maar men had geen tijd

- Mijn buren zullen direct voor me klaarstaan als ik hulp nodig heb
- Ik heb teveel eigen zorgen om me ook druk te maken om de zorgen van mijn buren
- Ik ben bang dat mijn buren negatief reageren als ik ze om hulp vraag
- Ik ben te verlegen om mijn hulp aan te bieden aan buren
- Mijn buren hebben nergens hulp bij nodig
- Ik ken mijn buren goed genoeg om ze te vragen of ze hulp nodig hebben

Deelvraag 4

- Wat is het effect ten aanzien van het doen van onbetaald/ vrijwilligerswerk?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 1, 2 en 3 in de enquête. Een verantwoording van de vragen volgt hieronder.
 - o (1, 2, 3) In de nulmeting waren 7 vragen naar betaald en onbetaald werk. Deze vragen leverden niet allemaal relevante informatie op. In overleg met de opdrachtgever hebben we 3 vragen geformuleerd. De eerste vraag geeft duidelijkheid over de tijdsbesteding aan betaald werk, studie / school, gezin / huishouden en onbetaald / vrijwilligerswerk. De tweede vraag geeft een specificatie van het onbetaald/ vrijwilligerswerk. De derde vraag geeft duidelijkheid over hoe lang mensen dit onbetaald/ vrijwilligerswerk al doen. Hier kan ook het eventuele verschil worden gemeten met de nulmeting.

Deelvraag 5

- Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 4, 5 en 33 in de enquête. Een verantwoording van de vragen volgt hieronder
 - o (4) Deze vraag gaat over de mate van tevredenheid over het aantal activiteiten die de respondent buiten de deur onderneemt. Deze vraag wordt ook gesteld in de nulmeting, het effect van de methode zou hier zichtbaar kunnen worden.
 - o (5) De respondent wordt gevraagd welke activiteiten hij meer zou willen ondernemen. Deze vraag wordt ook gesteld in de nulmeting, het effect van de methode zou hier zichtbaar kunnen worden. Dit is een open vraag.
 - o (33) De respondent wordt gevraagd om van verschillende ontmoetingsplaatsen en activiteiten aan te geven hoe belangrijk hij ze vindt voor het ontmoeten van mensen. Deze vraag is ook gesteld in de nulmeting, het effect van de methode zou hier zichtbaar kunnen worden. De vraag is opgesteld met een 5-punts Likertschaal.

Deelvraag 6

- Wat zijn succesfactoren voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door vraag 10 in de enquête. Een verantwoording van de vraag volgt hieronder
 - o (10) In de nulmeting is de respondenten gevraagd naar hun mening ten aanzien van de buurt, deze vraag komt terug in vraag 10 van de enquête. Deze vraag is opgesteld in een 5-punts Likertschaal. In de vraag staan 5

stellingen succesfactoren tav hun inzet in het contact met burens. We meten hiermee het verschil in contact voor en na de uitvoering van de methode.

- Als ik op vakantie ga, zeg ik dat even tegen de burens
- De bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk
- Als ik op vakantie ga, zeg ik dat even tegen de burens
- Ik voel mij mede verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt.
- Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt.

Deelvraag 7

- Wat zijn belemmeringen voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door de vragen 6, 7, 8, 10 in de enquête. Een verantwoording van de vragen volgt hieronder
 - o (6) In deze vraag worden een aantal mogelijke belemmeringen voorgelegd tav het ondernemen van activiteiten buiten de deur. Respondenten mogen meerdere antwoorden aankruisen. De vraag is ook gesteld in de nulmeting, zodat vergelijken mogelijk is. Genoemde belemmeringen zijn:
 - Mijn gezondheid staat me in de weg
 - De gezondheid van iemand anders uit mijn huishouden is een belemmering
 - Mijn financiële middelen zijn niet toereikend
 - Ik zou niet weten welke activiteiten bij mij zouden passen
 - Anders, nl.....
 - o (7) In deze vraag wordt de mate gezondheid van de respondent onderzocht. Respondenten worden gevraagd 1 antwoord aan te kruisen. Deze vraag is ook gesteld in de nulmeting.
 - o (8) Respondenten worden gevraagd aan te geven of ze last hebben van een of meer langdurige ziekten, aandoeningen of handicaps. Dit zou een belemmering kunnen zijn in de mate van activiteit buitenshuis, praktische hulp en ondersteunende zorg aan anderen. Dit is een ja/ nee vraag.
 - o (10) In de nulmeting is de respondenten gevraagd naar hun mening ten aanzien van de buurt, deze vraag komt terug in vraag 10 van de enquête. Deze vraag is opgesteld in een 5-punts Likertschaal. In de vraag staan 2 stellingen belemmeringen tav hun inzet in het contact met burens. We meten hiermee het verschil in contact voor en na de uitvoering van de methode.
 - Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen
 - Ik ben bang in deze buurt om lastiggevallen of beroofd te worden

Deelvraag 8

- Wat zijn randvoorwaarden voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Op deze deelvraag willen we een antwoord krijgen door vraag 10 in de enquête. Een verantwoording van de vraag volgt hieronder
 - o (10) In de nulmeting is de respondenten gevraagd naar hun mening ten aanzien van de buurt, deze vraag komt terug in vraag 10 van de enquête. Deze vraag is opgesteld in een 5-punts Likertschaal. In de vraag staan 3 stellingen randvoorwaarden tav hun inzet in het contact met burens. We

meten hiermee het verschil in contact voor en na de uitvoering van de methode.

- Ik voel mij thuis in deze buurt.
 - Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks
 - Ik ben bang in deze buurt om lastiggevallen of beroofd te worden
- Wat is de participatie van de respondent in het project?
- o Op deze vraag willen we antwoord verkrijgen door het stellen van enquêtevragen 11,12,15,16, 17,18,44. Een verantwoording van de vragen volgt hieronder
 - (11) enquête ontvangen, ja/ nee vraag
 - (12) enquête ingestuurd, ja/ nee vraag
 - (15) uitnodigingsbrief ontvangen voor huiskamergesprek, ja/nee vraag
 - (16) persoonlijke uitnodiging aan de deur voor huiskamergesprek gehad, ja/ nee vraag
 - (17) aanwezigheid huiskamergesprek, ja/nee vraag
 - (18) reden afwezigheid bij huiskamergesprek, 3 opties, mogelijkheid tot het invullen van persoonlijke reden
 - (44) adresopgave om het resultaat van het project te ontvangen
- Hoe heeft de respondent het project ervaren?
- o Op deze vraag willen we antwoord verkrijgen door het stellen van enquêtevragen 21,22, 25. Een verantwoording van de vragen volgt hieronder
 - o (21) mening over eigen ervaring over het huiskamergesprek, open vraag
 - o (22) mening over effect huiskamergesprek, open vraag
 - o (25) participatie bij opnieuw organiseren van het huiskamergesprek en de reden daarvan, ja/ nee vraag, met ruimte voor het aangeven van de reden

2.6 *Formulering vragen is eenduidig*

Bij het schrijven van de enquête hebben we er op gelet de vragen zo te formuleren dat deze slechts voor één uitleg vatbaar zijn. Ook in de antwoordmogelijkheden hebben we geprobeerd zo duidelijk mogelijk te zijn, om zo concreet mogelijk onze deelvragen te kunnen beantwoorden. In de enquête staat één dubbele vraag. In de nulmeting kwamen hierin echter geen onduidelijkheden naar voren en we hebben ervoor gekozen deze vraag zo te laten staan, dit betreft vraag 20. Verder worden de respondenten een aantal keer gevraagd hun ja en nee van reden te voorzien. Wij verwachten hierin echter geen onduidelijkheid. Bij de verwerking kan in elk geval een ja of nee genoteerd worden.

2.7 *Formulering vragen is zo eenvoudig mogelijk*

We hebben ingewikkelde taal geprobeerd te vermijden en een voorbeeld gegeven waar dit nodig was voor de interpretatie.

2.8 Formulering vragen is neutraal en dus niet suggestief

We hebben de vragen zo gesteld dat ze niet uitgaan van een vooroordeel of aannames. Ze zijn neutraal gesteld.

2.9 Antwoordmogelijkheden zijn voldoende uitputtend

We hebben bij een aantal vragen meerdere antwoordmogelijkheden gegeven, daarnaast hebben we altijd ruimte gelaten om de respondent zelf een antwoord te laten formuleren.

2.10 Antwoordmogelijkheden zijn voldoende uitsluitend

Antwoordmogelijkheden zijn concreet geformuleerd, het ene antwoord heeft geen overlap met het andere antwoord van waaruit gekozen kan worden.

2.11 Wijze van verwerking is duidelijk beschreven en haalbaar (welke conclusies op basis van welke informatie?)

De enquêtevragen worden ingevoerd in SPSS. Hercodering zal plaatsvinden bij een aantal vragen. De gegevens die antwoord geven op onze gestelde onderzoeksvraag en deelvragen zullen wij interpreteren. Het gegevensbestand zal verder worden overgedragen aan de opdrachtgever.

3. Kwalitatief onderzoek, observatie huiskamergesprekken

3.1 Verantwoording keuze onderzoekseenheden

Om de keuze voor onze onderzoekseenheden te verantwoorden, nemen we ons uitgangspunt in de vraagstelling van ons onderzoek (Plan van Aanpak, paragraaf 2.2.). We willen door middel van ons onderzoek het effect meten van de huiskamergesprekken op de bereidheid tot maatschappelijke inzet van bewoners van 13 straten in de wijk Aalanden-Oost in Zwolle. Onze centrale onderzoekseenheid is daarom de 13 straten in Aalanden-Oost. Over deze straten willen we uiteindelijk tot een uitspraak komen met betrekking tot de bereidheid tot maatschappelijke inzet. De samenstellende elementen zijn de bewoners van deze straten.

Ook kunnen we zeggen dat het huiskamergesprek zelf onderzoekseenheid is, omdat we ook uitspraken en aanbevelingen zullen doen over de methodiek van het huiskamergesprek en de invloed van de groepsleider. Hiermee wordt het huiskamergesprek zelf ook onderwerp van ons onderzoek.

Waarom willen we de huiskamergesprekken observeren? Door het observeren van de huiskamergesprekken, slaan we meerdere vliegen in één klap. De observatie is belangrijk om aanbevelingen te doen over de methodiek als zodanig. Verder kunnen we naar aanleiding van de observaties uitspraken doen over de invloed van de gespreksleider op het huiskamergesprek. Ook krijgen we door observatie directe informatie over de mening van buurtbewoners ten aanzien van onderlinge informele zorg en over het contact tussen de deelnemers c.q. de sociale cohesie in de buurt.

3.2 Uitwerking deelvragen in relevante aspecten

In de uitwerking van de deelvragen in relevante aspecten met betrekking tot de enquête noemen we enkele aandachtspunten die naar voren zijn gekomen vanuit de nulmeting en de huiskamergesprekken in de eerste drie straten. Hiervan zijn de volgende aandachtspunten ook relevant voor het huiskamergesprek:

- Helpen de huiskamergesprekken om op ideeën te komen van vrijwilligerswerk of andere gelegenheden om elkaar te ontmoeten.
- De rol van de gespreksleider in de huiskamergesprekken.
- Is er verband tussen leeftijd en bereidheid tot burenhulp.

- Is er verband tussen hechting aan de buurt en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband tussen koop- en huurwoning en bereidheid tot burenhulp.
- Is er verband in de tijdsduur dat men in de buurt woont en bereidheid tot burenhulp

De rol van de gespreksleider en de leeftijd van de deelnemers zijn als specifieke aandachtspunten in ons observatieschema voor de huiskamergesprekken opgenomen. Of de huiskamergesprekken helpen om op ideeën te komen van vrijwilligerswerk of gelegenheden om elkaar te ontmoeten, moet blijken uit de gesprekken zelf. De laatste drie punten (hechting aan de buurt, koop of huurwoning, tijdsduur dat men in de buurt woont) zullen naar voren komen in de voorstellingsronde aan het begin van elk huiskamergesprek.

Verder zijn als relevante aspecten in ons observatieschema de volgende punten opgenomen:

- Het bekend zijn van de deelnemers met elkaar
- De inleiding van de groepsleider
- De invloed van de groepsleider
- Het gedrag en de verandering van gedrag van de deelnemers
- De mening t.a.v. burenhulp a.d.h.v. stellingen
- Het verloop van het koffiemoment
- De afsluiting
- Informatie over het vervolg
- Het napraten
- Aantal mannen/vrouwen dat deelneemt
- Afkomst van de deelnemers (binnen of buiten Zwolle)

Het observatieschema is ter inzage opgenomen in bijlage 5 bij dit verslag.

Als we de relevante aspecten onderbrengen bij de verschillende deelvragen, dan ziet dat er als volgt uit:

Deelvraag 1

- Wat is het effect ten aanzien van het contact met burenen?
 - o Relevante aspecten:
 - Het bekend zijn van de deelnemers met elkaar
 - Het verlopen van het koffiemoment
 - Het napraten
 - Indruk van de sfeer

Deelvraag 2

- Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burenen?
 - o Relevante aspecten:
 - Is er verband tussen leeftijd en bereidheid tot burenhulp?
 - Is er verband tussen hechting aan de buurt en bereidheid tot burenhulp?
 - Is er verband tussen koop- en huurwoning en bereidheid tot burenhulp?
 - Is er verband in de tijdsduur dat men in de buurt woont en bereidheid tot burenhulp?

Deelvraag 3

- Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?
 - o Relevante aspecten:
 - De mening t.a.v. burenhulp a.d.h.v. stellingen

Deelvraag 5

- Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?
 - o Relevante aspecten:
 - Helpen de huiskamergesprekken om op ideeën te komen van vrijwilligerswerk of andere gelegenheden om elkaar te ontmoeten.

Deelvraag 6, 7 en 8

- Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
- Wat zijn randvoorwaarden ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?
 - o Relevante aspecten:
 - Mate van contact
 - Mate van bereidheid tot onderlinge informele zorg

Het antwoord op de laatste drie deelvragen moet blijken uit de mate van het onderlinge contact en de bereidheid tot onderlinge informele zorg.

De rol van de gespreksleider

- Wat is de rol van de gespreksleider tijdens het huiskamergesprek?
 - o Relevante aspecten:
 - de inleiding op het gesprek
 - de invloed tijdens het gesprek.
 - eventuele andere opvallendheden

3.3 Relevante aspecten voor zover mogelijk onderbouwd met literatuurgegevens

De relevante aspecten komen voort uit:

- De nulmeting en de huiskamergesprekken in de eerste drie straten. Om welke aspecten het hierbij gaat, is hierboven al benoemd.
- Relevante noties uit de literatuur. Deze zijn beschreven in de eerste twee hoofdstukken van ons Plan van Aanpak.
- We gaan te werk op een manier die wordt beschreven in *Kwalitatief Onderzoek* (Baarda en de Goede, 2001) en *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn* (F. Migchelbrink, 2000/2001).

3.4 Operationalisatie van aspecten in concrete vraagstellingen of observatiepunten

Voor de operationalisatie van aspecten in concrete formuleringen verwijzen wij u naar het bijgevoegde observatieschema (bijlage 4).

3.5 Wijze van vastleggen gegevens beschreven

De observatie wordt gedaan aan de hand van het observatieschema voor het huiskamergesprek. De observator werkt zijn aantekeningen uit in een verslag. Dit verslag wordt ter goedkeuring voorgelegd aan Marja Jager-Vreugdenhil (opdrachtgever). De goedgekeurde versie wordt verstuurd aan de deelnemers van het huiskamergesprek en de overige bewoners van de straat waar het huiskamergesprek heeft plaatsgevonden.

3.6 *Wijze van verwerking duidelijk beschreven en haalbaar*

De observatieverslagen worden uitgewerkt aan de hand van een van te voren opgesteld observatieschema. Hierdoor kunnen we gericht observeren en beschrijven we alleen relevante informatie. Het observatieschema functioneert hierdoor als een controlemiddel. De observatieverslagen zullen we per deelvraag interpreteren. Om tot een overwogen antwoord op de vraagstelling te komen, integreren we de gegevens die we hebben verzameld door middel van literatuurstudie, de enquête, de observatie van de huiskamergesprekken en het interview met sleutelinformanten. Dit zal ons behoeden voor al te snelle conclusies op basis van alleen de observaties.

4. **Kwalitatief onderzoek, interview**

4.1 *Verantwoording keuze onderzoekseenheden*

Om de keuze voor onze onderzoekseenheden te verantwoorden, nemen we ons uitgangspunt in de vraagstelling van ons onderzoek (Plan van Aanpak, paragraaf 2.2.). We willen door middel van ons onderzoek het effect meten van de huiskamergesprekken op de bereidheid tot maatschappelijke inzet van bewoners van 13 straten in de wijk Aalanden-Oost in Zwolle. Onze centrale onderzoekseenheid is daarom de 13 straten in Aalanden-Oost. Over deze straten willen we uiteindelijk tot een uitspraak komen met betrekking tot de bereidheid tot maatschappelijke inzet. De samenstellende elementen zijn de bewoners van deze straten.

Ook kunnen we zeggen dat het huiskamergesprek zelf onderzoekseenheid is, omdat we ook uitspraken en aanbevelingen zullen doen over de methodiek van het huiskamergesprek en de invloed van de groepsleider. Hiermee wordt het huiskamergesprek zelf ook onderwerp van ons onderzoek.

Aan het begin van het project zijn een aantal sleutelfiguren in de wijk benaderd voor een interview. Het doel hiervan was dat het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'* niet alleen een activiteit zou zijn van Welzijn Ouderen en de Vrijwilligerscentrale, maar dat het gesteund werd door organisaties in de wijk. Daarbij zou gebruik gemaakt kunnen worden van hun kennis over de wijk Aalanden-Oost en de mensen die er wonen, bijvoorbeeld ten aanzien van: de mate waarin wijkbewoners vrijwilligerswerk doen; de sfeer en het onderlinge contact van bewoners in de wijk; mogelijke succesfactoren of belemmeringen voor het doen van vrijwilligerswerk.

Deze sleutelfiguren benaderen we aan het einde van het project opnieuw voor een interview. We willen van hen weten wat ze verder van het project hebben meegekregen en wat volgens hen het effect is van het project. Het mooiste zou natuurlijk zijn dat er veranderingen hebben plaatsgevonden, bijvoorbeeld ten aanzien van het aantal aanmeldingen van nieuwe vrijwilligers of het omzien naar elkaar. Als dit het geval is, willen we weten of de sleutelfiguren deze veranderingen in verband brengen met het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'* of mogelijk nog specifiek, met de huiskamergesprekken.

We verwachten dat het moeilijk is om een dergelijk verband aan te tonen, aangezien diverse factoren mede van invloed kunnen zijn op eventuele veranderingen. We zullen daarom onze vragen zo concreet en specifiek mogelijk formuleren.

Naast de sleutelfiguren die eerder zijn benaderd zullen we nu ook andere sleutelfiguren benaderen. Dit betreft onder andere woningbouwvereniging SWZ, de huismeester van de flats aan de Dollard en Haringvliet, Corrie Bovenberg en Dineke Liesting van Welzijn Ouderen Zwolle. We benaderen deze sleutelfiguren in verband met het niet tot stand

komen van de huiskamergesprekken in de straten Dollard, Haringvliet, Hofbeek en Barneveldsebeek. Mogelijk krijgen we informatie waarmee we meer zicht krijgen op factoren die hierbij een rol zouden kunnen spelen.

Een overzicht van alle te benaderen sleutelfiguren vindt u in bijlage 6.

4.2 Uitwerking deelvragen in relevante aspecten en operationalisatie in concrete vraagstellingen

Hieronder werken we de deelvragen van ons onderzoek uit in aspecten die we relevant vinden om te onderzoeken door middel van een interview met sleutelfiguren. Vervolgens zetten we deze aspecten om in vragen voor ons interview (operationalisatiefase).

We zullen de sleutelfiguren ook enkele algemene vragen stellen over hun betrokkenheid bij het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'*. De relevante aspecten en concrete vraagstellingen hiervan geven we hieronder eerst weer.

Algemene vragen t.a.v. betrokkenheid sleutelfiguur

o Relevante aspecten:

- We willen van de sleutelfiguren graag weten wat zij daadwerkelijk hebben vernomen van het project. Wat hebben ze gehoord en gezien. Dit willen we doen door middel van vragen ten aanzien van de deelvragen en een vraag over de indruk van de deelname aan het project.
- Dit willen we vergelijken met de daadwerkelijke deelname en individuele meningen van de bewoners zelf, wat we meten door middel van de enquête.

o Concrete vraagstellingen:

- Wat heeft u gemerkt van de uitvoering van het project ha buurman?
- Heeft u een reactie gehoord op de:
 - Folder/ flyer van *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'*?
 - Enquêtes, nulmeting en effectmeting
 - Huiskamergesprekken

Deelvraag 1

- Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?

o Relevante aspecten:

- Effect kan omschreven worden als aan- of aanmelding bij de genoemde organisaties: clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen.
- De vraag is of deze aan- of afmeldingen relatie hebben met het project. De sleutelfiguur kan ons wellicht vertellen of de aan- of afgemelde persoon meegedaan heeft aan het project, of ermee in aanraking is geweest.

o Concrete vraagstellingen:

- Zijn er nieuwe aanmeldingen of afmeldingen uit Aalanden- Oost bij de genoemde instanties?
- Ziet u verband met het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'*?

Deelvraag 2:

- Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens?

- o Relevante aspecten:
 - Effect kan omschreven worden als aan- of afmelding bij genoemde organisaties, voor aanvraag of aanbod van praktische hulp of ondersteunende zorg.
 - De vraag is of deze aan- of afmeldingen relatie hebben met het project. De sleutelfiguur kan ons wellicht vertellen of de aan- of afgemelde persoon meegedaan heeft aan het project, of ermee in aanraking is geweest.
- o Concrete vraagstellingen:
 - Zijn er mensen uit Aalanden- Oost die zich hebben aangemeld als vrijwilliger om praktische hulp en ondersteunende zorg te bieden?
 - Ziet u verband met het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'*?

Deelvraag 3:

- Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?
 - o Relevante aspecten:
 - Effect kan omschreven worden als aan- of afmelding bij genoemde organisaties als vrijwilliger
 - De vraag is of deze aan- of afmeldingen relatie hebben met het project. De sleutelfiguur kan ons wellicht vertellen of de aan- of afgemelde persoon meegedaan heeft aan het project, of ermee in aanraking is geweest.
 - o Concrete vraagstellingen:
 - Zijn er mensen uit Aalanden- Oost die zich hebben aangemeld als vrijwilliger?
 - Ziet u verband met het project *'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'*?

Deelvraag 4:

- Wat zijn randvoorwaarden voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?
 - o Relevante aspecten:
 - Met maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau wordt in deze vraagstelling bedoeld het bieden van praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens. (zie begrippenlijst)
 - Randvoorwaarden kunnen zijn:
 - Mensen voelen zich veilig in hun buurt
 - o Concrete vraagstelling:
 - Wat denkt u dat mensen nodig hebben (randvoorwaarden) om praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens te geven?

Deelvraag 5:

- Wat zijn belemmeringen voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?
 - o Relevante aspecten:
 - Met maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau wordt in deze vraagstelling bedoeld het bieden van praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens. (zie begrippenlijst)
 - Belemmeringen kunnen zijn

- Slechte gezondheid van bewoner of van iemand in zijn/ haar huishouden
- Handicap
- Te weinig financiële middelen
- Veel financiële middelen, snel professionele hulp ingeschakeld
- o Concrete vraagstelling:
 - Wat denkt u dat mensen belemmert (belemmeringen) om praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en buren te geven?

Deelvraag 6:

- Wat zijn succesfactoren voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?
 - o Relevante aspecten:
 - Met maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau wordt in deze vraagstelling bedoeld het bieden van praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en buren. (zie begrippenlijst)
 - Succesfactoren kunnen zijn:
 - Bestaand contact met de buren
 - Mensen voelen zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt
 - o Concrete vraagstelling:
 - Wat denkt u dat mensen stimuleert (succesfactoren) om praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en buren te geven?

4.3 *Relevante aspecten voor zover mogelijk onderbouwd met literatuurgegevens*

De relevante aspecten komen voort uit:

- De rapportage van de eerder gehouden interviews met sleutelfiguren (bijlage 1). We willen in de interviews aansluiten bij de informatie die we uit eerdere interviews hebben verkregen.
- De beschrijving van onze verwachtingen ten aanzien van het project *Ha Buurman, Ha Buurvrouw* (zie Plan van Aanpak paragraaf 1.3 en 2.2). Deze verwachtingen willen we toetsen door middel van het interview.
- Relevante noties uit de literatuur. Deze zijn beschreven in de eerste twee hoofdstukken van ons Plan van Aanpak.
- We stellen onze vragen op een manier die wordt beschreven in Kwalitatief Onderzoek (Baarda en de Goede, 2001) en Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn. (F. Migchelbrink, 2000/2001)

4.4 *Opzet/indeling interview vooraf beschreven*

In een korte introductie stellen we ons zelf voor. We vertellen dat we onderzoek doen naar het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*' in Aalanden-Oost en vragen of we de sleutelfiguur hier een paar vragen over mogen stellen.

Door middel van het interview willen we een antwoord krijgen op de zes deelvragen die hierboven worden geoperationaliseerd in concrete vraagstellingen. Bij elke concrete vraagstelling wordt tevens de vraag gesteld of betrokkene een verband ziet met het project '*Ha Buurman, Ha Buurvrouw*'. Op deze manier willen we voorkomen dat bepaalde veranderingen die zich tijdens het project hebben voorgedaan onterecht als effect van het project worden geïnterpreteerd.

Tenslotte vragen we de sleutelfiguur of hij/zij op de hoogte wil worden gehouden van de resultaten van ons onderzoek en of hij/zij nog vragen of opmerkingen heeft over het onderzoek.

Het interview is opgenomen in bijlage 7.

4.5 Wijze van vastleggen en verwerken gegevens beschreven en haalbaar

Met toestemming van de sleutelfiguren die we zullen interviewen, willen we de interviews zoveel mogelijk telefonisch afnemen. Tijdens het gesprek maken we aantekeningen van de antwoorden die de sleutelfiguur geeft op de gestelde vragen. De aantekeningen worden in verslagvorm uitgewerkt, waarna het per mail naar de geïnterviewde persoon gestuurd zal worden ter goedkeuring. Eventuele onjuistheden in het verslag kunnen op deze manier worden voorkomen.

Op basis van de goedgekeurde verslagen zullen wij de gegevens die antwoord geven op onze onderzoeksvraag en deelvragen interpreteren en beschrijven in de eindrapportage. Om tot een overwogen antwoord op de vraagstelling te komen, integreren we de gegevens die we hebben verzameld door middel van literatuurstudie, de enquête, de observatie van de huiskamergesprekken en het interview met sleutelinformanten. Dit zal ons behoeden voor al te snelle conclusies op basis van alleen de gehouden interviews.

Bijlage 2 Introductiebrief

**Gereformeerde
Hogeschool**

Geachte meneer of mevrouw,

In uw straat is een enquête gehouden en heeft een huiskamergesprek plaatsgevonden van het project 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw', een project in samenwerking met de Stichting Welzijn Ouderen Zwolle en de Vrijwilligerscentrale Zwolle.

Wij zijn als onderzoekers van de Gereformeerde Hogeschool bij het project betrokken om het project stap voor stap te volgen. We hebben een enquête opgesteld en deze onderverdeeld in 3 delen. Deel 1 gaat over de activiteiten die u onderneemt. De vragen in deel 2 gaan over de eerdere enquête en het huiskamergesprek die in uw straat gehouden is. Ook als u hierbij niet aanwezig was willen we u vragen wat u heeft gemerkt van het project in de straat waar u woont en hoe het contact van u is met de burens in de straat. Tenslotte stellen we u in deel 3 nog een aantal algemene vragen over uw woon en leefsituatie.

We willen u vriendelijk verzoeken de enquête in te vullen. Eerdere deelname aan het onderzoek is niet noodzakelijk. Het invullen van de vragenlijst kost u ongeveer een kwartier.

Wat u invult in deze vragenlijst, wordt alleen voor het onderzoek gebruikt en zal vertrouwelijk worden behandeld; het zal bij de projectorganisatie van 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' niet bekend zijn wie precies wat heeft ingevuld. Als u de uitslag van het onderzoek wilt ontvangen kunt u aan het einde van de enquête uw naam en adresgegevens noteren, deze zullen losgekoppeld worden van de antwoorden die u heeft gegeven in de enquête.

U hoeft de vragenlijst niet op te sturen. Wij komen de vragenlijst over een week weer ophalen. Bent u dan niet thuis, dan laten we een antwoordenvelop achter.

Heeft u vragen of opmerkingen bij de vragenlijst, dan kunt u contact opnemen met Marja Jager-Vreugdenhil, per mail (mjager@gh-gpc.nl) of telefonisch (06 – 1294 1652). U kunt uw opmerkingen ook kwijt aan het einde van de enquête.

Alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Vriendelijke groet,

Marja Jager-Vreugdenhil, Simone Boven, Koos Luiten en Rik Leyder Havenstroom
Gereformeerde Hogeschool Zwolle (lectoraat Samenlevingsvraagstukken)

Bijlage 3 Enquête effectmeting

Deel 1 . De eerste vragen gaan over de activiteiten die u onderneemt en over de buurt waarin uw woont (vraag 1-10)

1. Hoeveel tijd besteedt u per week aan: <i>U kunt 0 uur invullen als u geen tijd besteed aan een genoemde tijdsbesteding.</i>	Betaald werk.....uur/ per week Studie / school..... uur/ per week Gezin / huishouden..... uur/ per week Onbetaald / vrijwilligerswerk uur/ per week * * Als u <u>wel</u> onbetaald/ vrijwilligerswerk verricht, ga naar <i>vraag 2</i>. Als u <u>geen</u> onbetaald/ vrijwilligerswerk verricht, ga naar <i>vraag 4</i>
2. Wat voor onbetaald/ vrijwilligerswerk is dit?	
3. Sinds wanneer doet u dit onbetaald/ vrijwilligerswerk?	Sinds
4. Wat vindt u van de hoeveelheid activiteiten die u buiten de deur onderneemt? <i>Kruis één antwoord aan.</i>	☐ Ik zou wel meer activiteiten buiten de deur willen hebben ☐ Ik heb precies genoeg activiteiten buiten de deur → <i>ga naar vraag 7</i> ☐ Ik heb meer dan genoeg activiteiten buiten de deur → <i>ga naar vraag 7</i>
5. Wat voor activiteiten zou u graag meer willen ondernemen?	

6. Wat staat u in de weg om meer activiteiten buiten de deur te ondernemen? U mag meerdere antwoorden aankruisen.	☐ Te druk met werk, gezin en andere dagelijkse bezigheden ☐ Mijn gezondheid staat me in de weg ☐ De gezondheid van iemand anders uit mijn huishouden is een belemmering ☐ Mijn financiële middelen zijn niet toereikend ☐ Ik zou niet weten welke activiteiten bij mij zouden passen ☐ Anders, nl.....
7. Hoe is over het algemeen uw gezondheid? <i>Kruis één antwoord aan.</i>	☐ zeer goed ☐ goed ☐ gaat wel ☐ soms goed en soms slecht ☐ slecht
8. Heeft u last van een of meer langdurige ziekten, aandoeningen of handicaps?	☐ ja ☐ nee
9. Vindt u dat mensen in deze buurt goed met elkaar omgaan? <i>Waarom wel/niet?</i>	☐ Ja, want ☐ Nee, want.....

10. We willen u een aantal uitspraken voorleggen die gaan over uw buurt. Wilt u van elke uitspraak aangeven of u het er mee eens bent?

Kruis bij elk antwoord steeds de mogelijkheid aan die het beste de reactie van de respondent weergeeft: 'helemaal eens', 'eens', 'niet eens en niet oneens', 'oneens' of 'helemaal oneens'.

	Helemaal eens	Eens	Niet eens, niet oneens	Oneens	Helemaal oneens
De bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk.	☐	☐	☐	☐	☐
Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel mij thuis in deze buurt.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb veel contact met mijn directe burenen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb veel contact met andere buurtbewoners.	☐	☐	☐	☐	☐
Als ik op vakantie ga, zeg ik dat even tegen de burenen	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel mij mede verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt.	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben bang in deze buurt om lastiggevalen of beroofd te worden.	☐	☐	☐	☐	☐

Deel 2. In het project 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' gaat het over hoe mensen met elkaar omgaan, en hoe ze elkaar als dat nodig is kunnen helpen en ondersteunen. De volgende vragen gaan over de eerder gehouden enquête en het huiskamergesprek. (vraag 11-33)
Eerdere deelname aan het onderzoek is niet noodzakelijk.

11. Heeft u al eens eerder een enquête ontvangen van het project 'Ha buurman, ha buurvrouw'?	☐ Ja ☐ Nee
12. Heeft u deze enquête ingestuurd?	☐ Ja ☐ Nee
13. Heeft u met uw burens in de straat gesproken over de enquête?	☐ Ja ☐ Nee
14. Heeft u daarbij nieuwe contacten gelegd?	☐ Ja ☐ Nee
15. Bent u door middel van een brief uitgenodigd voor een huiskamergesprek in uw straat?	☐ Ja ☐ Nee
16. Bent u door medewerkers van het onderzoek aan de deur uitgenodigd voor het huiskamergesprek?	☐ Ja ☐ Nee
17. Was u aanwezig bij het huiskamergesprek?	☐ Ja, → ga naar vraag 19 ☐ Nee

18. Wat was voor u de reden dat u niet bij het huiskamergesprek aanwezig was? U mag meerdere antwoorden aankruisen.	☐ Ik heb geen interesse in het onderzoek ☐ Ik had geen tijd ☐ Ik was het vergeten ☐ Anders, namelijk..... → ga naar vraag 25
19. Bent u door het huiskamergesprek in contact gekomen met burens die u niet kende?	☐ Ja ☐ Nee
20. Heeft u na het huiskamergesprek contact gehad met de burens die aanwezig waren bij het huiskamergesprek? U mag meerdere antwoorden aankruisen.	☐ Ja, we groeten elkaar ☐ Ja we zijn bij elkaar op bezoek geweest ☐ Ja, we hebben elkaar met iets praktisch geholpen, namelijk..... ☐ Anders, namelijk..... ☐ Nee
21. Hoe vond u het om aanwezig te zijn bij het huiskamergesprek?	
22. Wat is volgens u het effect van het huiskamergesprek?	

23. Hebben er activiteiten plaatsgevonden in de straat naar aanleiding van het huiskamergesprek?	☐ Ja, namelijk ☐ Nee
24. Zijn er ideeën blijven liggen voor de toekomst? Zo ja, welke?	☐ Ja, namelijk ☐ Nee
25. Als er opnieuw een huiskamergesprek georganiseerd zou worden, zou u daar dan naar toe gaan? <i>Waarom wel/niet?</i>	☐ Ja, want ☐ Nee, want

26. Hieronder staan een aantal uitspraken over 'burenhulp'. Wilt u aangeven of u het hiermee helemaal eens bent ('ja!'), eens ('ja'), niet eens/ niet oneens, oneens ('nee') of helemaal oneens ('neel')? *Kruis bij elke uitspraak één antwoord aan.*

	Ja!	Ja	Niet eens, niet oneens	Nee	Neel!
Het is vanzelfsprekend dat burens elkaar helpen	0	0	0	0	0
Ik zou willen dat mijn burens me wat vaker hielpen	0	0	0	0	0
Ik kom tijd tekort om mijn burens te helpen	0	0	0	0	0
Ik heb geen idee waar mijn burens hulp bij zouden willen hebben	0	0	0	0	0
Ik ken mijn burens goed genoeg om ze om hulp te vragen	0	0	0	0	0
Ik heb mijn burens wel eens om hulp gevraagd, maar men wilde niet helpen	0	0	0	0	0
Ik heb mijn burens wel eens om hulp gevraagd, maar men had geen tijd	0	0	0	0	0
Mijn burens zullen direct voor me klaarstaan als ik hulp nodig heb	0	0	0	0	0
Ik heb teveel eigen zorgen om me ook druk te maken om de zorgen van mijn burens	0	0	0	0	0
Ik ben bang dat mijn burens negatief reageren als ik ze om hulp vraag	0	0	0	0	0
Ik ben te verlegen om mijn hulp aan te bieden aan burens	0	0	0	0	0
Mijn burens hebben nergens hulp bij nodig	0	0	0	0	0
Ik ken mijn burens goed genoeg om ze te vragen of ze hulp nodig hebben	0	0	0	0	0

27. Hiernaast staan allerlei dingen die buren onderling voor elkaar kunnen doen, van aandacht tonen voor elkaar tot het doen van klusjes. Wat zou u kunnen en willen doen voor mensen in uw straat? <i>U mag meerdere antwoorden aankruisen.</i>	☐ Op bezoek gaan ☐ Groeten op straat ☐ Vragen hoe het met iemand gaat ☐ De vuilnis buiten zetten ☐ De planten water geven als iemand op vakantie is ☐ Boodschappen doen ☐ Kleine klusjes in huis doen ☐ Hulp bij het gebruik van de computer ☐ Af en toe schoonmaken ☐ Voorlezen ☐ Vervoer naar het ziekenhuis ☐ Oppassen ☐ In de tuin werken ☐ Anders, nl.
28. Hiernaast staan nog eens dezelfde vormen van 'burenhulp'. Aan welke daarvan heeft u zelf behoefte, of waar maakt iemand uit uw straat u blij mee? <i>U mag meerdere antwoorden aankruisen.</i>	☐ Op bezoek komen ☐ Groeten op straat ☐ Vragen hoe het met u gaat ☐ Uw vuilnis buiten zetten ☐ De planten water geven als u op vakantie bent ☐ Boodschappen doen ☐ Kleine klusjes in huis doen ☐ Hulp bij het gebruik van de computer ☐ Af en toe schoonmaken ☐ Voorlezen ☐ Vervoer naar het ziekenhuis ☐ Oppassen ☐ In de tuin werken ☐ Anders, nl.
29. Als u in een noodsituatie terecht komt - bijvoorbeeld: u wordt plotseling ziek of u breekt een been – wie kunt u dan om hulp vragen? <i>U mag meerdere antwoorden aankruisen.</i>	☐ mijn vader of moeder ☐ mijn kind, pleegkind, stiefkind, schoonzoon of schoondochter ☐ mijn broer of zus ☐ mijn man/vrouw/partner ☐ een vriend, vriendin of kennis ☐ een buurman of buurvrouw ☐ iemand anders, nl. ☐ ik weet niet wie ik om hulp zou kunnen vragen

30. Hierboven hebt u één of meerdere personen aangegeven bij wie u in een noodsituatie terecht kunt. Waar woont (wonen) deze persoon (personen)? U mag meerdere antwoorden aankruisen.	☐ bij mij in huis ☐ niet bij mij in huis, maar wel in dezelfde straat ☐ niet bij mij in de straat, maar wel in dezelfde buurt ☐ niet bij mij in de buurt, maar wel in Zwolle ☐ buiten Zwolle
31. Het kan ook gebeuren dat iemand anders in een noodsituatie terecht komt. Wie zou u in dat geval hulp willen bieden? U mag meerdere antwoorden aankruisen.	☐ mijn vader of moeder ☐ mijn kind, pleegkind, stiefkind, schoonzoon of schoondochter ☐ mijn broer of zus ☐ mijn man/vrouw/partner ☐ een vriend, vriendin of kennis ☐ een buurman of buurvrouw ☐ iemand anders, nl.
32. Hierboven hebt u één of meerdere personen aangegeven die bij u terecht kunnen in een noodsituatie. Waar woont (wonen) deze persoon (personen)? U mag meerdere antwoorden aankruisen.	☐ bij mij in huis ☐ niet bij mij in huis, maar wel in dezelfde straat ☐ niet bij mij in de straat, maar wel in dezelfde buurt ☐ niet bij mij in de buurt, maar wel in Zwolle ☐ buiten Zwolle

33. Wilt u van onderstaande ontmoetingsplaatsen en activiteiten aangeven hoe belangrijk u ze zelf vindt voor het ontmoeten van mensen?

	Ze er be lang rijk!	Be lang rijk	Niet be lang rijk, niet on be lang rijk	On be lang rijk	Ze er on be lang rijk	N.v.t.
Sport, sportclub of – vereniging	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hobby(club) of creatieve activiteit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gezelligheidsclub/soos	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Café	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kerk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Moskee	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Buurthuis	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een andere plaats of activiteit die hierboven niet genoemd is, namelijk:.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

**Deel 3. Tenslotte nog een aantal algemene vragen over uw woon en leefsituatie.
(vraag 34- 44)**

34. Sinds welk jaar woont u op dit adres?	 (jaartal)
35. Waar woonde u voordat u op dit adres kwam wonen? Is dat: <i>Kruis één antwoord aan.</i>	☐ Op een ander adres, maar wel in deze buurt ☐ Buiten deze buurt, maar wel in Zwolle ☐ Buiten Zwolle, maar wel in Nederland ☐ Buiten Nederland
36. In welk jaar bent u geboren?	
37. In welke plaats bent u geboren?	
38. Uit hoeveel personen bestaat het huishouden waartoe u behoort, uzelf meegerekend?	
39. Welke omschrijving past het best bij uw huishouden? <i>Kruis één antwoord aan.</i>	☐ één persoon ☐ echtpaar/vaste partners zonder thuiswonende kinderen ☐ echtpaar/vaste partners met thuiswonende kind(eren) ☐ echtpaar/vaste partners met thuiswonende kind(eren) en met ander(en) ☐ echtpaar/vaste partners met ander(en) ☐ een ouder met thuiswonende kind(eren) ☐ een ouder met thuiswonende kind(eren) en met ander(en) ☐ anders, nl.
40. Is de woning waar u nu woont een koop- of een huurwoning?	☐ koopwoning ☐ huurwoning

41. Wat is uw hoogst voltooide opleiding? <i>Kruis één antwoord aan.</i>	☐ geen ☐ lagere school, basisschool ☐ LBO (LTS, LEAO, LHNO) ☐ MAVO, MULO ☐ VMBO ☐ HAVO, ☐ MBO ☐ VWO, Atheneum, Gymnasium, HBS ☐ HBO ☐ universitaire opleiding ☐ andere opleiding in het buitenland ☐ anders, namelijk
42. Tot welke kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering rekent u zichzelf? <i>Kruis één antwoord aan.</i>	☐ Geen kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering ☐ Rooms-katholiek ☐ Protestantse Kerk in Nederland ☐ Een andere christelijke kerk of gemeente, nl. ☐ Islam ☐ Hindoeïsme ☐ Boeddhisme ☐ Anders, nl.
43. Zou u kunnen aangeven in welke categorie uw netto-maandinkomsten van uw huishouden ongeveer ligt? <i>Kruis één antwoord aan.</i>	☐ minder dan 1000 ☐ 1000 tot 2000 ☐ 2000 tot 3000 ☐ 3000 tot 4000 ☐ 4000 of meer

44. Dit is het einde van de enquête. Zou u de uitslag van het onderzoek toegestuurd willen krijgen? Zo ja, wilt u dan uw adres invullen?	☐ Nee ☐ Ja, mijn adres is:
--	---

Hartelijk dank!

Een onderzoeker van de Gereformeerde Hogeschool zal de vragenlijst volgende week bij u op komen halen. Bent u dan niet thuis, dan laten we een antwoordenvolop bij u achter zodat u de vragenlijst terug kunt sturen.

Heeft u nog opmerkingen of vragen na het invullen van deze vragenlijst, dan kunt u de ruimte hieronder daarvoor gebruiken.

Natuurlijk kunt u ook uw vragen of opmerkingen kwijt aan de onderzoeker die deze vragenlijst bij u komt ophalen.

**Een onderzoek van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle,
Lectoraat Samenlevingsvraagstukken**

**in opdracht van 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw'
een project van de Stichting Welzijn Ouderen Zwolle
en de Vrijwilligerscentrale Zwolle**

Bijlage 4 Brief bij niet thuis

**Gereformeerde
Hogeschool**

Geachte meneer of mevrouw,

Ongeveer een week geleden hebben wij op uw adres een enquête afgegeven of door de brievenbus gedaan met de vraag of u deze wilt invullen. Vandaag zijn we bij u aan de deur geweest om de enquête op te halen, maar u was op dat moment niet thuis. Graag ontvangen we alsnog de door u ingevulde enquête, zodat wij ook uw gegevens in ons onderzoek kunnen verwerken. Wilt u deze daarom in bijgaande envelop aan ons terug sturen? De envelop is voldoende gefrankeerd, er hoeven dus geen postzegels op.

Alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Vriendelijke groet,

Marja Jager-Vreugdenhil, Simone Boven, Koos Luiten en Rik Leyder Havenstroom
Gereformeerde Hogeschool Zwolle (lectoraat Samenlevingsvraagstukken)

Wij doen onderzoek naar het project 'Ha Buurman Ha Buurvrouw' in samenwerking met Stichting Welzijn Ouderen Zwolle en de Vrijwilligerscentrale Zwolle.

Bijlage 5 Observatieschema huiskamergesprekken

Datum		Straat	
Groepsleider		Observator	
Aantal aanwezig		Huisnummers	
Man		Leeftijd	
Vrouw		Leeftijd	
Afkomst	Zwolle		
	Buiten- Zwolle		

1) Kennen de mensen elkaar?

a. Ja, nee, aan welk gedrag is dat te merken?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) Wat is de inleiding van de groepsleider?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Invloed van de groepsleider?

a. Extra vragen, uitnodigend, stiltes etc

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Verandert het gedrag van de groepsleden tijdens de bijeenkomst?

a. Mate van openheid, interesse, onderling contact etc.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5) Vraag/ stelling+ reactie van de groep

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6) Wat gebeurt er tijdens het koffiemoment?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7) Hoe is de afsluiting?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8) Wat is er gezegd over het vervolg?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9) Overige opmerkingen

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10) Evt. blijven mensen napraten, waar gaan de gesprekken over?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bijlage 6 Overzicht sleutelfiguren

De volgende personen/instellingen zullen we benaderen voor een interview

- Dhr. Wellinghof, voorzitter wijkgemeenschap Aalanden
- Esther Meijer, medewerker Buurthulppost Aalanden
- Agnes Wille, medewerker Steunpunt Informele Zorg
- Dhr. van Hattum, wijkmanager Aalanden namens gemeente Zwolle
- Woningbouwvereniging SWZ
- Gerrit van der Kolk, huismeester van de flats aan de Dollard en Haringvliet
- Corrie Bovenberg en Dineke Liesting, Welzijn Ouderen Zwolle

Bijlage 7 Interview

Intro: ik bel u namens lectoraat samenlevingsvraagstukken van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle. Ongeveer een half jaar geleden bent u ook door ons gebeld (Marja Jager) over het project *Ha Buurman, Ha Buurvrouw* in Aalanden-Oost. Omdat het project nu bijna afgelopen is, wil ik u vragen of ik u hierover nogmaals een aantal vragen mag stellen.

Vragen 1 en 2 gaan over de uitvoering van het project *Ha Buurman, Ha Buurvrouw*

1. Wat heeft u gemerkt van de uitvoering van het project ha buurman?
2. Heeft u een reactie gehoord op de:
 - a. Folder/ flyer van Ha Buurman, Ha buurvrouw?
 - b. Enquêtes, nulmeting en effectmeting
 - c. Huiskamergesprekken

Vragen 3 en 4 gaan over deelvraag 1: Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?

3. Zijn er nieuwe aanmeldingen of afmeldingen uit Aalanden- Oost bij de genoemde instanties?
4. Ziet u verband met het project ha buurman?

Vragen 5 en 6 gaan over deelvraag 2: Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en bureu?

5. Zijn er mensen uit Aalanden- Oost die zich hebben aangemeld als vrijwilliger om praktische hulp en ondersteunende zorg te bieden?
6. Ziet u verband met het project ha buurman?

Vragen 7 en 8 gaan over deelvraag 3: Wat is het effect ten aanzien van de mate van bereidheid tot vrijwilligerswerk?

7. Zijn er mensen uit Aalanden- Oost die zich hebben aangemeld als vrijwilliger?
8. Ziet u verband met het project ha buurman?

Vraag 9 gaat over deelvraag 4: Wat zijn randvoorwaarden voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?

9. Wat denkt u dat mensen nodig hebben(randvoorwaarden) om praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en bureu te geven?

Vraag 10 gaat over deelvraag 5: Wat zijn belemmeringen voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?

10. Wat denkt u dat mensen belemmert (belemmeringen) om praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en bureu te geven?

Vraag 11 gaat over deelvraag 6: Wat zijn succesfactoren voor de bereidheid tot maatschappelijke inzet op individueel en collectief niveau?

11. Wat denkt u dat mensen stimuleert(succesfactoren) om praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burens te geven?

Vraag 12 en 13 zijn twee slotvragen

12. Wilt u op de hoogte gehouden te worden van de resultaten van ons onderzoek?
13. Heeft u nog vragen/opmerkingen?

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 8 Deelname onderzoek

Tabel 2: *Participatie respondent in het project*

Effectmeting: participatie van de respondent in het project					
Straat	Eerdere enquête ontvangen (nulmeting) (n=54)	Deze enquête ingestuurd (n=37)	Uitnodigingsbrief voor huiskamer-gesprek ontvangen (n=54)	Aan de deur uitgenodigd voor huiskamer-gesprek (n=50)	Aanwezig bij het huiskamer-gesprek (n=54)
Bolksbeek	0	0	6	4	2
Haarbeek	2	1	4	1	1
Slingerbeek	9	8	10	7	4
Tilligterbeek	2	1	3	4	1
Roelingsbeek	2	2	6	3	1
Bredebeek	1	2	3	3	1
Boomkesdiep	5	5	7	4	4
Puutbeek	4	2	7	5	2
Onbekend	0	0	0	0	0
Totaal	25	21	46	31	16
Totaal in %	46%	57%	85%	62%	30%

Tabel 3, 'Achtergrondkenmerken respondenten nulmeting en effectmeting en relevante gegevens Omnibusonderzoek 2007' (peildatum 1-9-2007)

Percentage van de respondenten per achtergrondkenmerk	Nulmeting (13straten Aalanden- Oost)	Effectmeting (8 straten met huiskamergesprek Aalanden-Oost)	Omnibus- onderzoek (geheel Aalanden)
Respondent woont hier vanaf:	n = 53	n = 52	
1972 t/m 1982	34 %	35 %	12%
1983 t/m 1992	15 %	25 %	14%
1993 t/m 2002	25 %	17 %	36%
2003 tot heden	16 %	23 %	38%
Vorig adres respondent:	n = 53	n = 52	
Op een ander adres in Aalanden	26 %	21 %	*
Buiten Aalanden, wel in Zwolle	47 %	52 %	*
Buiten Zwolle, wel in Nederland	25 %	23 %	*
Buiten Nederland	2 %	4 %	*
Geboortjaar	n = 49	n = 51	*
1967 en later (= tot 40 jaar)	24 %	14 %	54%
1947 t/m 1966 (= 40 tot 60 jaar)	51 %	55 %	29%
1946 en eerder (= 60 plus)	25 %	31 %	17%
Huishoudensgrootte	n = 49	n = 51	
1	14 %	24 %	*
2	43 %	29 %	*
3	29 %	14 %	*
4	10 %	20 %	*
5	2 %	6 %	*
6	2 %	8 %	*
Huishoudenssamenstelling	n = 49	n = 53	*
Eén persoon	14 %	23 %	*
Paar zonder kinderen	43 %	38 %	*
Paar met kinderen	29 %	34 %	*
Eén ouder met kinderen	10 %	6 %	*
Eén ouder met kinderen en anderen	2 %	0 %	*
Andere gezinssamenstelling	2 %	0 %	*
Koop- of huurwoning	n = 49	n = 53	*
Koop	57 %	77 %	24%
Huur	43 %	23 %	76%
Opleidingsniveau respondent	n = 49	n = 54	
LBO (LTS, LEAO, LHNO)	4 %	7 %	*
MAVO/MULO	18 %	7 %	*
VMBO	4 %	2 %	*
HAVO	8 %	7 %	*
MBO	33 %	17 %	*
VWO/HBS	0 %	6 %	*
HBO	20 %	46 %	*
Universitair	10 %	6 %	*
Anders	2 %	2 %	*
Religie	n = 50	n = 54	*
Geen	52 %	52 %	*

PKN	16 %	22 %	*
Rooms-Katholiek	12 %	9 %	*
Overig christelijk	14 %	9 %	*
Overig	6 %	8 %	*
Maandinkomsten	n = 42	n = 42	
Minder dan 1000 euro	2 %	2 %	*
1000 tot 2000 euro	29 %	29 %	*
2000 euro en meer	69 %	69 %	*

* Omnibus gegevens niet bekend

Bijlage 9 Wat is het effect ten aanzien van het contact met burenen?

Tabel 5: *Effect huiskamergesprek op onderling contact*

Antwoorden per straat (abs)	Aantal ingevulde enquêtes	Buren gesproken over enquête	Nieuwe contacten door enquête	Nieuwe contacten door huiskamer gesprek	Contact na huiskamer gesprek	Groeten	Bezoeken	Praktische hulp	BBQ
Bolksbeek	6	1	0	2	2	1	1	1	0
Haarbeek	5	2	0	1	0	0	0	0	0
Slingerbeek	11	6	5	6	4	3	0	2	2
Tilligterbeek	6	1	0	1	2	1	0	0	0
Roelingsbeek	6	4	0	1	1	1	0	0	0
Bredebeek	3	0	0	0	1	1	0	0	0
Boomkesdiep	12	1	0	4	1	0	2	1	0
Puutbeek	7	4	0	2	2	1	0	0	0
Totaal	56	19	5	17	13	8	3	4	2

Tabel 6: *Wel/geen activiteiten naar aanleiding van het huiskamergesprek*

Antwoord op de vraag: "zijn er nog activiteiten geweest naar aanleiding van het huiskamergesprek?" (abs) (n=22)	Ja	Nee
Bolksbeek	1	2
Haarbeek	1	2
Slingerbeek	5	0
Tilligterbeek	0	2
Roelingsbeek	0	1
Bredebeek	0	1
Boomkesdiep	0	5
Puutbeek	0	2
Totaal	7	15

Bijlage 10 Wat is het effect op de bereidheid tot praktische hulp en ondersteunende zorg ten aanzien van familie en burenen?

Tabel 8: *Personen bij wie men terecht kan of zelf hulp wil bieden*

	Kan in een noodsituatie terecht bij:		Zou zelf hulp bieden aan:	
Percentage respondenten dat de genoemde optie aankruist	Nulmeting, 5 straten (n = 19)*	Effectmeting, 8 straten (n = 54)	Nulmeting, 5 straten (n = 20)*	Effectmeting, 8 straten (n = 54)
Vader of moeder	21	32	50	60
Kind (incl. schoon-/stief-/pleegkind)	42	57	75	87
Broer of zus	16	33	55	78
Man/vrouw/partner	84	80	75	83
Vriend, vriendin of kennis	68	76	70	87
Buurman of buurvrouw	58	76	70	89
Anders	5	2	10	13
"Ik weet niet wie ik om hulp zou kunnen vragen"	5	0	n.v.t.	n.v.t.

* In de nulmeting zijn na de eerste drie straten de antwoordopties aangepast. Daarom zijn deze straten niet meegenomen in de steekproef.

Tabel 9: *Woonplaats van personen bij wie men terecht kan of zelf hulp wil bieden*

	Personen bij wie men terecht kan		Personen aan wie men zelf hulp zou bieden	
Waar wonen de genoemde personen? (percentage respondenten dat de genoemde optie aankruist)	Nulmeting, 8 straten (n = 33)	Effectmeting, 8 straten (n = 54)	Nulmeting, 8 straten (n = 33)	Effectmeting, 8 straten (n = 54)
Bij respondent in huis	64	57	45	61
Niet bij respondent in huis, maar wel in dezelfde straat	45	63	64	80
Niet bij respondent in de straat, maar wel in dezelfde buurt	33	39	45	63
Niet bij respondent in de buurt, maar wel in Zwolle	58	76	67	85
Buiten Zwolle	24	48	58	78

Bijlage 11 Wat is het effect op de mening ten aanzien van burenhulp?

Tabel 11: *Mening ten aanzien van burenhulp*

Percentage respondentent een of geheel een met de stelling	Nulmeting, straten** 8	Effectmeting, straten* 8
Het is vanzelfsprekend dat burenen elkaar helpen	52	89
Ik zou willen dat mijn burenen me wat vaker hielpen	0	8
Ik kom tijd tekort om mijn burenen te helpen	13	13
Ik heb geen idee waar mijn burenen hulp bij zouden willen hebben	55	36
Ik ken mijn burenen goed genoeg om ze om hulp te vragen	61	79
Ik heb mijn burenen wel een om hulp gevraagd, maar men wilde het niet of had geen tijd	3	2
Mijn burenen zullen direct voor me klaarstaan als ik hulp nodig heb	58	74
Ik heb teveel eigen zorgen om me ook druk te maken om de zorgen van mijn burenen	0	13
Ik ben bang dat mijn burenen negatief reageren als ik ze om hulp vraag	6	8
Ik ben te verlegen om mijn hulp aan te bieden aan burenen	6	6
Mijn burenen hebben nergens hulp bij nodig	21	18
Ik ken mijn burenen goed genoeg om ze te vragen of ze hulp nodig hebben	68	60
* n varieert per stelling van 28 tot 33		
** n varieert per stelling van 50 tot 53		

Bijlage 12 Wat is het effect ten aanzien van deelname aan activiteiten binnen clubs, verenigingen, kerken en/of religieuze stromingen?

Tabel 15: *Activiteiten buiten de deur*

Straat	Effectmeting: hoeveelheid activiteiten buiten de deur (n=50)		Nulmeting: hoeveelheid activiteiten buiten de deur (n=32)	
	Ik zou meer activiteiten buiten de deur willen	Ik heb precies en meer dan genoeg activiteiten	Ik zou meer activiteiten buiten de deur willen	Ik heb precies en meer dan genoeg activiteiten
Bolksbeek	1	5	0	5
Haarbeek	0	4	0	4
Slingerbeek	1	9	1	3
Tilligterbeek	0	6	0	1
Roelingsbeek	0	5	2	3
Bredebeek	0	3	0	3
Boomkesdiep	2	8	2	4
Puutbeek	1	5	0	4
Onbekend	0	0		
Totaal	5	45	5	27
Totaal in %	10%	90%	16%	84%

Bijlage 13 Wat zijn succesfactoren ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijke inzet?

Tabel 16: *Succesfactoren aan de hand van stellingen, effectmeting*

Effectmeting: mening over de buurt									
Aantal respondenten (min of meer) eens met de stelling.	Bolks-beek	Haar-beek	Slinger-beek	Tilligter-beek	Roelings-beek	Brede-beek	Boom-kesdiep	Puut-beek	Totaal
De bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk (n=52)	2	4	10	4	3	2	11	5	41 (79%)
Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen (n=53)	2	1	0	1	0	0	1	0	5 (9%)
Ik voel mij thuis in deze buurt (n=53)	2	4	10	4	6	3	10	7	46 (87%)
Ik heb veel contact met mijn directe bureu (n=54)	2	3	8	4	4	0	5	5	31 (57%)
Ik heb veel contact met andere buurtbewoners (n=52)	1	2	4	2	1	0	2	5	17 (33%)
Als ik op vakantie ga, zeg ik dat even tegen de bureu (n=53)	3	4	11	4	4	2	10	6	44 (83%)
Ik voel mij medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt (n=54)	4	4	11	4	4	1	11	6	45 (83%)
Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks (n=52)	2	0	0	3	0	2	3	0	10 (19%)
Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt (n=54)	1	4	9	3	5	2	9	7	40 (74%)
Ik ben bang in deze buurt om lastig gevallen of beroofd te worden (n=54)	1	0	0	0	0	0	1	0	2 (4%)

Tabel 17, *Succesfactoren aan de hand van stellingen, nulmeting*

Nulmeting: mening over de buurt									
Aantal respondenten (min of meer) eens met de stelling.	Bolks-beek	Haar-beek	Slinger-beek	Tilligter-beek	Roelings-beek	Brede-beek	Boom-kesdiep	Puut-beek	Totaal
De bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk (n=39)	2	4	5	1	4	4	8	5	33 (85%)
Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen (n=39)	0	0	0	0	0	0	0	1	1 (3%)
Ik voel mij thuis in deze buurt (n=39)	5	4	5	1	5	4	7	5	36 (92%)
Ik heb veel contact met mijn directe burens (n=39)	3	3	4	1	2	2	5	4	24 (62%)
Ik heb veel contact met andere buurtbewoners (n=39)	4	3	3	1	0	1	1	5	18 (46%)
Als ik op vakantie ga, zeg ik dat even tegen de burens (n=39)	3	4	5	1	5	3	7	5	33 (85%)
Ik voel mij medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt (n=39)	4	4	4	1	4	3	8	5	33 (85%)
Mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks (n=39)	0	1	0	1	2	1	1	1	7 (18%)
Ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt (n=39)	4	4	5	0	4	4	7	5	33 (85%)
Ik ben bang in deze buurt om lastig gevallen of beroofd te worden (n=39)	0	0	0	0	0	1	3	1	5 (13%)

Bijlage 14 Wat zijn belemmeringen ten aanzien van de bereidheid tot maatschappelijk inzet?

Tabel 18: *Mening over de buurt die een belemmering kunnen zijn, effectmeting*

Effectmeting: mening over de buurt (belemmeringen)									
Aantal respondenten (min of meer) eens met de stelling.	Bolks-beek	Haar-beek	Slinger-beek	Tilligter-beek	Roelings-beek	Brede-beek	Boom-kesdiep	Puut-beek	Totaal
Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen (n=53)	2	1	0	1	0	0	1	0	5 (9%)
Ik ben bang in deze buurt om lastig gevallen of beroofd te worden (n=54)	1	0	0	0	0	0	1	0	2 (4%)

Tabel 19: *Mening over de buurt die een belemmering kunnen zijn, nulmeting*

Nulmeting: mening over de buurt (belemmeringen)									
Aantal respondenten (min of meer) eens met de stelling.	Bolks-beek	Haar-beek	Slinger-beek	Tilligter-beek	Roelings-beek	Brede-beek	Boom-kesdiep	Puut-beek	Totaal
Als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen (n=39)	0	0	0	0	0	0	0	1	1 (3%)
Ik ben bang in deze buurt om lastig gevallen of beroofd te worden (n=39)	0	0	0	0	0	1	3	1	5 (13%)